

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**HALKLA İLİŞKİLERİN SİVİL TOPLUM
ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN KULLANIMI:
ÇEVRE ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN
SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA
İLİŞKİLER ÇALIŞMALARININ GRUNIG'İN
MÜKEMMELLİK MODELİNE GÖRE
İNCELENMESİ**

Serhan SALEPCİGİL
2502080078

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Seda MENGÜ

İSTANBUL-2022

ÖZ

HALKLA İLİŞKİLERİN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN KULLANIMI: ÇEVRE ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER ÇALIŞMALARININ GRUNIG'İN MÜKEMMELLİK MODELİNE GÖRE İNCELENMESİ

SERHAN SALEPCİGİL

Sivil toplum örgütleri, demokratik toplumların önemli unsurlarından biri olarak görülmektedir. Sivil toplum örgütleri bireylerin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve daha farklı alanlardaki hak ve özgürlük taleplerini elde edebilmek, kazanılmış haklarını korumak için oluşturdukları örgütlenmeler olarak tanımlanabilir. Çevre sorunları ve bu sorunların ortadan kaldırılması için gerçekleştirilen çalışmalar küresel bir gündem başlığı haline gelmiştir. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri de bu sorunların çözümü için faaliyetler yürüten önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Halkla ilişkiler çalışmaları bu örgütlerin stratejik hedeflerine ulaşabilmelerinde önemli bir role sahiptir. Halkla ilişkilerde mükemmellik modeli, kurumların nasıl daha etkili olabilecekleri konusunda ortaya koyduğu önermeler açısından önemlidir. Bu çalışmada çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmaları, mükemmel halkla ilişkiler kriterlerine göre incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde, sivil toplum kavramının Antik Yunan'dan günümüze kadar hangi özellik ve anlamlara sahip olduğu, sivil toplumun çağdaş tanımlamasının ne olduğu, sivil toplum örgütlerinin özelliklerinin ve işlevlerinin ne olduğu değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, çevreselcilik, ekolojizm ve çevre hakkı kavramları ele alınarak, ekolojizmin ideolojik unsurları değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde halkla ilişkilerde mükemmellik teorisi kapsamında, mükemmel halkla ilişkilerin unsurları ve mükemmel halkla ilişkiler modelinin özellikleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, çevre alanında faaliyet gösteren on (10) sivil toplum örgütünün halkla ilişkiler çalışmalarının mükemmel halkla ilişkiler modeline göre değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırma

yer almaktadır. Sivil toplum örgütlerinin iletişim sorumluları ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelere dayanan araştırma bulgularının mükemmellik kriterleri ile uyumu, tartışma ve değerlendirme kısmında yer almaktadır. Çalışmada son olarak genel bir değerlendirme yapılarak ortaya çıkan sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Buna göre araştırmaya konu olan sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarının, mükemmel halkla ilişkiler kriterlerinin çoğu ile uyum içerisinde olduğu, ancak halkla ilişkiler departmanının olmaması, iletişim sorumlularının halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olmamaları şeklinde önemli bazı eksikliklere de sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sivil Toplum, Sivil Toplum Örgütleri, Çevrecilik, Ekolojizm, Mükemmel Halkla İlişkiler.

ABSTRACT

USE OF PUBLIC RELATIONS BY NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS: INVESTIGATION OF THE PUBLIC RELATIONS STUDIES OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS OPERATING IN THE ENVIRONMENTAL AREA ACCORDING TO GRUNIG'S EXCELLENCE MODEL

SERHAN SALEPCİGİL

Non-governmental organizations are seen as one of the important elements of democratic societies. Non-governmental organizations can be defined as organizations formed by individuals to obtain their rights and freedoms in political, social, economic, cultural, and other fields and to protect their acquired rights. Environmental problems and the efforts to eliminate these problems have become a global agenda topic. Non-governmental organizations operating in the field of environment also stand out as important elements that carry out activities for the solution of these problems. Public relations studies have an important role in achieving the strategic goals of these organizations. The excellence model in public relations is important in terms of the propositions that institutions put forward on how they can be more effective. In this study, public relations activities of non-governmental organizations operating in the field of environment were examined according to excellent public relations criteria. In the first part of the study, the features, and meanings of the concept of civil society from Ancient Greece to the present, what the contemporary definition of civil society is, what the characteristics and functions of non-governmental organizations are evaluated. In the second part, the concepts of environmentalism, ecology and environmental right are discussed, and the ideological elements of ecology are evaluated. In the third chapter, within the scope of the theory of excellence in public relations, the elements of perfect public relations and the characteristics of the perfect public relations model are explained. In the fourth chapter, there is the research conducted to evaluate the public relations activities of ten (10) non-governmental

organizations operating in the field of environment according to the perfect public relations model. The compatibility of the research findings with the excellence criteria, based on in-depth interviews with the communication officers of non-governmental organizations, is included in the discussion and evaluation part. Finally, a general evaluation was made in the study, and the results and suggestions were given. According to this, it has been seen that the public relations activities of the non-governmental organizations that are the subject of the research are in harmony with most of the excellent public relations criteria, but they also have some important shortcomings such as the lack of a public relations department and the lack of academic training in the field of public relations.

Keywords: Civil Society, Non-Governmental Organizations, Environmentalism, Ecology, Excellent Public Relations.

ÖNSÖZ

Bu çalışma halkla ilişkilerin bireylerin hak ve özgürlüklerinin elde edilip geliştirilmesi için faaliyet gösteren ve bu yönüyle toplumsal faydayı gözeten sivil toplum örgütleri tarafından nasıl kullanıldığını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada halkla ilişkilerin toplumsal faydayı yaratabilme sürecinde önemli bir rol oynadığı ve bu yönüyle halkla ilişkilerin hem kurumlar hem de toplum açısından değerinin ortaya koyulabilmesi hedeflenmiştir. Bu tezin hazırlanması sürecinde beni her zaman destekleyen değerli aileme, uzun süren araştırma sürecinde beni bilgi ve görüşleri ile aydınlatıp sürece yön ve katkı veren tez danışmanım Prof. Dr. Seda MENGÜ'ye, Prof. Dr. Emine YAVAŞGEL'e, Doç. Dr. Nebahat AKGÜN ÇOMAK'a, Prof. Dr. Seher ER'e teşekkür ederim.

Serhan SALEPCİGİL

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum Kavramı	4
1.1.1. Antik Atina ve Roma Toplamlarında Sivil Toplum	4
1.1.2. Sözleşme Kuramına Göre Sivil Toplum Kavramı	5
1.1.3. Sözleşme Kuramı İçerisinde Rousseau'nun Farklılaşan Sivil Toplum Tanımı	6
1.1.4. Klasik Ekonomi Politik Yaklaşımına Göre Sivil Toplum.....	7
1.1.5. Hegel ve Marx'ın Sivil Toplum Tanımlamasının Karşılaştırılması.....	9
1.1.6. Gramsci'nin Sivil Toplum Tanımlaması.....	10
1.1.7. Althusser'in Sivil Toplum Tanımlaması ve Frankfurt Okulunun Tanıma Katkısı	11
1.1.8. Çağdaş Sivil Toplum Tanımı	13
1.1.9. Sivil Toplum Örgütleri.....	14
1.1.10. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri.....	14
1.1.11. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri.....	15
1.1.12. Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler	16

İKİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİZM (ÇEVRECİLİK) ve ÇEVRESELCİLİK

2.1. Ekolojizm ve Çevreselcilik Kavramı.....	19
2.2. Çevreci İdeolojinin Unsurları	24
2.2.1. Endüstriyalizm	24

2.2.2. Büyümenin Sınırlandırılması	26
2.2.3. Nüfusun Azaltılması	26
2.2.4. Teknoloji.....	27
2.2.5. Eko-Merkezcilik	27
2.2.6. Çevreci Toplum	28
2.2.7. Ekolojik Toplum İçin Stratejiler	29
2.3. İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı	29
2.4. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLERDE MÜKEMMELLİK TEORİSİ

3.1. Mükemmel Halkla İlişkiler Unsurları	35
3.1.1. Mükemmel Halkla İlişkiler Modelinin Özellikleri	37
3.1.2. Program Düzeyi	39
3.1.2.1. Programın Stratejik Olarak Yönetilmesi.....	39
3.1.3. Departman Düzeyi	41
3.1.3.1. Tek ya da Tümüleşik Bir Halkla İlişkiler Departmanı.....	41
3.1.3.2. Pazarlamadan Ayrı Bir Fonksiyona Sahip Olmak	42
3.1.3.3. Doğrudan Üst Yönetime Bilgi Verme	43
3.1.3.4. Çift Yönlü Simetrik Model	44
3.1.3.5. Kıdemli Halkla İlişkiler Görevlisi Yönetici Rolünde	45
3.1.3.6. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri	45
3.1.3.7. Halkla İlişkilerde Kadın ve Erkeklere Eşit Fırsatlar	48
3.2.3. Örgüt Düzeyi.....	49
3.2.3.1. Örgütün Halkla İlişkiler Konusundaki Dünya Görüşü Çift Yönlü Simetrik Modeli Yansıtır	49
3.2.3.2. Halkla İlişkiler Yöneticisi Baskın Koalisyonunda Güç Sahibidir ya da Onun İçindedir	49
3.2.3.3. Otoriter Değil Katılımcı Örgüt Kültürü	50
3.2.3.4. Simetrik İç İletişim Sistemi	50
3.2.3.5. Mekanik Değil Organik Örgüt Yapısı	51
3.2.3.6. Eylemci Grupların Baskısı Altında Çalkantılı ve Karmaşık Çevre	51
3.2.4. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri	52

3.2.4.1.	Programlar İletişim Hedeflerine Ulaşır.....	52
3.2.4.2.	Yasal Düzenleme, Baskı ve Mahkeme Maliyetlerini Azaltır.....	53
3.2.4.3.	Çalışanların İş Tatminini Yükseltir	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVRE ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER ÇALIŞMALARININ MÜKEMMEL HALKLA İLİŞKİLER KRİTERLERİNE UYUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1.	Araştırma Yöntemi	55
4.2.	Araştırma Problemi	56
4.3.	Araştırma Analiz Birimi	57
4.4.	Örneklem Büyüklüğü	57
4.5.	Verilerin Toplanması ve Toplanan Verilerin Alt Problemlerle İlişkilendirilmesi.....	60
	A. Program Düzeyi	60
	B. Departman Düzeyi	60
	C. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri	61
	D. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri.....	61
	E. Ekolojizmi Benimseme Düzeyi.....	61
4.6.	Verinin Analizi.....	61
4.7.	BULGULAR	63
	4.7.1. Program Düzeyi	63
	a. Stratejik Olarak Yönetilmesi.....	63
	4.7.2. Departman Düzeyi	65
	a. Tek Ya Da Tümleşik Bir Halkla İlişkiler Departmanı.....	65
	b. Pazarlamadan Ayrı Bir İşlev	67
	c. Doğrudan Üst Yönetime Bağlı Oluşu	68
	d. Çift Yönlü Simetrik Model	70
	e. Kıdemli Halkla İlişkiler Görevlisi Yönetim Rolünde.....	71
	4.7.3. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri	72
	a. Simetrik Model Bilgisi	72
	b. Yönetim Rolü Bilgisi.....	72
	c. Halkla İlişkiler Alanında Akademik Eğitim.....	73

d. Profesyonellik	74
4.7.4. Kadın ve Erkeklerle Eşit Fırsatlar Sunulması	75
4.7.4. Örgüt Düzeyi	75
a. Örgütün Halkla İlişkiler Konusunda Dünya Görüşü Çift Yönlü Simetrik Modeli Yansıtır	75
b. Otoriter Değil Katılımcı Örgüt Kültürü, Mekanik Değil Organik Örgüt Yapısı	77
c. Eylemci Gruplar ile İlişkiler	77
4.7.5. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri	78
a. Programlar İletişim Hedeflerine Ulaşır	78
b. Maliyet Yarar Analizleri, Araştırmalar	79
c. Gönüllü-Üye Memnuniyetinin Yükselmesi	79
4.7.6. Ekolojizmi Benimseme Düzeyi	79
4.7.4. Tartışma ve Değerlendirme	83
SONUÇ ve ÖNERİLER	91
KAYNAKÇA	98
EKLER	113
EK 1: Araştırma Soruları	113
EK 2: Araştırmada Yer Alan Sivil Toplum Örgütleri	114
ÖZGEÇMİŞ	115

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. MAXQDA yazılımı ile analiz edilebilen veri türleri.....	62
Tablo 4.2. STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	64
Tablo 4.3 STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin frekans tablosu.....	65
Tablo 4.4 STÖ temsilcilerinin farklı iletişim taktikleri kullanma hakkındaki ifadelerinin frekans tablosu.....	65
Tablo 4.5 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler birimi hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.....	66
Tablo 4.6 Halkla ilişkiler departmanına sahip STÖ temsilcilerinin birim adları hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	66
Tablo 4.7 STÖ temsilcilerinin birimin pazarlama faaliyetleri hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.....	67
Tablo 4.8 Pazarlama faaliyeti olan STÖ temsilcilerinin pazarlama faaliyetleri hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	68
Tablo 4.9 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.....	68
Tablo 4.10 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	69
Tablo 4.11 STÖ temsilcilerinin departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin varlığına ilişkin kullandıkları ifadelerin frekans dağılımı.....	70
Tablo 4.12 STÖ temsilcilerinin demokratik ve katılımcı bir ortamın varlığına ilişkin ifadelerinin frekans dağılımı.....	70
Tablo 4.13 STÖ temsilcilerinin demokratik ve katılımcı bir ortamın varlığına ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	71
Tablo 4.14 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler görevlisinin yönetici rolüne ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	72
Tablo 4.15 STÖ temsilcilerinin simetrik model bilgisine ilişkin ifadelerinin frekans dağılımı.....	72

Tablo 4.16 STÖ temsilcilerinin kamuların görüşlerinin örgüt politikalarına yansımalarına ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	73
Tablo 4.17 STÖ temsilcilerinin örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında yönetime görüş bildirmeleri hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	73
Tablo 4.18 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler alanında eğitime sahip olup olmadıklarına ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	73
Tablo 4.19 Halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olmayan STÖ temsilcilerinin ifadelerinin dağılımı.....	74
Tablo 4.20 STÖ'lerin iletişim çalışmalarından sorumlu olan kişi sayıları.....	74
Tablo 4.21 STÖ'lerin kadın iletişim sorumlusu sayıları.....	75
Tablo.4.22 STÖ'lerdeki kadın iletişim sorumlularının karar alıcı pozisyonları.....	75
Tablo 4.23 STÖ temsilcilerinin çift yönlü simetrik modele uyan ifadelerinin dağılımı.....	76
Tablo 4.24 Çift yönlü simetrik modele ilişkin ifadelerin STÖ'lere göre dağılımı.	76
Tablo 4.25 STÖ temsilcilerinin örgüt kültürü ve örgüt yapısına ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	77
Tablo 4.26 STÖ temsilcilerinin eylemci gruplar ile ilişkileri nasıl yürüttüklerine ilişkin ifadelerinin dağılımı.....	78
Tablo 4.27 STÖ temsilcilerinin programların iletişim hedeflerine ulaşması hakkındaki ifadeleri.....	78
Tablo 4.28 STÖ temsilcilerinin maliyet yarar analizi ve dış kaynaktan yararlanma hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	79
Tablo 4.29 STÖ temsilcilerinin gönüllü-üye memnuniyeti ölçümü hakkındaki ifadelerinin dağılımı.....	79
Tablo 4.30 STÖ temsilcilerinin Ekolojizm Hakkındaki İfadelerinin Dağılımı.....	80
Tablo 4.31 Ekolojizm ile ilgili ifadelerin STÖ'lere göre dağılımı.....	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin kod haritası	63
Şekil 4.2. Halkla ilişkiler departmanına sahip olmayan STÖ temsilcilerinin örgütlerinde iletişim	67
Şekil 4.3. STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin kod haritası.....	69

KISALTMALAR LİSTESİ

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

NGO: Non-governmental Organisation (Sivil Toplum Örgütü)

ENGO: Environmental non-Governmental Organisations (Çevreci Sivil Toplum Örgütü)

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Sivil toplum örgütleri ve halkla ilişkiler kavramlarına yüklenen anlamlar ve bunların toplumsal yaşamdaki değer ve önemlerine ilişkin çok farklı bakış açıları ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Aslında bu iki kavramın da hak ettikleri itibarı elde edemediklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Halkla ilişkiler uygulama, meslek ve iletişim süreci olarak ortaya çıkmış daha sonra ise bir bilim dalı olarak gelişmiştir. James Grunig'in proje yöneticisi olduğu halkla ilişkilerde mükemmellik modelinin oluşturulmasına ilişkin yapılan araştırmada esasen halkla ilişkilerin fark edilemeyen değerinin somut olarak ortaya koyulabilmesini sağlamaya yöneliktir. Sivil toplum örgütlerinin de halkla ilişkilerde olduğu gibi olumsuz bazı anlamlar ile bağdaştırıldığı görülmektedir. Her iki kavramın da toplumu yanlış yönlendirme, manipüle etme, kendi örtülü çıkarları doğrultusunda toplumun zararına faaliyetler gösterme gibi başlıklarda sıralayabileceğimiz olumsuz çağrışımlara neden olduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışma yukarıda sıralanan bu olumsuz çağrışımları bir ölçüde de olsa değiştirebilmeyi amaçlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarından biri olarak, çevre hakkı gibi evrensel bir insan hakkı temelinde faaliyet göstermeleri, bu örgütlülüklerin toplum yararına bir çaba içerisinde olmalarını örneklendirme açısından önemlidir. Halkla ilişkiler çalışmalarının da toplum yararına ve doğrudan bireylerin öz örgütlülüklerinden oluşan yapılar tarafından kullanılacak bir uygulama ve teori alanı olduğunun gösterilebilmesi de bir diğer önemli noktadır.

Çalışmada öncelikle sivil toplum kavramının sahip olduğu dinamik anlam ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sivil toplum kavramı tarihsel süreç içerisinde toplumların sahip oldukları ekonomik, siyasal ve kültürel özelliklere göre farklı anlamlarda karşımıza çıkmaktadır. Buna göre sivil toplum Antik Yunan'da politik toplum ile özdeş bir kavramdır, yani devlet alanından bağımsız bir sivil toplum alanının varlığından bu dönemde söz edilemez. Çalışmada farklı siyasal teorilere göre sivil toplumun sahip olduğu anlamlar tartışılmıştır. Bunun amacı diğer sosyal kavramlarda da olduğuna benzer şekilde, sivil toplum kavramına ilişkin üzerinde tam olarak uzlaşılan bir anlamın bulunmadığını gösterebilmektir. Sivil toplum alanına ilişkin bu farklı bakış açıları, sivil toplum örgütlerinin anlam ve özellikleri için de

geçerlidir. Çalışmada sivil toplum örgütleri demokratik toplumların gerekli bir unsuru olarak ele alınmış ve bu bakış açısıyla sivil toplum örgütlerinin özellikleri ve işlevleri sıralanmıştır. Buna göre sivil toplum örgütleri bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Çevre hakkına ilişkin yapılan faaliyetlerde de farklılıklar söz konusudur. Çalışmanın ikinci bölümünde bu farklı bakış açıları ele alınmıştır. Buna göre çevre sorunlarının yapısal nedenleri ile ilgilenmeyip bu sorunları geçici uygulamalar ile çözme iddiasında olan yaklaşımlar çevreselcilik olarak adlandırılmaktadır. Çevre sorunlarını yaratan nedenlerin ancak köklü bir değişim ile gerçekleşebileceğini savunan yaklaşım ise ekolojizm ya da çevrecilik olarak kavramsallaştırılmaktadır. Çalışmada ekolojizmin ideolojik unsurları ile ilgili olarak endüstriyalizm, büyümenin sınırlandırılması, nüfusun azaltılması, teknoloji, eko-merkezcilik, çevreci toplum kavramları açıklanmıştır. Ekolojik bir toplum için stratejilerin varlığı ve evrensel bir insan hakkı olarak çevre hakkının önemi ise diğer başlıklardır.

Mükemmel halkla ilişkiler modeli, başarılı halkla ilişkiler çalışmalarının sonuçları nedeniyle bir örgüt için neden önemli olduğunu ortaya koyması ve bir örgütün nasıl daha etkin olabileceğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Halkla ilişkilerin stratejik olarak yönetilmesi, örgütlerin çift yönlü simetrik anlayışı benimsemeleri ve bunu tüm süreçlerde uygulamaları önemlidir. Çalışmanın üçüncü bölümünde halkla ilişkilerde mükemmellik teorisi ele alınmıştır. Buna göre mükemmel halkla ilişkiler modeli, program düzeyi, departman düzeyi, örgüt düzeyi ve mükemmel halkla ilişkilerin etkileri olmak üzere dört düzeyde ortaya çıkmaktadır. Çalışmada bu düzeylere ait unsurların neler olduğu açıklanmaktadır.

İklim krizinden dahi kâr elde etme amacıyla atık yönetimi, karbon ticareti gibi yeni piyasalar oluşabilmektedir. Kapitalist sistem içinde birer çözümmüş gibi sunulan uygulamalar geçici niteliktedir, sorunları ortadan kaldırmaktan ziyade üzerini örtme, makyajlama işlevi görmektedir. Şirketlerin çıkarlarını önceleyen halkla ilişkiler uygulamaları bir rıza üretme işlevi yerine getirmektedir. Rıza üretimi iklim krizini yaratan mevcut yapının devamını sağlayan bir içeriğe sahiptir. Sözü geçen uygulamaların sınıfsal niteliği göz önüne alındığında, bu uygulamaların niteliğini belirleyen değerler ve etik yaklaşımın sorgulanması gereği ortaya çıkmaktadır. Halkla ilişkilerde ortaya çıkan etik ve değer sorunlarının temelinde, kurum ve kamu

arasındaki çıkar farklılığının olduğu bunun temelinde ise sınıfsal çıkarların uzlaşmazlığının bulunduğunu söylemek yanlış olmaz. Yeniden üretimin bir aracı rolünde olan halkla ilişkilere ilişkin bu çelişkinin ortadan kalkabilmesi ise, kamularıyla arasında sınıfsal çatışma bulunmayan ve neo-liberal ekonomik anlayışın temsilcisi olmayan örgütler tarafından yürütüldüğünde mümkün olabilir.

Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını incelemek amacıyla 10 sivil toplum örgütünün iletişim sorumluları ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla yarı yapılandırılmış soru formu üzerinden görüşmeler, pandemi döneminde bulunulduğundan dolayı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış soru formunda bulunan sorular, mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile ekolojizm yaklaşımını benimsemeye yönelik toplam 5 ana başlık altında toplanan 17 sorudan oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

1.1. Sivil Toplum Kavramı

Yaşadığımız dönemde sivil toplum, devlet alanı dışında oluşan ve gönüllülük esasına dayalı sosyal veya çıkar amaçlı oluşmuş özerk alanlar olarak tanımlansa da bu tanımlama oldukça dar ve dogma olarak nitelenebilecek bir tanımlamadır. Sosyal bir kavram olan sivil toplum, değişen siyasal, sosyal koşullarla beraber, farklı tarihsel dönemlerde farklı sınırlar, ilişkiler ve içeriklerle anlamlandırılmıştır.

1.1.1. Antik Atina ve Roma Topluluklarında Sivil Toplum

Sivil toplum kavramına ilişkin tartışma ve tanımlamaların başlangıcı Antik Atina toplumuna kadar uzanmaktadır. Bu tanımlamalarda ortaya çıkan oldukça geniş, karışık ve zıtlıkları barındıran temel ikilem sivil toplum-politik toplum ikilemidir (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 165). Aristoteles sivil toplumu, yasaların belirlediği kurallar sistemi içinde özgür ve eşit olan yurttaşların toplamı olan politik toplum biçiminde tanımlamıştır (Yıldırım M. , 2003, s. 227). Siyasal canlı olarak nitelenen birey ancak politik toplum içinde var olabildiğinde kendi varlığını, değerini ortaya koyabilmektedir. Politik etkinlik tüm toplumsal varoluş biçimlerinden daha üstün bir konumda bulunuyordu. Bu durumda politik toplum dışında, bireyin kendini gerçekleştirebileceği herhangi bir özel alan söz konusu değildi. Zaten birey yurttaşlık kimliğini sadece politik alanda kazanabiliyordu (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 165). Politika yapma hakkına sahip yurttaşlar ise nüfusun küçük bir bölümünü oluşturmaktaydı. Kamusal görev alma rotasyona bağlıydı ve yurttaşların sitenin ortak değer ve inançlarına inanmaları ve bağlı olmaları şarttı (Yıldırım M. , 2003, s. 227). Buna göre Antik Atina toplumundan politika alanından bağımsız bir sivil toplum alanının var olmadığı görülmektedir.

Roma toplumsal yapısında da tıpkı Antik Atina toplumunda olduğu gibi, politik toplumun yani devletin anlamı yurttaşların topluluğudur ve bundan bağımsız olan herhangi bir sivil toplum alanı söz konusu değildir. Ancak Roma toplumunda ortaya

çıkmaaya başlayan özel mülkiyet ve buna bağlı olarak gelişmeye başlayan özel hukuk, özel-kamu ayrımı ile yurttaşların siyasal, hukuksal ve ideolojik olarak var olabilecekleri, politik alanın dışında bir alanın oluşmaya başladığı görülebilir. Ancak sivil toplum-politik toplum devlet ikiliği kapitalist üretim ilişkileriyle ortaya çıkabilecektir (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 165-166). Dolayısıyla sivil toplum alnının varlığının özel hukuk ve özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla paralel bir seyir gösterdiği görülmektedir.

1.1.2. Sözleşme Kuramına Göre Sivil Toplum Kavramı

Kapitalist topluma ait sınıfsal ilişkilerin meşruiyet kazanmasında katkıları olduğu ve erken burjuva siyasal yaklaşımını temsil ettikleri varsayılabilir, Thomas Hobbes ve John Locke toplumsal sözleşme kuramı çerçevesinde birey, toplum ve devlet ilişkilerini ele almışlardır. Aristotelesçi koinonia politike tanımlamadan ayrılış 17. ve 18. yüzyıllarda kapitalizmin gelişim süreciyle paralel olarak gerçekteşimiştir. Doğal hukuk kuramı bu ayrılışta önemli bir durağı oluşturmakla beraber sivil toplum-politik toplum kavramları birbirlerinin yerine kullanılmakta, ikilik ise doğa durumu ile sivil toplum-politik toplum arsında kurulmaktadır. Doğa durumu, devletin neden ortaya çıktığını açıklamak için kullanılan, sivil toplum-politik toplum öncesinde bireyin doğal yaşamını sürdürdüğü bir dönem olarak tanımlanmaktadır (a.g.e. s. 167). Bu dönemde de politik alandan bağımsız bir sivil toplum alanı olmadığı görülmektedir. Sivil toplum ve politik toplum kavramları birbirleri yerine kullanılmaktadır.

Ancak Hobbes ve Locke'a ait tanımlamalar arsında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Hobbes'un mutlak egemenlik anlayışının biçimlenmesinde, eser verdiği 17. yüzyıl döneminde yaşanan İngiliz iç savaşının etkili olduğu bilinmektedir (Ekici, 2006, s. 80). Hobbes'a göre doğa durumu "insan insanın kurdudur" biçiminde tanımladığı insanın sahip olduğunu varsaydığı kimi özellikler sonucunda, birbirleriyle sürekli bir çatışma halinde olduğu bir durumdur. Kontrol edilemeyen insani hırsların denetlenmemesi sonucu ortaya çıktığı varsayılan çatışma ortamı ise sivil-politik toplumun neden gerekli olduğuna dair bir neden olarak biçimlenmiştir. Buna göre insanın varlığının sürmesi devletin ortaya çıkmasıyla mümkündür. Bireyler yaşam haklarını güvence altına almak için doğal özgürlüklerinden vazgeçerek yetkilerini

sözleşme yoluyla mutlak egemene Leviathan’a devrederler (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 167)Bireyin tüm hak ve özgürlüklerini koruyabilmek adına sivil toplum alanını politik alana yani devlete “sözleşme” ile devrettiği bir dönem olarak tanımlanabilir.

Bireylerin devlete devrettikleri haklarının kötüye kullanılmaması öngörülmüştür. Eğer devredilen bu hakların kötüye kullanımı gerçekleşirse hükümeti yeniden oluşturma süreçleri işleyebilir. Bireylerin bu değişim sürecini sivil toplum alanında gerçekleştirdikleri varsayılmaktadır (Çilingir, 2009, s. 41). Locke ise doğa durumunu bir savaşım ortamı şeklinde tanımlamaz. Ona göre doğa durumu siyasi durumdan önceki bir aşamayı ifade etmektedir. Doğa durumun aşılmasının nedeni ise bir düzenleyiciye duyulan gereksinimdir. Düzenleyici otoritenin yokluğu belirsizliklere yol açmaktadır ve bunun yol açtığı sorunların aşımı, sözleşme yoluyla devletin oluşturulmasıdır. Devletin-politik toplumun oluşması aynı zamanda sivil toplumun da oluşması anlamına gelmektedir. Çünkü doğa durumunun karşıtı olan politik-sivil toplum aynı zamanda bireysel mülkiyet, özgürlük ve bireysel güvenliğin de oluşması demektir. Burada da görüldüğü gibi doğal hukuk kuramında herhangi bir sivil toplum-politik toplum ayrımından söz edilemez, sivil ile politik toplum özdeştir ve doğa durumunun karşıtı olarak ortaya çıkmaktadır. Sivil ve politik toplum ayrımına ilişkin bir girişimin klasik ekonomi politikle beraber başlayacağı söylenebilir (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 168). Locke bireylerin rasyonel davranarak, kendi özgür iradeleriyle diğer insanlarla anlaşmalar yapabileceklerini ifade ederek liberal siyasi anlayışın da yolunu açmaktadır. Lock’a göre devletin meşruiyeti de bireylerin kendi iradelerine dayalı bir anlaşma ile oluşmasından ve onların sivil haklarını, mülkiyetlerini korumasından kaynaklanmaktadır (Çilingir, 2009, s. 42).Daha önce de vurgulandığı gibi sivil toplum alanının var oluş gerekçesi, özel mülkiyet, özel hukuk ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan bireysel hak ve özgürlüklerdir. Ancak bu dönemde bireysel hak ve özgürlüklerin nüveleri ortaya çıkmakla beraber bunların korunabilmesi adına sivil toplum alanı devlet iradesinden bağımsız bir şekilde var olamamıştır.

1.1.3. Sözleşme Kuramı İçerisinde Rousseau’nun Farklılaşan Sivil Toplum Tanımı

Rousseau’nun doğa durumu tasviri ve sözleşme kuramına yaklaşımı ise Hobbes ve Lock’dan oldukça farklıdır. Rousseau insanı doğa durumunda özgür, doğa

durumunu da bireyler arasında eşitliğin olduğu ortam biçiminde tanımlar. Ona göre Hobbes ve doğa durumunu olumsuzluklarla tanımlayan diğer kuramcılar aslında düşünsel olarak doğa durumuna tanımlayacak kadar geriye gidememişlerdir (Ekici, 2006, s. 86). Rousseau bunu şu sözlerle açıklar:

“Toplumsal temellerini incelemiş olan filozoflar hep doğa haline kadar gitmek gereğini duymuş ama hiçbiri oraya ulaşamamıştır... hepsi de gereksinme, açgözlülük, baskı, istek ve gururdan aralıksız söz ederken toplumdaki edinmiş oldukları fikirleri uygarlık öncesi doğa haline aktarmışlardır, vahşi insandan söz açmışlar, fakat uygar insanı tanımlamışlardır.” (Rousseau, 2004, s. 84).

Doğa durumundaki insan sivil-politik toplum ortamında burjuvaya dönüşmüştür. Sivil-politik toplumun oluşumu, özel mülkiyet ilişkilerinin ortaya çıkışı ve bunlara bağlı olarak bir toplum sözleşmesinin oluşumu zorunlu bir tarihsel uğraktır. Bu noktadan doğa durumuna dönüşün mümkün olmadığını söyleyen Rousseau, toplum sözleşmesini şöyle tanımlar: *“Özüne bağlı olmayan şeyler bir yana bırakılırsa, toplum sözleşmesi şöyle özetlenebilir: her birimiz bütün varlığımızı ve bütün gücümüzü bir arada genel istemin buyruğuna verir ve her üyeyi bütünü bölünmez bir parçası kabul ederiz.”* (a.g.e., s. 26).

1.1.4. Klasik Ekonomi Politik Yaklaşımına Göre Sivil Toplum

Klasik iktisatçılara göre devletin ekonomik alana müdahale etmemesi gerekmektedir (Birol & Gencer, 2014, s. 260). Ekonomik alan olarak tanımlanan piyasa ise sivil toplum alanı içerisinde konumlandırılmıştır.

Sivil toplum-politik toplum ayrımını net olarak ortaya koyan yaklaşımın klasik ekonomi politik olduğu yukarıda belirtilmişti (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 168). Sivil toplum alanının bilimsel olarak tanımlanabilmesi açısından bu yaklaşım önem taşımaktadır.

Toplumsal ilerleme süreci, doğa durumu ve sivil-politik toplum gibi soyut tanımlamalardan çıkartılıp, izlenebilir somut aşamalarla tasvir edilmiştir. Bu anlamıyla klasik ekonomik politik, sözleşme kuramından net bir ayrılığı ifade etmektedir. Her tarihsel aşama, üretici güçlerin gelişimi, üretim ilişkilerinin değişimi gibi ekonomik dinamikler sayesinde gerçekleşmektedir ve kapitalizm bu anlamda gelinen nihai bir aşamayı ifade etmektedir. Bu ilerlemenin temel bir faktörü-sembolü olarak piyasa sivil toplumla ilişkilendirilmektedir ve sivil toplum, politik toplumun-

devletin oluşturduğu sosyal ilişkiler ağının dışında tasvir edilmektedir. Kapitalist toplumu nihai bir aşama olarak tanımlayan bu yaklaşıma göre sivil toplum, devletin müdahalesinin dışında konumlanması gereken bir özgürlükler alanıdır. Buna göre sivil-devlet arsındaki ayrım aynı zamanda ekonomi-politika arasında da söz konusudur. Aristotelesçi yaklaşımda politika bireyin varoluşunun temeline oturturken, klasik ekonomi politik ise ekonomiyi yani piyasayla ilişkili olarak sivil toplumu sosyal bütünlüğün temeline yerleştirmektedir (a.g.e., s. 169-171). Adam Smith insanların kendi çıkarları için çalışmaları sonucunda içinde bulundukları toplumun da çıkarına faydalar elde ettiklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla bireysel çıkarların gerçekleştiği bir alan olarak tanımlanan sivil toplum alanına devlet müdahalesinin gerçekleşmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Smith'e göre devlet yalnızca güvenliği sağlamalı bunun dışında bir müdahale aracına dönüşmemelidir (Çetin, 2001, s. 220). Adam Smith sivil toplumun ahlaki kriterlere göre değil, kendi çıkarları peşinde koşan bireylerin ekonomik çabaları sonucunda ortaya çıkan piyasa koşulları ile oluşan sosyal bir mekanizma şeklinde oluştuğunu ifade etmektedir Adam Ferguson ise sivil toplumun ekonomik ilişkiler ile tanımlanabileceği görüşüne karşı çıkarak Adam Smith'i eleştirmektedir. Ferguson sivil toplumun kapitalist ekonomi ile tanımlanmasına karşı çıkmaktadır (Kaynar, 2005, s. 348). Ferguson bu noktada klasik iktisadın sivil toplum tanımlamasından ayrılmaktadır.

Ekonomi, bireyin kendi varlığını ortaya koyabildiği bir alan olarak tanımlandığında sivil toplumda bir ihtiyaçlar sistemi olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece ekonomi, politika karşısında belirleyen konumundadır, sivil toplum da devlet karşısında ayrıcalıklı bulunmaktadır. Sivil toplum; rasyonel, bireysel çıkarı peşinde olan somut bireyin etkinlikte olduğu, aile ve devlet karşısında kendine has dinamiklere sahip, bağımsız bir sosyal ilişkiler ağı ve alanı olarak belirmektedir. Buna göre bireyin hayatı, güvenliği ve özel mülkiyetiyle ilgili tüm haklarını ve özgürlüklerini korumakla sorumlu olan devlet, sivil toplum alanına müdahale etmemelidir. Bu noktada sivil toplum, kendi kendini yönetebilen toplum yaklaşımının meşruluğunu sağlayan bir sembole dönüşmüştür. Aynı zamanda da sivil toplum-politik toplum ayrımının ve özelliklerinin bu tanımlanışları, sınıf egemenliğinin mistifikasyonu olarak değerlendirilebilir (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 169-171). Sivil toplum alanını

yalnızca devlet müdahalesinden bağımsız olması gereken ekonomik bir alan olarak tanımlamak eksik ve yanıltıcı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır denebilir.

1.1.5. Hegel ve Marx'ın Sivil Toplum Tanımlamasının Karşılaştırılması

Marx'ın sivil toplum kavramına bakışı temel olarak iki noktada Hegel'den farklılık göstermektedir. İlk olarak, Marx devletin evrenselliği varsayımının yanıltıcı olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak ise, sivil toplum-politik devlet ayrımının aşılmasına yönelik ortaya koyduğu siyasal bakış açısidir. Sivil toplum devletin ortaya çıkmasına neden olan çatışmaların gerçekleştiği bir alan olmanın ötesinde, bu çatışma ve çelişkilerin diyalektik olarak aşılmasını sağlayacak unsur ve süreçlerin ortaya çıktığı bir sosyal ilişkiler alanıdır. Marx, Hegel'in sivil toplum devlet ikiliğini benimsemesine karşın, tarihsel süreçte ortaya çıkan bir kurum olan devleti, sosyal ilişkilerden bağımsız, onların üstünde ve sınıf ilişkilerinin dışında değerlendirmez. Aksine devlet kaynağını bu ilişkilerden alan bir yapıdır. Buna göre devlet özgürlükleri koruyan, geliştiren, rasyonel tarihsel gelişimin ulaşacağı son uğrak değildir. Marx, Hegel'den farklı olarak, sivil toplum- devlet ikiliğini dışsal olarak tasarlamaz, sivil toplum-devlet ayrışmasını aşmaya ilişkin bakış açısıyla Hegel'den ayrılır. Marx, devleti sivil toplumun korunması ve aşılmasının bir uğrağı olarak değerlendirmez. O'na göre devlet sivil toplumda ortaya çıkan çatışmaların çözümünü sağlayamaz. Marx sivil toplumu artı değer sömürsünün meydana geldiği, sınıfsal ayrışmalarla ortaya çıkan tarihsel mücadelelerin gerçekleştiği bir alan biçiminde tanımlar. Sivil toplum, politik ve hukuksal üstyapının üzerinde biçimlendiği bir yapı olmakla beraber aynı zamanda bireyler ve grupların politik ve hukuksal olarak ortaya çıktıkları, özgürlüklerin ve hakların biçimlendirildiği bir sistemi içeren, ekonomik altyapı ile üstyapı arasında bir uğraktır ve aşılımı ise yine bu alanda ortaya çıkan unsurlar ve süreçlerle sağlanacaktır denebilir (Yetiş, 2003, s. 35). Sonuç olarak Hegel devleti sivil toplumun üzerinde ve bu alandaki çatışmalardan uzak olarak tanımlayışı ile Marx'tan ayrılmaktadır. Marx devleti sivil toplum alanındaki sınıf mücadelesinin sonucu olarak ortaya çıkmış ve sivil toplum alanını biçimlendiren aynı zamanda sivil toplumu da içeren bir yapı olarak tanımlamaktadır (Demir & Öztugay, 2011, s. 135). Marx esasen ekonomik ilişkilerin üst yapıyı biçimlendirdiği bir yaklaşımı tanımlamaktadır. Sivil toplum alanının sınıf mücadelesini içeren bir alan olarak tanımlanması, bu alanının

aynı zamanda toplumsal dönüşümün de gerçekleşebileceği bir alan özelliğine sahip olması anlamında yorumlanabilir.

1.1.6. Gramsci'nin Sivil Toplum Tanımlaması

Gramsci alt yapının üst yapıyı belirlediği durumda, üst yapının da alt yapıyı belirleyebileceğini söylemektedir. Değişimin ikili yönü burada görülmektedir. Alt yapı ve üst yapı birbirini karşılıklı olarak etkilemektedir. Gramsci bu noktada hem alt yapının temel belirleyici olduğu ekonomik belirlenimciliğe hem de bireyin failliğinin tek belirleyici olarak görüldüğü idealizme karşı çıkmaktadır (Dural, 2012, s. 316). Buna göre Gramsci'nin alt yapının üst yapıyı biçimlendirmesi konusunda Marx'tan ayrıldığı görülmektedir.

Gramsci'nin sivil toplum tanımlamasını açıklayabilmek için bu kavramla ilişkili olarak tarihsel blok-organik bütünlük, hegemonya kavramlarına bakmak gerekir. Tarihsel blok, altyapı-üstyapı ikiliğinde farklı bir değerlendirme olarak, artı değer üretiminin gerçekleştiği ekonomik alan ile siyasal iktidar için bir mücadele alanı olan ideolojik-siyasal alan arasında bulunan organik birliktir. Bu yaklaşım yapısal nedensellik, ekonomizm ve iradesel, failsel nedensellik ideolojizmin tek belirleyen oluşunun eleştirisidir. Yani tarihsel blok, ekonomik ilişkiler ile sivil toplumdaki sosyal ilişkilerin bir bileşimidir. Toplum ve aydınlar, yönetilen ve yönetenler arasındaki organik birlik, ekonomik, kültürel ve politik unsurlar arasındaki ilişkiler tarihsel bloku meydana getirir. Gramsci üstyapıya ilişkin devlet ve sivil toplum ikiliğini üç kuramsal biçimle açıklar. Birinci biçimde metodolojik olarak devlet-sivil toplum ayrımını ortaya koymaktadır. Buna göre sivil toplum ideolojik faaliyetlerin meydana geldiği bir hegemonya uğrağını oluştururken, devlet sınıfsal egemenliğin baskı ve denetimle sağlandığı bir tahakküm uğrağıdır. Bu ayrım belirtildiği gibi yalnızca tanımlamaya yönelik olarak yapılmış yöntemsel bir özelliktir. Gramsci devlet-sivil toplum arasındaki net ayırmaştırmayı eleştirmiştir. Gramsci ikinci olarak, devlet ve sivil toplumu birleştirerek, devletin sivil toplumun dışında yer almadığını, sivil toplumu da içerdiğini belirtir. Yani hegemonya sadece sivil toplumla sınırlandırılmaz, devlet de bir hegemonya unsuru olarak faaliyet gösterebilir. Gramsci üçüncü olarak devlet ve sivil toplum arasında özdeşlik kurmuştur (Yetiş & Halifeoğlu, 2013, s. 181-182) Marx sivil toplumu ekonomik boyutlarıyla açıklarken Gramsci üst yapısal unsurları bu alana

dahil etmektedir. Gramsci tarihsel blok ve hegemonya kavramlarını, sivil toplum ile devlet ilişkisini açıklayabilmek için kullanılmıştır (Dağdeviren, 2020, s. 165).

Sistemin kendisini yeniden üretmesi, ekonomik temelin dışında, hegemonya ve tahakkümün, rıza ve zorlama pratiklerinin bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir (Cohen & Arato, 2013, s. 133). Gramsci'ye göre egemen sınıf yönetilen sınıfların rızasını alarak güçlenip egemenliğini sürdürmektedir. Burada egemen sınıfa yani burjuvaziye ait değerlerin yönetilen sınıflar tarafından kabulüne dayanan bir işleyiş söz konusudur. Hegemonya burada ideolojik ve kültürel bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Çoban S. , 2012, s. 1). Gramsci kapitalist sistemin devamlılığı için ideolojik bir hegemonyanın var olması gerektiğini tespit etmektedir. Gramsci'ye göre rızanın örgütlenmesi, burjuva değerlerinin ve normlarının yönetilen sınıflar üzerinde ideolojik bir egemenliği, hegemonyası anlamına gelmektedir.

1.1.7. Althusser'in Sivil Toplum Tanımlaması ve Frankfurt Okulunun Tanıma Katkısı

Althusser öncülü olarak gördüğü Gramsci'nin, sivil toplumun bazı unsurlarını, işlevsel olarak devletin kapsadığını tespit ettiğini söylemektedir. Althusser, Gramsci'yi sistematik bir tanımlama yapamamakla ve bağımsız bir ideoloji tanımı yapamamakla eleştirmiştir. Althusser'e göre ideolojiler sürekli değildir. İdeolojilerin taşıyıcısı olan kitle iletişim araçları, toplantılar, gazeteler, kitaplar vb.. unsurlar süreklidir ve ideoloji bu taşıyıcı unsurlara yüklenmiş bir vaziyette, onların pratiği içinde onlarla birlikte vardır. Yani toplumsal alışkanlıklar var olduğu sürece ideolojiler de varlıklarını sürdürürler. Althusser ideolojinin nasıl oluştuğunu açıklamayı ile Gramsci'den ayırır. Gramsci ideolojinin nasıl oluştuğunu açıklamamıştır. Althusser ideolojiyi kendini yeniden üreten ve bu sayede sistemi de tekrardan kurgulayan bir şekilde tanımlamıştır. Gramsci'de ideolojiyi bir hegemonya aracı iken, Althusser ise ideolojiyi maddi pratiğin ayrılmaz bir unsuru olarak tanımlar. Bu yönüyle ideoloji tüm toplumsal süreçleri kapsamaktadır. Buna göre ideoloji toplumun içinde yaşadığı ortam gibidir ve her yeri kaplamış vaziyettedir. İdeoloji her unsur ve ilişkide baskın olarak kendini göstermektedir (Kazancı, 2006, s. 85) Dolayısıyla hegemonyanın sürdürülmesi ideolojilerin var olmaları ve kendilerini yeniden üretmeleri ile gerçekleşebilir. Sivil toplumda yer alan ve ideolojinin oluşmasını ve yeniden

üretilmesini sağlayan bu unsurları Althusser devletin ideolojik aygıtları olarak tanımlar (Althusser, 2014, s. 50-51) Sivil toplum bir hegemonya kurma mücadelesi alanı olarak aynı zamanda karşı hegemonyanın da olduğu bir alan olarak tanımlanabilir. Üst yapıda gerçekleşen bu mücadelenin, egemen ideolojinin oluşturulması, öznelere bu ideolojinin temsilcileri ve yeniden üretimini sağlayan unsurlar olarak var olmaları ile muhalif ideolojinin buna karşı aynı biçimde karşı koyması ve karşı hegemonya oluşturmaya çalışması şeklinde gerçekleştiği anlaşılabılır.

Kültür endüstrisi kavramını iki farklı boyutta açıklamak gerekirse (Dellaloğlu, 2018, s. 107);

1. Kültür ve endüstri kavramlarının birlikte kullanımı, bu yapının bütünselliğini tanımlar. Yani bu bütünü oluşturan parçalar diğerinden soyut biçimde ele alınıp tanımlanamaz.
2. Kültür endüstrisi kavramı aynı zamanda kitle kültürü anlamına gelmektedir. Buradaki anlam ise, kültürün oluşturulmasında kitlelerin rolünün çok az olmasıdır. Aynı zamanda bütünün parçaları kitle kültürünü yansıtır özelliktedir ve buna ikna eden yine kültürün kendisidir.

Frankfurt okulu düşünürleri, kültür ürünlerinin yalnızca sınıf çıkarlarının bir yansıması olarak görmemektedirler. Kültürü yansıtan unsurların, bütünün diğer alanları ile nasıl koşullarda ilişki içerisinde oldukları ve onlar tarafından nasıl belirlendikleri sorunsalı ele alınmıştır. Adorno'ya göre kitleleri biçimlendiren kültür endüstrisinin ideolojisi, kontrol altına alınmaya çalışılan toplum gibi kendisi ile de çelişkili hale gelmektedir. Adorno ve Horkheimer, Aydınlanmanın Diyalektiği eserlerinde, kültür endüstrisi kavramını bir kültür kuramı olarak değil, bir endüstri kuramı geliştirme amacıyla kullanmışlardır. Burada bir günlük yaşam kuramı oluşturmaya çalışmışlardır. Kültür endüstrisi kavramı kültür eleştirisi olmanın ötesinde bir ideoloji eleştirisi haline gelmiştir. Frankfurt okulu düşünürleri geç kapitalist toplumun sadece ekonomi politik ile çözümlenemeyecek kadar karmaşık bir yapısı olduğundan hareket etmektedirler. Bu toplumda hegemonya ve ikna süreçlerinin kültürel boyutlarının sistemin genel yapısı içinde daha belirgin hale geldiğini görülmektedir (a.g.e., s. 108, 109).

1.1.8. Çağdaş Sivil Toplum Tanımı

Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan farklı sivil toplum tanımlamaları içerisinde belirginleşen egemen liberal yaklaşım ve eleştirel yaklaşım, sivil toplum kavramının çağdaş tanımlamasında etkili olmuştur. Bu nedenle günümüzde de üzerinde uzlaşılan bir sivil toplum tanımlamasından söz edilemez. Yapılacak tanımlamalar temel olarak hangi ideolojik perspektiften bakıldığına göre farklı anlamları içermektedir. Sivil toplum kavramına ilişkin özellikler belirtilmekle beraber bu özelliklerin geçerliliği konusunda fikir farklılıkları söz konusu olmaktadır. Çağdaş sivil toplum tanımları aslında “ideal” olanı belirtmekle birlikte, tanımlarda oluşan özellik başlıklarının içeriğine ilişkin değerlendirmeler liberal ve eleştirel yaklaşıma göre farklı biçimlenmektedir.

Demokratik bir toplumun varlığının sivil toplumun güçlü bir şekilde var olabilmesine bağlı olduğu söylenebilir. Sivil toplum alanı devletten özerk bir yapıyı ifade etmektedir. Sivil toplum alanı kendi kendini oluşturan ve gönüllülük temelindeki örgütlenmeleri içermektedir (Bedük, Usta, & Kocaoğlu, 2006, s. 53).

Sivil toplum alanı çeşitli özellikleri ile demokrasinin güçlenmesine olanak vermektedir. Sivil toplumun, demokrasinin gelişimine katkılarını şöyle sıralayabiliriz (a.g.e., s. 54);

Sivil toplum devletin etki alanını kısıtlayabilecek siyasal, kültürel, ekonomik ve etik unsurların kaynağıdır,

Sivil toplum içerisinde farklılaşmaları barındırmaktadır,

Dinamik bir sivil toplumun varlığı, siyasi partileri de harekete geçirebilecek sonuçlar ortaya koyabilir,

Sivil toplum siyasal istikrar sağlaması sayesinde toplumsal refahı arttıran bir özelliğe sahiptir,

Sivil toplum yeni toplumsal liderlerin ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Sivil toplum yalnızca bireysel hak ve özgürlüklerin elde edilmesi ve korunması ya da siyasal sistemin daha demokratik hale gelmesini sağlamaz. Bunun yanında devletin, toplum ve birey ile olan ilişkilerini de katılımcı demokrasi temelinde düzenlemesini sağlar (a.g.e., s. 54). Sivil toplum alanı sayesinde egemen ideolojiye karşı alternatifler yaratılabilir. Sivil toplum bu anlamda farklı değerler yaratabilecek, farklı ideolojik yapıdaki özerk toplumsal yapılanmaları içeren bir alandır.

1.1.9. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütü tanımlaması öncelikle hümanizmi içeren, yardımlaşma, dayanışma ve hakların savunulmasına ilişkin girişimleri içeren bir anlamı içermektedir. 20. yüzyıla ait bir yenilik özelliği taşımaktadır. Uluslararası yaşamda kendisine yer bulmuş bu kavram, etkinlik alanı sürekli çeşitlenen ve genişleyen uygulamaları ile varlığını sürdürmektedir (Ryfman, 2006, s. 10). Türkçe 'de Sivil Toplum Örgütü (STÖ) olarak tanımlanan yapılar, İngilizcede NGO'lar (Non-Governmental Organizations) hükümet dışı örgütler ya da Voluntary Organizations denilen gönüllü kuruluşlar olarak da adlandırılmaktadır (Akbal, 2017, s. 104).

STÖ'lerin uluslararası hukukta sınırları belirli bir şekilde tanımlanmamış olması nedeniyle, çok sayıda oluşum kendini STÖ olarak adlandırabilmektedir. Piyasalarda daha etkin biçimde var olabilmek adına hukuksal dernek statüsü adı altında oluşturulan sahte kurumlar yanında, demokratik olmayan devletlerin kendilerine bağlı olarak yapay biçimde oluşturdukları sözde STÖ'lerin de varlığı görülmektedir. Bu nedenle STÖ'lerin statülerinin iyi tanımlanmasına ve bu yapıların şeffaf bir biçimde anlaşılabilmesine ihtiyaç vardır (Ryfman, 2006, s. 12).

1.1.10. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri

Sivil toplum örgütü adını taşıyan ancak sahip olduğu özellikler ile sivil toplum örgütü sayılamayacak bazı yapılanmaların olabileceğine yukarıda değinilmişti. Bu nedenle sivil toplum örgütlerinin sahip olması gereken bazı özellikleri sıralamaya ihtiyaç vardır.

Sivil toplum örgütlerinin sahip olması gereken bazı özellikler şu şekilde sıralanabilir (Ryfman, 2006, s. 40):

1. *“Örgüt kavramı, yani bir ideali ya da inançları savunmak ya da çıkar gütmeyen (ya da başka bir deyişle özellikle ticari olmayan) bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak özgür bireylerin meydana getirdiği topluluk. Ama aynı zamanda belli bir süreklilik karakteri içermek ve de özellikle sadece üyelerine değil başkalarına da yarar sağlayacak bir projeye de sahip olma niteliğini içermek”,*
2. *“Ulusal hukuka göre bu “dernek” ya da “çıkarcı gütmeyen örgüt” ifadelerinin sembolleri olan özel hukuksal biçim”,*
3. *“Kamusal ve özel güçlerle, ulusal ve uluslararası düzlemde ilişki kurulması. Öncelikle devletlerin özerk yetki alanlarının (ve dolayısıyla sınırlarının) oluşturulması hedefinin gözetilmesi. Bu durum ilişkileri kesinlikle dışlamaz ama bu koşulları yaratacak olan unsurun devlet olmasını ve devletle ilişkinin bir bağlılık ilişkisi olmamasını gerekli kılar”,*

4. “Bireylerin özgür iradesiyle kabullendiği değerlere dayanma, örgüt etkinliklerinin çeşitli düzeylerde asli unsurlarını oluşturduğu sivil toplumlarla birleşmiş demokratik bir çerçeve (iç işleyiş, eylem ya da siyaset ilişkisi bağlamında) içinde yer alan yurttaşlık alanı içine dahil etme”,
5. “Etkinliklerin devlet aşırı karakteri;

Dünyanın başka bölgesinde doğrudan doğruya operasyonel bir eylem (gelişme ve insani yardım projeleri gibi) gerçekleştirmek, dış ülkelerde insan haklarını savunmak, çevrenin korunması için müdahalede bulunmak amacıyla üstlendiği misyon bağlamında, etkinliklerinin bir STÖ, bir uluslararası örgüt, başka bir devlet bağlamında dışarıdaki bir toplulukla ilişkiler gerektirmesi.”

1.1.11. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri

Sivil toplum örgütleri demokratikleşme sürecinde önemli role sahiptirler. Siyasi alan dışında sosyal sorunların çözümü açısından da bazı işlevleri yerine getirmektedirler. Toplumsal sorunlar temelinde örgütlenen bu yapıların yerine getirdiği bazı işlevler şu şekilde sıralanabilir (Akbal, 2017, s. 118):

1. Kamuoyu yaratarak bireylerin her alandaki taleplerini gündeme taşımak. Bu sayede sivil toplum örgütleri toplumsal düzeyde bir hem kendileri ile ilgili hem de bu talepler ile ilgili meşruiyet de yaratmış olurlar,
2. Çoğulcu ve demokratik bir toplumsal yapının oluşmasında rol üstlenirler. Toplumda yer alan farklı kesimlerin görüşlerinin kamusal alana yansımaya olanak sağlarlar,
3. Kapitalist ekonomik yapının oluşturabileceği dayatmalara karşı engelleyici bir rol üstlenebilirler,
4. Yurttaşların sadece seçimde oy verme hakkına indirgenemeyecek demokratik haklarını kullanabilmesini sağlarlar. Sivil itaatsizlik, protesto veya boykot gibi eylemler ile siyasi sistemi denetleme ve etkileme işlevine sahiptirler,
5. Çevre sorunları, salgın hastalıklar, insan hakları ihlalleri gibi küresel sorunların çözümü konusunda çalışmalar yürüterek, sosyal, kültürel, ekonomik pek çok soruna taraf olarak bu konuda gerekli süreçlerin yaratılmasına olanak sağlarlar.
6. Kendi içlerinde oluşturdukları katılımcı ve çoğulcu bir kültürle beslenmiş ve aynı zamanda yönetim deneyimi de edinmiş bireylerin yetişmesini sağlamak.

1.1.12. Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler

Sivil toplum örgütleri günümüzde farklı işlevleri barındıran özellikle de devletin müdahale alanı dışında insanların kendi problemlerini çözmek için örgütlenmelerini temsil eden bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede temelde özerk bir kavram olarak sivil toplum örgütlerinin bölüm 1.1.11’de belirtildiği üzere belirli işlevleri bulunmaktadır. Kamuoyu oluşturmak, çoğulcu ve demokratik bir yapı, kapitalist sistemin dayatmalarının önüne geçmek, vatandaşların oy verme dışında da demokratik haklarını kullanmalarına imkân tanımak, toplumsal, çevresel, sağlık ve benzeri alanlarda oluşan sorunlar için politikalar üretmek, katılımcı ve çoğulcu kültürü benimsemiş bireylerin yetişmesini sağlamak olarak özetlenebilir (Biber, 2006, s. 15).

Sivil toplum örgütlerinin işlevlerini başarı ile gerçekleştirebilmeleri ve geliştirebilmeleri hem kamu ile hem de kendi içlerinde yürütecekleri halkla ilişkiler etkinliklerine bağlıdır. Bu bağlamda sivil toplum örgütlerinde halkla ilişkiler faaliyetleri örgüt çevresinden ve örgütsel yapıdan kaynaklanabilecek bazı sorunları elimine etmek üzerine kurgulanmalıdır. Örgüt çevresinden kaynaklanan sorunlar genellikle örgüte ait toplumda yanlış algı, yasal engeller, toplumun ve medyanın ilgisizliği iken örgüt içinden örgütün amaç ve politikasının belirli olmaması ile meşruluk konuları karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sivil toplum örgütlerinde halkla ilişkiler faaliyetlerini örgüt içi ve örgüt çevresi olarak iki ana başlık altında inceleyebiliriz (a.g.e. s. 41-62)

Sivil toplum örgütlerinin özellikleri arasında da yer alan katılımcı ve çoğulcu yapıya sahip olmak öncelikle örgüt içinde benimsenmelidir. Örgüt içi iletişimin düzenlenmesi yine örgütün büyüklüğüne göre sayısı belirlenen halkla ilişkiler uzmanları tarafından formal ve informal iletişim yoluyla yürütülür. Örgütün her düzeyden üyesinin yönetime farklı boyutlarda katılımın sağlanması örgüt içi iletişim ve demokrasi için önemlidir (a.g.e. s.41). Katılımcı yönetim anlayışı örgüt içindeki demokrasi kültürünün de gelişmesini sağlar (Narman, 2015, s. 177). Böylece kararları benimseyen üyeler bu kararların uygulanmasını da destekleyecek tutum ve davranışlarda bulunur, aidiyet duygusu artar (Biber, 2006, s. 66-70). Aslında bu durum bir yönetim stratejisi olarak da adlandırılabilir. Yönetici ve yönetilenlerin birbirinden keskin bir şekilde ayrılmadığı karşılıklı etkileşimi benimsemiş örgütler aynı zamanda şeffaf ve sorumlu bir yapıyı sağlar (Narman, 2015, s. 177, 179). Örgütlerin topluma

hizmet etmek, verimli olmak gibi genel amaçlarının yanı sıra özel amaçlarının olması ve bunu ortaya koyması da çok önemlidir. Ancak diğer önemli konu örneğin doğayı korumak, tüketici hakları, katılımcı demokrasi kültürünü oluşturmak gibi özel amaçlara nasıl ulaşılabileceğinin stratejik olarak belirlenmiş olmasıdır. Bunun için de örgüt ve çevresi iyi analiz edilmeli sosyal, siyasal, ekonomik çevredeki fırsat ve tehditlerin belirlenmesi gerekmektedir. Örgüt içi iletişim bazı örgüt içi eğitimlerle de geliştirilebilir. Üyelerin talepleri doğrultusunda halkla ilişkiler biriminin desteği ile sosyalleşme eğitimlerinden, bilgilerin güncellenmesine kadar pek çok konuda hizmet içi eğitimler planlanabilir. Örgütün çevresi ile kurduğu bağlar örgütün başarısını etkileyen diğer önemli bir faktördür. Örgütler halkla ilişkiler faaliyetlerini kamuları belirleme, örgüt faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapma ve çevrenin taleplerini değerlendirme amaçlı olarak yürüttüğü takdirde yukarıda bahsi geçen işlevlerini gerçekleştirme ve bunların önüne geçen sorunları aşma konusunda daha verimli bir süreci yönetmiş olur. Örgüt için çevre hakkında bilgi sahibi olmak örgütün gelecekle ilgili planlar belirlemesi, toplumsal değişimin izlenmesi ve örgütün tanıtılması için önemlidir. Bunun için pek çok yazılı, sözlü ve internet gibi dijital kaynaklardan yararlanılıp, takip edilmesi gerekir. Bu şekilde örgütün kendini tanıtmaya stratejisi de oluşturulabilir (Biber, 2006, s. 78-86). Ancak burada paydaşlarla ilişkilerin yürütülmesi sürecinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik yükümlülüğünü STÖ'lerin öncelikli olarak gerçekleştirmesi de gerekir (Narman, 2015, s. 179, 180). Örgütün çalışmalarını tanıtması, amaçlarını kamuya anlatabilmesi kamunun örgüte karşı tutum ve davranışlarını belirler. Halkla ilişkilerin bu tanıtım çalışmalarını planlı bir şekilde uygulayarak örgüt çevresinin bilgi sahibi olması sağlanır. Bu tanıtım sürecinde çevrenin büyüklüğüne göre yüz yüze, mektup, bülten vb. aracılığıyla veya kendi basın organlarınca kitlelere ulaşılabilir. Ancak günümüzde web siteleri STÖ'lerin süresiz ve güncellenebilir şekilde dünyaya açılabilmelerini sağlayan en önemli araçtır. Örgütlerin tek yönlü olarak amaç ve projelerini paylaştıkları bir mecra olmanın yanında, web siteleri çift yönlü simetrik iletişime de imkân sağlayan özellikleri ile toplumun her kesimi ile bağ kurmayı sağlayarak örgütün kamu üzerindeki faaliyetlerinin etkisini ölçme imkânı elde eder. STÖ'lerin halkla ilişkiler birimlerine sahip olmaları basınla ilişkilerin de düzenlenmesine yardımcı olarak tanıtıma katkı sağlamaktadır. Halkla ilişkiler faaliyetlerinin bir diğer katkısı ise örgüt imajının olumlu bir şekilde

algılanmasını sağlamaktır. Örgütsel amaçları destekleyen olumlu bir imaj varsa pekiştirilmeli, kötü bir imaj varsa yine bilinçli bir halkla ilişkiler yönetimi ile olumlu yönde değiştirilmelidir. Halkla ilişkiler birimi örgütlerin en önemli sorunu olan mali kaynak sağlama konusunda özellikle de bağış desteği alınmasında önemli görevler üstlenmektedir. Mali kaynağın araştırılması, örgüt imajına etkisi, bağışçıların farklı etkinliklerle özendirilmesi gibi konular da halkla ilişkiler tarafından yönetilerek örgütün tanıtımına bilinçli katkılar sağlanabilir. STÖ'lerin çevre ile ilişkisinin bir diğer boyutu insan kaynağıdır. STÖ'ler genel olarak gönüllülerden oluşan bir insan kaynağına sahipse de özellikle örgütün çalışma alanı ve büyüklüğüne göre profesyonellere de ihtiyaç duyulmaktadır. Örgüt çevresine yönelik yapılan halkla ilişkiler faaliyetleri örgütün bilinirlik ve güvenilirliğine katkı sağlarken kaliteli insan gücünün de örgüte yönelmesini sağlar (Biber, 2006, s. 93-109)

İKİNCİ BÖLÜM

EKOLOJİZM (ÇEVRECİLİK) ve ÇEVRESELÇİLİK

2.1. Ekolojizm ve Çevreselcilik Kavramı

Binlerce yıllık insanlık tarihinin sadece son 200 yılı canlı türlerinin ve ormanların yok olması, iklim değışiklikleri, su ve beslenme kaynaklarının kirliliğı gibi geri dönüşü olmayan, tüm dünyayı tehdit eden sayısız felaketleri barındırmaktadır (Harrison & Boyd, 2003, s. 275). Bu olayların politik, ekonomik ve sosyal sorunlara ilişkin sonuçlarının değeriendirilmesi ise 1972 yılında Denis L. Meadows tarafından yayınlanan “Büyümenin Sınırları”nda (The Limits to Growth) yapılmıştır. Araştırmada dünyadaki yenilenemeyen kaynakların tükenmesi, nüfus artışı, tarımsal üretim, endüstriyel üretim ve bunların kirlilik oluşumuna dair incelemeler ve tahminlemeleri yapılarak modeller geliştirilmiştir. Sonuç olarak 2100 yılından sonra küresel doğa sisteminin mevcut ekonomik büyümenin nüfus artışını desteklemeyeceğini ortaya koyan araştırmacılar toplumsal dokunun tamamen gözden geçirilmesini savunmuşlardır. Bu çerçevede ele alındığında ekolojizm (çevrecilik) kavramının çıkış argümanlarını bu rapora dayandırabiliriz. (Dobson, 2007, s. 11, 25). Günümüzde ekolojizm ve çevreselcilik kavramları sıklıkla aynı anlamda kullanılsa da felsefi temelde birbirlerinden tamamen farklı iki yaklaşımdan bahsetmekteyiz. Aynı zamanda çevreselcilik “environmentalism”, çevrecilik ise “ecologism” olarak literatürde yer bulmaktadır. Genel olarak çevreselciler ne kadar önemli olursa olsun yeşil konuların mevcut siyasi ve ekonomik yapılar içinde ele alınabileceğine inanarak hükümetlerin sadece mevzuat değışiklikleri ve çevreye duyarlı bilinçli tüketicilerle sorunların çözülebileceğine inanırken ekolojistlerin bunu kökten reddettiğini söyleyebiliriz. Ekolojizm büyük çevresel krizlerin yalnızca siyasi, sosyal ve ekonomik sistemin kapsamlı bir şekilde yeniden düzenlenmesi ile bir çözüme ulaşacağına dolayısıyla insani değerlerde de büyük değışikliklerin var olması gerektiğini savunan bir ideolojik harekettir (Dobson, 2017, s. 21). Burada yapısal, köklü bir değışimden bahsedildiğı görülmektedir.

Ekolojizmin temelini oluşturan modern çevreci hareketlerin başlangıcı doğa

bilimci Rachel Carson'un 1962'de basılan "Silent Spring" (Sessiz Bahar) isimli kitabına dayandırılmaktadır. Kimyasal atıkların ve böcek ilaçlarının doğaya olan etkilerini ortaya koyduğu eserinde bunların kullanımının sınırlandırılmasını savunan Carson, radyasyonun ekoloji üzerine yaptığı kanserojen etkileri, biyolojik birikimi incelediği kitabında ekosistem konusunda da pek çok araştırması bulunmaktadır (Foster, 2012, s. 125-127). Ayrıca 1973'te E. F. Schumacher "Small is Beautiful" (Küçük Güzeldir) adlı kitabında, kapitalizmin kötüleşen kültür pahasına daha yüksek yaşam standartları getirdiğini savundu. Doğal kaynakların korunması gerektiğine olan inancı, onu büyüklüğün- özellikle büyük endüstrilerin ve büyük şehirlerin- bu kaynakların tükenmesine yol açacağı sonucuna varmasına neden oldu. Özetle eserde ekonomilerimizi şirketlerin değil toplulukların ihtiyaçları etrafında inşa etmek için uygulanabilir yöntemler ve fikirler ortaya konulmaktadır (Porritt, 1984, s. 6). Avusturyalı felsefeci Ivan Illich çevreci düşüncenin oluşumunda sıra dışı yaklaşımlarıyla dikkat çeken "Şenlikli Toplum" (Tools For Conviviality-1975) adlı eserinde kapitalist toplum ve insan üzerine etkilerini sorgulamıştır. İnsanların çalışırken zevk almaları yerine araçların insanlara hükmetmesi sebebiyle mutsuz hayatlara dikkat çeken düşünür sanayileşme ve aşırı büyümeye karşı görüşlerini aynı adlı eserinde ortaya koymuş, derin ekoloji, eko-feminizm, eko-sosyalizm, eko-anarşizm toplumsal ekoloji akımlarının da temelini oluşturmuştur (Illich, 2020, s. 5). Ayrıca 1972 yılında düzenlenen Stockholm Çevre konferansında temel insan hakkı olarak özgür, eşit ve yeterli yaşam koşullarının sağlandığı bir çevre vurgusu yapılarak Çevre Hakkı'nın temelleri atılmıştır (HukukBook, 2020). Daha sonra Birleşmiş Milletlerin Akdeniz'i koruma hedefini içeren ve 1975 yılında imzalanan Akdeniz Eylem Planı, 1987'de Birleşmiş Milletler Genel kuruluna sunulan sürdürülebilir gelişmeye vurgu yapan Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu, 1992 yılında her insanın doğa ile uyumlu, sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkı olduğunun kabul edildiği Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı yeşil hareketlerin önemli dönüm noktalarını oluşturmaktadır (Bozdoğan, 2005, s. 1015). Dolayısıyla çevre hakkının temel bir insan hakkı olarak ele alındığı görülmektedir.

Yazar ve çevreci Jonathon Porritt çevreselci hareket ve yeşil hareketi ayırmış, sosyolog Stephen Cotgrove'a atıfta bulunarak 3 tür çevre ile ilişkili grubun olduğunu bunların birincisinin 19. yüzyıl liberal başkaldırının mirasçıları yani o zamanın bireyci

ve materyalizmine karşı duranlar, ikinci olarak günümüz muhafazakârları, yani sadece yasa yoluyla geleneksel otoritenin düzeltilebileceğine inanan ve sanayiye karşı olmayanlar olarak sınıflandırmıştır. Diğer taraftan radikal ve özgürlükçü çevreselciler vardır ki onlar kendi kendine yeten toplumları savunurlar ve mevcut endüstriyel sisteme karşı çıkarak krizin birbiri ardına gelen teknolojik düzeltmelerle çözülebileceği fikrini tamamen reddetmektedirler. Bu tür çevreselciler daha çok “yeşil” olarak sınıflandırılmaktadır. Bunların dışında merkezde yer alan, temel değişimleri desteklemeyen ancak çevresel sorunlarla derinden ilgilenen bir grup da bulunmaktadır. Porritt’in “Seeing Green” adlı kitabında da belirttiği gibi herkes çevre sorunlarıyla ilgilenebilir ancak herkes “yeşil” değildir (Porritt, 1984, s. 4).

Nitekim Dobson “Ekolojizm”(2017) adlı eserinde “*çevreselciler çevreye özen gösterilmesi için yüzeysel ekolojik gerekçelerle pekâlâ tatmin olacaklardır. Oysa derin ekolojistler doğal dünyayı kendi itibarıyla ahlaki açıdan değerlendirebilir bir varlık olarak ele alan daha derin gerekçeler isteyeceklerdir*” vurgusunda bulunmuştur (Dobson, 2017, s. 67).

Ekolojizmin yeşil hareket olarak bir ideoloji olup olmadığına ve diğer ideolojilerle olan ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda farklı ideolojilerden alınan insan-doğa ilişkisi, büyümenin sınırlandırılması gibi unsurlara yeni anlamlar katılmasıyla ekolojizmin farklı bir ideoloji olarak ortaya çıktığı saptanmıştır (Çoban A. , 2018, s. 467). Andrew Dobson (2017) bunun temelini de çevre felsefesine dayandırarak holistik (bütünlükçü) yani her şeyi ayırıp bölerek değil parçaların etkileşime girme biçimini inceleyerek en doğru bilgiye ulaşılabileceği yaklaşımıyla açıklar (Dobson, 2007, s. 30). Ancak vurgulanması gereken bir husus çevreciliğin farklı felsefi ve siyasi kaynaklardan beslenebileceği dolayısıyla ekonomik büyüme, nüfus, teknoloji gibi alanlarda farklı çözümler sunacağının göz önünde bulundurulmasıdır. Diğer yandan ideolojik olarak tanımlamalarda genellikle ikili ayrışmalar kullanılmaktadır:

- Çevreselcilik (environmentalism)-çevrecilik (ecologism);
- Reformcu-radikal çevrecilik,
- Açık-koyu yeşil,
- Sığ-derin ekoloji,
- Tekno-merkezcilik-eko-merkezcilik,

- Yeşil-yeşil siyaset,
- Çevreselcilik-toplumsal ekoloji (Çoban A. , 2002, s. 11)

İdeolojik bir alt yapıya da sahip olduğu ortaya konan “yeşil hareket” oluşumunu üç şekilde kategorize edebiliriz:

- Açık-yeşiller: küçük çiftçiler, organik çiftçiler, bisikletçiler, vejeteryanlar, geri dönüşümcüler, 'küçük güzeldir' ekibi, alternatif tıp veya uygun teknolojiyle ilgilenenler,
- Koyu-yeşiller: Diğer bir baskı grubu olan kadın hareketleri, hayvan hakları savunucuları, barış hareketleri, üçüncü dünya grupları, nükleer güç, silah ticareti ve çok uluslu şirket karşıtları,
- Politik eğilimli yeşiller: Liberal ekoloji grupları, Sosyalist Çevre Dernekleri, yeşiller Partisi vb. (Porritt, 1984, s. 5;6)

Jonathon Porritt tüm yeşillerin benimsemesi gereken ortak özellikleri ise aşağıdaki şekilde derlemiştir:

- Dünyaya ve tüm canlılara saygı;
- Dünyanın zenginliğini tüm halklar arasında paylaşma isteği,
- Adeta bir fare yarışına dönüşen ekonomik büyümeye sürdürülebilir alternatifler yoluyla refaha ulaşma,
- Nükleer dışı savunma stratejileri ve önemli ölçüde azaltılmış silah harcamaları yoluyla elde edilecek kalıcı güvenlik,
- Materyalizmin ve sanayiciliğin yıkıcı değerlerinin reddi;
- Kaynakları tüketirken gelecek nesillerin haklarının tanınması;
- Sosyal olarak faydalı, kişisel olarak ödüllendirici çalışmaya vurgu,
- İnsan ölçeğinde geliştirilmiş teknoloji,
- Sağlıklı bir toplumun ön koşulu olarak çevrenin korunması,
- Kişisel gelişim ve ruhsal gelişime vurgu,
- İnsan doğasının daha kırılgan yönüne saygı,
- Toplumun her düzeyinde açık ve katılımcı demokrasi,
- Nüfus seviyelerinde azalmanın hayati öneminin kabul edilmesi,
- Her ırktan, renkten ve inançtan insanlar arasındaki uyum,
- Nükleer olmayan, düşük enerjili, korumaya dayalı, daha yüksek verimliliğe ve yenilenebilir kaynaklara dayalı bir enerji stratejisi,

- Kendine güven ve merkezi olmayan topluluklara vurgu (Porritt, 1984, s. 10; 11).

Siyasal bir ideoloji olarak ekolojizmi (çevrecilik) geleneksel sol-sağ spektrumuna sığdırmak kolay olmadığı gibi yeşil ideolojinin liberal, muhafazakâr ve sosyalist genel başlıkları altında sınıflandırılabilceği de açık değildir. Yeşiller, aslında çoğu Batı dünyasının liberal-demokratik idealine dâhil olsalar da bu ayrıcalıktan oldukça gurur duyma eğilimindedirler. Diğer büyük siyasi hareketler ve ideolojilerin tümü, yeşiller açısından, sanayileşmeyi ve tüketim toplumunu “iyi” bir şey olarak varsayma eğilimindedir. Hepsi siyasetin, gezegene ve diğer sakinlerine ne pahasına olursa olsun, ekonomik büyüme için tüm koşulların sağlanması için var olduklarına inanmaktadırlar. Geleneksel ideolojiler, ezici bir çoğunlukla aslında yeşil siyasetin değiştirmeye başladığı “insan merkezli” (antroposentrik) politikalarını devam ettirmektedirler. Yeşil siyaset bir ideal olarak demokrasinin yeşil ilkelerin temelinden üretilebildiğini savunmaktadır. Tüm canlılar gezegenin paydaşları olarak kabul edildiği gibi henüz doğmamış nesilleri de içeren kapsayıcı bir demokrasiden bahsedilebilir. (Harrison & Boyd, 2003, s. 283) Aslında doğa, çeşitlilik içindeki uyumun da bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Çoğulcu bir yapının önemsendiği burada da görülmektedir.

Çevreselcilik bağlamından uzaklaşıp çevrecilik değerlendirildiğinde yukarıda bahsi geçen temel yeşil değerlerin salt bir ideoloji olarak kabul edilebileceği söylenebilir. Çünkü günümüzde tüm siyasi parti programlarında az veya çok kıtlıkla mücadele, ekonomik sınırlandırılmalar, ormanların korunması, nüfus kontrolü gibi sürdürülebilir toplum olmasa da sürdürülebilir kalkınma modellerinin yer aldığını görmekteyiz (Haklı, 2017, s. 454). Siyasi politikada Avrupa’da yeşil hareketin yükselmeye başladığı dönem 70’li yıllardır (Sezer, 2015, s. 20). O dönem pek çok Avrupa ülkesinde yeşil partiler bulunmakta ve pek çok yeşil gruplar da partileşme yolunda çalışmalar yapmaktaydı. Kasım 1981’de, iki Belçika yeşil partisi Belçika Parlamentosu’nun Üst Meclisine beş senatör ve Alt Meclisine dört temsilci seçti. Bu, özellikle yeşil bir partinin ilk kez herhangi bir ulusal parlamento milletvekillerini seçmesiydi. 1982’de yerel konseylerde 120 sandalye kazandılar. Avrupa’daki yeşil partilerin açık ara en iyi bilineni Die Grünen (Yeşiller) Mart 1983’te yüzde 5,6 oyla Ulusal Parlamento’da 27 sandalye kazanarak, yeşil siyasetin ciddi bir alternatif olarak

görünmesini sağladı (Dobson, Ekolojizm, 2017, s. 199). Böylece “Yeşiller” geleneksel iktidar anlayışını reddeden ekoloji, sosyal adalet, barış ve taban demokrasisini benimseyen bir siyasal yapı olarak her yerde yeşil büyümeye ilham veren bir başarıyı ortaya koymuş oldu.

Genel anlamda belirtmek gerekir ki yeşil partilerin faaliyetleri ülkeler arasında olduğu kadar herhangi bir ülkedeki yerel, bölgesel ve ulusal düzeyler arasında farklılık gösterse de neredeyse tüm batılı sanayileşmiş toplumlarda mevcuttur. Özellikle çevre bilinci, nükleer karşıtlık ve silahsızlanma gibi konularda kitleleri etkileyebilmektedirler. Diğer yandan seçmen hareketliliğini de etkiledikleri gibi ulusal parti sistemlerinin kendi içinde değişikliğine neden olabilmektedirler. Sonuç olarak yeşillerin siyasi olarak ne kadar etki yaratabileceği istikrar sağlayıcı veya istikrarsızlaştıracak bir güç olacağı o ülkedeki yeşil partiye bağlıdır. Radikal yeşillerin daha güçlü olduğu ülkelerde doğal olarak protesto ve karşı hareketler olasıdır. Ancak derin yeşillere olan ideolojik mesafe radikal yeşiller kadar büyük olmadığından derin yeşillerin güçlerini artırdığı yerlerde, ekolojik sorunlar yerleşik partiler tarafından daha kolay programlarına entegre edilebilir (Müller-Rommel, 1985). Yeşil siyasetin başarısı ve başarısızlığına dair yapılan araştırmalar yeşil hareketin başarısını siyasi mücadele ile sağlayamadığı, klasik siyaset anlayışına karşı tarihsel tecrübe eksikliği, bazı siyasi partilerin programlarına çevre sorunlarını dâhil etmesi ve en önemlisi klasik siyaset dışında davranarak klasik yöntemlerle seçime girmesi gibi sebeplerle siyasi olarak başarısız görünse de oy oranının çok üzerinde etkiye sahip olması ile toplumu dönüştürme gücünü elde etmesi ve parti programlarında belirttikleri geleceğin fonlanmasına dair gerçekçi yaklaşımları uygulamaların pratiğe dönüştürülmesi konusunda önemli bir başarıdır (Die Grünen Bundestagswahl Programm 2017, 2021). Yeşil partilerin Avrupa’da bu şekilde etkin oldukları görülmektedir.

2.2. Çevreci İdeolojinin Unsurları

2.2.1. Endüstriyalizm

Endüstriyalizm ve endüstriyel toplum eleştirisi çevrecilik ideolojisinin temel argümanları arasında yer alır. Sınırlı kaynakların acımasız tüketimi ve dahası tüm

varlığın dayanağı dünyayı yok etme yoluyla sürdürülemez bir durumun ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Temel anlamda endüstriyalizm kentsel alanlarda yoğunlaşan büyük ölçekli sanayilerin, özellikle ucuz mamul malların üretiminin geliştirilmesine dayanan bir sosyoekonomik sistem olarak tanımlanmaktadır (Sociology Dictionary, 2021). Bunun yanında modern toplumlarda aşırı büyük bir servet yaratma gücü sağlamış üretim yöntemlerine geçişin karşılığıdır. Dobson (2017), kapitalist ve komünist toplumların endüstriyalizm konusunda birbirlerine paralel durmasını eleştirerek ekolojizm politikasını bunlardan üstün ve ayrı tutmaktadır (Dobson, Ekolojizm, 2017, s. 289). Sonuçta kaynakların tükenmesi ile sonuçlanan bu sistem toplum üzerinde de çarpan etkisi yaparak insan doğa ilişkisinin tahribatına yol açmaktadır. Sınırsız büyüme endüstriyel üretim ve büyüme kalıpları tarafından şekillendirilen sosyal yaşam tarzları üzerinde de etkisi olur. Ozon tabakasının incelmesinin, cilt kanserine neden olabilen güneşin ultraviyole ışınlarından ozon korumasını ortadan kaldırması, Karbondioksit (CO₂) emisyonlarının neden olduğu küresel ısınmanın deniz seviyelerinin yükselmesine, toprak kaybına sebep olması ve şehirlerdeki otomobil atıklarından kaynaklanan artan kirlilik gibi insanların yaşam kalitesi üzerinde iklimsel etkilere yol açmaktadır. Kirlilik türleri, gıda üretimini etkiler veya çeşitli başka şekillerde insanlar için sağlık riskleri yaratır. Kısacası, toplum-doğa ilişkisi, toplum üzerindeki doğal sınırlar, toplumun doğa üzerindeki etkileri ve toplumun doğaya olan etkisinin topluma yansımalarından oluşur (Martell, 2020, s. 232). Ekolojizm ve endüstriyalizmin ayrıldığı en belirgin noktayı ise Porritt politikacıların kayıtsızlığı, cehaleti ve vizyon eksikliği ile birleşen endüstriyel kültürümüzün sözde zorunluluklarının ve ekolojik kaygıların hükümetlerin öncelikler listesinin en altında kalmasına bağlamaktadır. Endüstriyalizm ve ekolojizmin en önemli çatışma noktası olduğunu belirtmektedir. Her gün yüzlerce çocuğun açlıktan öldüğü, militarizmin sürekli büyüdüğü bir dünyanın endüstriyalizm ideolojisinin bir sonucu olduğunu savunan Porritt toplumsal bir bunalıma işaret etmektedir (Porritt, 1984, s. 50). Dolayısıyla çevrecilerin endüstriyalizme yaklaşımının sadece kaynak tüketimi ve doğaya verilen zararın çok ötesinde olduğu açıktır.

2.2.2. Büyümenin Sınırlandırılması

Büyümenin Sınırları raporu ilk olarak 1970'lerin başında, kapitalist liberal demokrasinin iç krizlerle boğuştuğu ve sivil özgürlükler, barış ve çevreye yönelik eleştirilerin ve endişelerin arttığı bir dönemde yayınlandı. O dönemde çevreciliğin evrimi ve kuruluşunda önemli olan başka eserler de yayınlandı. Büyümenin Sınırları, devam eden kaynak tükenmesi, kirlilik ve nüfus artışı düzeylerinin tahmin edilen sonuçlarına odaklandı (Martell, 2020). Açık yeşil ve koyu yeşil ideoloji arasındaki en önemli ayrım olarak bu rapor gösterilebilir. 1974 yılındaki rapor 1992 ve 2005 yılında güncellenmiş olsa dahi tamamı bu verilere dayanmaktadır. Pek çok bilgisayar modellemesi de hızlı endüstrileşme sonucunda meydana gelen çöktüşlere işaret etmektedir. Sonuç olarak 2100 yılında büyümenin sona ermesidir. Bu bağlamda teknolojik çözümlerin sorunları bir geçiştirme yolu olduğu, örneğin atık yakma tesislerinin, santrallerdeki filtrelerin vb. çözümlerin aslında yeni sorunlara yol açabileceği vurgulanıyor. Hatta nükleer santrallerin iklim değişikliğine yol açan gaz salınımında azalmaya sebep olmasına karşın diğer alanlarda aşırı hammadde kullanımına yol açacağı için yine kaynak ve kirlilik sorunlarına yol açacaktır. Sürdürülebilir toplumun teknolojik çözümlerle sağlanamayacağı, bunun ahlaki düşünce yapılarında bir değişime olanak sağlamayarak köklü değişime neden olmayacağını savunan politik çevreciler endüstriyel üretimin aşırı hızlı olmasının üstesinden gelinemez düzeylere ulaşacağına dikkat çeker (Dobson, 2017, s. 107-110). Büyümenin sınırlandırılması gerektiği düşüncesi ekolojizmin temel ideolojik unsurları arasındadır.

2.2.3. Nüfusun Azaltılması

Nüfusun azaltılması büyümenin sınırlandırılması dolayısıyla daha az kaynak kullanımı anlamında önemli bir çevresel parametre olarak kabul edilmektedir. Toplam tüketimi azaltmak için insan nüfusunun azaltılması kuşkusuz en etkili çözüm olmaktadır. Ancak burada 1970'li yılların Malthus'çu ve ABD'deki "Earth First!" nüfus indirgeme yöntemlerini çevrecilikle ilişkilendirmek doğru olmaz. İki yaklaşımda zorlama ve irade dışılık içerdiği için ekolojizmle bağdaştırılamaz. Nitekim politik çevreciler fırsat eşitliğine sahip çok kültürlü çeşitlilik içeren bir toplumu

savunmaktadır (a.g.e. s. 89). Burada her toplumun tüketimi adil bir şekilde gerçekleştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2.2.4. Teknoloji

Yeşillerin genel anlamda teknolojiye kuşkuyla yaklaştıkların söylemek yanlış olmaz. Pek çok açıdan günümüz çevresel sorunlarını 19. ve 20. yy. teknolojik gelişmelerine dayandırılmaktadır. Ancak buradan yeşil hareketlerin tamamıyla teknoloji karşıtı olduğu sonucuna varmak doğru olmaz. Sadece sürdürülebilir bir toplum konusunda bazı anlaşmazlıkların olduğu görülmektedir. Şöyle ki; her koşulda teknolojik gelişmeler olumlu sonuçlar sağlamadığı gibi sade yaşamlardan daha üstün olmaları çevreciler tarafından eleştirinin merkezine oturmaktadır. Nükleer teknolojiler, bio-teknolojiler, bilişim teknolojileri gibi sayısız yenilik daha fazla işlere maruz kalmaktan kaynaklanan strese, yeteneksizleşmeye, dolayısıyla bireysel yaratıcılıkların azalmasına sebep olmasından dolayı teknolojinin sağlayabilecekleri ve gerçekten sağladıkları konusundan çevreciler endişeli görünmektedir. Endüstriyalizm ideolojisinin teknolojiyle desteklenmesi çevreciler için teknolojiyi tarafsız bulmama sebebi olarak ortaya çıkmaktadır (Porritt, 1984, s. 80). Burada teknolojinin nasıl ve neden kullanıldığı önemlidir. Teknoloji çevresel sorunlara neden olmayacak bir şekilde desteklenmelidir.

2.2.5. Eko-Merkezcilik

Eko-merkezciliği insan-merkezci kavramıyla açıklamak çevreselcilik ve çevrecilik, çevreci politika anlamında daha net bir yaklaşımı sağlayacaktır. İnsan-merkezci diğer adıyla insan-araçsal yaklaşımda insan dışındaki dünyayı insani amaçlar için tam bir araç olarak görme fikri hakimdir. İnsan-merkezcilik (Antroposantrizm) evrendeki her şeyin insana hizmet etmek için var olduğu temel yaklaşımıyla sadece insan mutluluğu ve çıkarları için değerli olduğu sürece diğer yaşam biçimlerine ve ekosistemlere değer verir. Eko-merkezcilik ise tüm yaşam formlarının ve ekosistemlerin kendilerinde içsel değeri (intrinsic value) tanıyan dünya görüşlerini kapsar. İnsan olmayan doğanın, insan tercihlerinden veya değerlemesinden bağımsız olarak içsel bir değere sahip olduğunu iddia eder. İnsan-merkezciliğin dünya gezegenine ve sakinlerine saygı duymak ve onları korumak için yeterli bir etik

sağlamada başarısız olduğu görüşünde olan ve ancak eko-merkezcilikle benzeri görülmemiş günümüz çevresel krizlerini çözenin etik, evrimsel, manevi ve ekolojik anlamda pratik bir gereklilik olduğunu savunmaktadırlar (Washington, Taylor, Kopnina, Cryer, & Piccolo, 2017, s. Z). Derin ekolojistlerin tamamen reddettiği insan-merkezci yaklaşım yerine eko-merkezci yaklaşımla insan dışı dünya ile özdeşleşmek yoluyla ekolojik bilince ulaşılabilir. İnsan doğanın bir parçası olduğu düşüncesi tüm yaşamların da birbirine bağlı olması ve insanın diğer türlere bir üstünlüğünün bulunmamasıyla açıklanır. Dolayısıyla endüstriyalizmin insan-merkezci yapısının sebep olduğu sınırsız kaynak tüketimi, nüfus artışı, teknoloji gelişimi gibi çevre krizlerinin alt yapısını oluşturan sebepler yerini eko-merkezci tüm türlerin eşit olduğu görüş almıştır.

2.2.6. Çevreci Toplum

Yeşillerin yeni bir toplum inşası hedefleri ekolojizmin politik bir ideoloji olmasının sonucudur. Standart bir endüstriyel toplumdan en temel farkı sürekli artan tüketimin devam ettirilemez olduğunun kabulüdür. Diğer yandan aslında ihtiyaç gibi görünen malzemelerin lüks olduğunu ileri süren koyu yeşiller yeni çevreci toplumda manevi anlamda mutluluğun daha yüksek düzeyde olacağını savunmaktadırlar (Dobson, Ekolojizm, 2017, s. 203-208). Gerçekte çevreci bir toplum Büyümenin Sınırları adlı raporda belirtilen hızlanan endüstrileşme, nüfus artışı, yenilenemeyen kaynakların tükenmesi gıda yetersizliği, gibi pek çok çevresel sorunu ortadan kaldıracak şekilde tasarlanmıştır. Diğer yandan çevreci felsefeye temel oluşturan araştırmaların ışığında daha küçük ölçekli ekonomilerin olduğu yerel toplumları tasvir etmektedir (Schumacher “Küçük Güzeldir”) Ekolojik döngülere uyumlu demokratik, adil ekonomik çevreci toplumlar The Green Party, Die Grünen gibi çevreci parti programlarında da tanımlanmıştır (Çoban A. , 2018, s. 455-473). Daha katılımcı ve bireysel ifade özgürlüğüne sahip toplumların potansiyellerini de geliştirme imkânı bulabileceklerdir. Eko-merkezci bir toplumun daha sürdürülebilir olması ise kaçınılmazdır.

2.2.7. Ekolojik Toplum İçin Stratejiler

Yeşil bir değişim günümüz toplumu için politik, sosyal, ekonomik olarak kökten değişimleri önermektedir. Ancak bu değişimlerin baskı ile değil ya büyük bir felaket sonucu veya bunun ihtimalini dikkate alan bir bilinç ile gerçekleşeceğini öngören Dobson Büyümenin Sınırları Raporunda yer alan bilgilerin toplumda kendiliğinden bir davranış değişikliğine yol açmadığını belirtmektedir (Dobson, 2017, s. 180). Burada parlamenter ve parlamento dışı faaliyetlerin ayrı ayrı yeşil dönüşüme destek olacağını vurgulamak gerekir. Her ne kadar düzen eleştirisine maruz kalsalar da Yeşil bir partinin kurularak seçime girebilmesi ve yasama süreçlerine dahil olması toplumsal alt yapıda değişimin başlaması için önemlidir.

Ancak yaşam tarzı değişimleri çok daha belirgin ve geniş kitlelerde hızla kendini gösteren bir yeşil dönüşümü sağlar. Ev ekolojisi bunun en önemli örneklerinden biridir. Bu şekilde daha az atık oluşur, daha az su ve enerji tüketilirken bireysel olarak daha sağlıklı ve çevreye duyarlı bireyler oluşur. Bu değişimi sağlayacak olan ise çıkarlarının nerede olduğunu bulma konusunda daha fazla şans ve bu tür iç görülere göre hareket etme esnekliğine ve güvenine de sahip olan iyi eğitilmiş orta sınıftır (Porritt, 1984, s. 115).

Diğer taraftan etkili başka stratejiler de söz konusudur. Doğrudan eylem pratikleri ile aktivistleri meseleye konu olan alanda görebiliriz. Çevreye zarar veren toplumsal alışkanlıkların giderilmesi için hükümetlerce yapılan naylon poşetlerin vergilendirilmesi, trafikte kalabalık saatlerde motorlu taşıtlara ekstra ücretlendirmeler gibi pek çok uygulama karşılığını bulmuş tüketimi azaltma yönünde davranış değişiklikleri meydana gelmiştir (Dobson, 2017, s. 223-225).

2.3. İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı

İnsan Hakları beyannamesinin kabulünden 20 yıl sonra insanın çevre ile ilişkisinin araştırmak ve anlamak üzere 1972 yılında Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Dünya Çevre konferansı deklarasyonu ile ilk çalışmaların başladığı görülmektedir (Shelton, 2006). Böylece ilk defa insan haklarına çevresel bir boyutun eklenmesi, yerel ve küresel çevre koşullarının insan haklarının uygulanabilmesi konusundaki etkisi ortaya konulmuştur.

Çevre dar anlamda birinin veya bir şeyin büyümesini, sağlığını, ilerlemesini

vb. etkileyen koşulları tanımlarken; çevre hakkı yiyecek, su, toprak, barınak ve hava dahil olmak üzere hayatta kalmayı, bozulmamış doğal kaynaklara erişim koşullarının sağlanması anlamına gelmektedir. Çevreden çevre hakkının doğuşu ise aslında insanın endüstrileşme sürecinde doğa üzerinde kurduğu yok edici hegemonyaya, eşit ve adil paylaşılabilen doğal kaynaklara, kirliliğe dolayısıyla en temel hak olan yaşam hakkını tehdit eden unsurların ortaya çıkmasına dayanmaktadır. Diğer yandan sınırlı kaynaklara sahip gezegenimiz üzerinde hiçbir devlet tek başına yetki sahibi değildir. Belirtmek gerekir ki dayanışma hakkı olarak kabul edilen 3. kuşak haklardan çevre hakkı sadece doğa değil kültürel-sosyal yaşamı da kapsayan geniş bir perspektiften ele alınan Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, UNESCO'nun dahil olduğu geniş katılımlı politikaların üretildiği bütüncül yaklaşımları içeren sağlıklı ve dengeli bir yaşam sağlama hakkı olarak tanımlanmaktadır (Gemalmaz, 1987, s. 234).

Stockholm'den günümüze kadar gelinen noktada insan ve çevre arasındaki ilişkinin düzenlenmesi için farklı yasal yaklaşımlar sergilenmiştir. Bunun en önemli nedeni çevre hakkının insan hakkı olarak hangi kategoride sınırlandırılacağı olmuştur. Ancak kanuni düzenlemelerde çevre hakkının bir yaşam hakkı çerçevesinde evrensel kabul edilerek tüm hakların üzerinde konumlanması; mülkiyet, ticaret vb. haklar karşısında ise kamu yararı ilkesinin gözetilmesi sebebiyle bazı sınırlamaların getirilmesi bu sorunun aşılmasını sağlamıştır. Buna göre dört yasal yaklaşım ortaya çıkmıştır (Shelton, 2006, s. 130):

- Uluslararası çevre kanunları insan haklarıyla güvence altında bulunan etkili bir çevre korumasını kapsar,
- Çevresel bozulma uluslararası anlamda koruma altında olan insan haklarından yararlanılmasını engellediği takdirde İnsan hakları hukuku çevresel bir boyutu içerecek şekilde yeniden düzenlenir,
- Uluslararası Çevre Hukuku ve Uluslararası İnsan Hakları hukuku, güvenli ve sağlıklı bir çevre için yeni bir temel hak geliştirir,
- Uluslararası Çevre hukuku, çevre koruma ve insan haklarını içeren bireylerin etik ve yasal görevlerini kapsar.

1972 Stockholm'den 1992 Rio çevre ve kalkınma konferansına kadar iklim değişikliği, orman ilkeleri ve biyolojik çeşitlilik gibi çevrenin korunması ve sürdürülebilir bir çevre için yaşam hakkının gözetildiği pek çok anlaşma gündeme

gelmiştir. Fakat bunların yetersiz olduğu sürdürülebilir gelişimden sürdürülebilir büyümeye evrilen bir gelişime işaret etmektedir (Pallemarts, 1992, s. 258, 259). UNICEF 2014 verilerine göre Dünya üzerinde halen temiz suya ulaşamayan çoğu yoksul ülkelerden 700 milyonun üzerinde insanın var olması ve dolayısıyla Brundtland raporunda söz konusu olan tehditlerin devam ettiği görülmektedir (Hosta, 2021). Bu durum çevre hakkının uygulanmasında çok daha etkin yasal yaptırımların uygulanmasını, esnek ve yenilikçi çözümlerin üretilmesini gerektirmektedir. Özellikle üçüncü dünya ülkelerinde endüstriyel büyümenin sonucu yeni ve çok sayıda çözüm bekleyen sorunu beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda sadece devletlerin koyduğu yasalar ve uluslararası anlaşmaların yanı sıra toplumsal mutabakatın önemi çok daha önemli olmaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere bir dayanışma hakkı olan çevre hakkı sadece devletler tarafından korunan yasalarla değil kolektif olarak toplumun tamamının hareket etmesiyle geçmişten gelecek nesillere aktarılan bir haktır (Abdulahimoğulları, Sezer, & Sezer, 2011, s. 62). Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları ve bireylerin çevre hakkı uygulamalarının denetlemesi ve takip edilmesi konusunda proaktif rol almaları çevre hakkının korunması konusunda daha verimli sonuçlar doğuracaktır. Bunun için başta insan hakları birimlerine gönderilen devlet raporlarını incelemek ve gerekirse ek raporların hazırlanması, disiplinler arası çalışmalar yaparak modellemeler geliştirmek (Hava-su kirliliği ve sağlık problemleri ilişkisi gibi), risk analizlerini ortaya koymak, lobi faaliyetleri yürütmek, kaynak kullanımının veya kaynak kirliliğinin çevre hakkını tehdit ettiği durumlarda küresel insan hakları organlarında dava açmak ve ulusal bir veri tabanı oluşturarak çevresel vakaların derlenmesinin sağlamak önerilebilir (Shelton, 2006, s. 149).

2.4. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri

Çevre kalitesi ile ilgili endişelerin tarihi çok eskilere dayanmakta ise de sivil toplum örgütü bağlamında bir yapıdan söz edebilmek ancak 19. yüzyıla dayandırılabilir. Bu yüzyıl sonunda çevre ile ilgili benzer endişeyi duyan bireyler gruplaşmaya başlamışlar, dernekler kurmuşlardır. 1960'lı yıllarda ise bunların sayısının hızla arttığını görmekteyiz. Carson'un "Sessiz Bahar"ı (Silent Spring-1962),

1968’de “Erich’in Populasyon Bombası” (The Population Bomb) ve Schumacher’in 1873’te yayınlanan “Küçük Güzeldir” (Small is Beautiful) başta olmak üzere pek çok yayın ile insan popülasyonu ve aktivitelerine ilişkin bilinç düzeyi toplumlarda yükselmeye başlamıştır. Bunun sonucunda politik ve politik olmayan çevre yönetimi paydaşları değişerek devlet, sanayici ve küçük mülk sahipleri ile halkın kolektif etkisine dönüşmüştür (Jeffrey, 2001, s. 151, 152).

Jeffrey (2001) çevreci sivil toplum örgütlerinin gerekliliğine ilişkin üç sebep ileri sürmektedir:

- Çevre ile ilgili hızla artan yeni yasaların yasa koyucularının denetlenmesi,
- Çevre mevzuatlarının güncellenmesinde çevreci STÖ’lerin verilerine ihtiyaç duyulması
- STÖ’lerin halkla çevre yönetimindeki en güçlü paydaşlar olan hükümetler ve çok uluslu şirketlerle diyalog kurulmasını sağlaması (a.g.e. s. 152).

Çevreci sivil toplum kuruluşları (ENGO-Environmental non-Governmental Organisations), özellikle gelişmekte olan ülkelerde yerel ve küresel çevre hakkının bir insan hakkı olarak uygulanabilmesi konusunda her geçen gün artan önemli roller üstlenmektedir (Li, He, Shao, & Cao, 2018, s. 1296). Resmi çevre düzenlemelerinin uygulanmasının genellikle zayıf olduğu üçüncü dünya ülkelerinde bu düzenlemelere STÖ’lar güçlü tamamlayıcı bir araç olarak kabul edilir. Mahkemelerde dava açmak, resmî kurumlarla iletişim sağlamak, protesto, toplantı, yürüyüş ve sivil itaatsizlik gibi eylemler tüm sivil toplum örgütlerinde olduğu gibi çevreci sivil toplum örgütlerinde de amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik önemli yaptırımlar olmaktadır (Keleş, 2015, s. 175-178). Brezilya, Endonezya, Çin gibi ülkelerde sivil toplum örgütlerinin çevre düzenlemelerine ilişkin etkin rol aldıklarına dair pek çok olumlu sonucu içeren araştırmalarda STÖ’lerin firma ürünlerini boykot etmekten medyada ifşaya varan pek çok etkin eylemde bulunabilen STÖ’ler ürün maliyetlerinin düşürülmesini dahi sağlayabilmişlerdir. STÖ’lerin bu denli etkin olmasının sebeplerini ise yasalardaki boşluklara ve siyasi, sosyal veya ekonomik baskı uygulayabilme potansiyeline bağlayabiliriz. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) çevreci STÖ’lerin lobi yaparak çevre ile ilgili küresel politika üretiminin parçası olabileceklerini belirtmektedir. STÖ’lerin bağımsızlığı bu etki gücünün artmasında önemli rol oynamaktadır. Diğer yandan mesleki alt yapılarının kuvvetli olduğu bilinen STÖ’ler

hükümetleri ve şirketleri çevre dostu yaşam ve üretim konusunda ikna edici olabilirler. Yakın dönem araştırmalar eskiden firmalarla çatışma halinde olan uluslararası şirketlerin uluslararası çevre örgütleriyle artık iş birliğine yöneldiklerini de göstermektedir. Kamu bilgilendirme konusunda ise sosyal medyayı kullanan çevreci STÖ'lerin tüm bu rolleri kamuda çevre bilinci eğitimi alanında önemli katkı sağlayacak şekilde kullandığı bilinmektedir (Li, He, Shao, & Cao, 2018, s. 1298).

Türkiye’de 1970’li yıllardan sonra hızla çevreci sivil toplum örgütlerinin kurulmaya başladığı görülmektedir. O döneme kadar çok dar kapsamda daha çok hükümetler nezdinde yürütülen faaliyetler yerini zamanla etkinlikleri artan çevre alanında faaliyet gösteren örgütlere bırakmıştır. 1980 sonrasında ise daha siyasallaşmış örgütlenmiş ve örgütlenmemiş topluluklara rastlanmaktadır (Keleş, 2015, s. 133). Günümüzde çevreci sivil toplum örgütleri arasında yer alan ve içlerinde araştırmaya konu olan örgütlerin de yer aldığı 300’e yakın örgütün bulunduğu belirtilmektedir. Diğer yandan ülkemizde çevreci sivil toplum örgütlerinin yanı sıra benzer faaliyetler yürüten ve yine hükümet dışı örgütlenmeler arasında yer alan meslek odaları da benzer etkinliklerde bulunmaktadır. Türkiye’de çevreci sivil toplum örgütleri anayasa hazırlanma süreçlerinde yer almak, manifestolar yayınlamak, parti programlarına destek vermek gibi pek çok faaliyette de bulunarak süreçlerde aktif rol almaktadırlar (Keleş, 2015, s. 175-178). Ancak belirtmek gerekir ki sanayisi gelişmekte olan Türkiye’de çevresel duyarlılıkların ve çevre hareketlerinin yüksek olmasına rağmen endüstrileşme süreci içerisinde bulunuyor olması sebebiyle kalkınma ve çevreyi korumanın karşı karşıya geldiği durumlar söz konusu olmaktadır. Yatağan Termik Santrali, Bergama Altın Madeni, Sinop Nükleer Santrali gibi pek çok çevresel soruna sebebiyet veren yatırımlarda kamunun örgütsel veya örgütsel olmayan şekilde verdiği tüm tepkilere rağmen tercihler çevreyi koruma yönünde değil sadece ekonomik katkı değerlendirilerek bu projelerin gerçekleştirilmesi yönünde yapılmıştır (Tuna, 2006, s. 35-37).

Sivil toplum örgütleri genel olarak ihtiyacı olan insanlara temel hizmetlerin sağlanması ve değişim için politika savunuculuğu ve kamu kampanyaları düzenlemek olmak üzere iki ana faaliyet biçiminden birini veya her ikisini birden üstlenmektedirler. Bu durum onlara uzun vadede geniş bir etki alanı sağlamaktadır (Jeffrey, 2001, s. 151). Çevreci sivil toplum örgütlerinin de gelecekte kamuyu çevreci hareketlere katılmaya

teşvik etmek, hükümetlerin kararlarına karşı daha sürdürülebilir çözümler ve politikalar sunmak, bir baskı grubu olarak hükümet ve işletmelerin rollerini uygun şekilde yerine getirmelerini sağlamak gibi işlevlerini artan etkinlikle sürdürmenin yanında tüm paydaşları etkileyecek evrensel temelli bir düşünce sistemi (a.g.e. s.151) modelinin de gelişimini sağlayacak alt yapıyı geliştirecekleri öngörüsünde bulunmaktadır (Ryu, Walmsley, Slinn, & Harashina, 2004, s. 283).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKLA İLİŞKİLERDE MÜKEMMELLİK TEORİSİ

Halkla İlişkilerde Mükemmellik Teorisi Uluslararası İş İletişimcileri Birliği (IABC) tarafından desteklenen ve yöneticiliğini James E. Grunig'in yaptığı 1985 yılında başlayan Mükemmellik projesi ile ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında;

- Mükemmel bir iletişim departmanının özellikleri nelerdir?
- Mükemmel halkla ilişkiler bir kuruluşu nasıl daha etkili hale getirir ve
- Bu katkının ekonomik olarak değeri nedir?

sorularının yanıtlarını bulmak hedeflenmiştir (Grunig J. E., 2008, s. I).

Sonuç olarak IABC Araştırma Vakfın finanse ettiği proje kapsamında iletişimin kurumsal hedeflere ne ölçüde ve nasıl ulaşılması gerektiği ile ilgili Grunig ve diğer araştırmacılar tarafından bir Mükemmellik Modeli ortaya konmuştur (a.g.e. s. I).

3.1. Mükemmel Halkla İlişkiler Unsurları

Mükemmel halkla ilişkilerin unsurlarını belirlemek üzere yapılan araştırmada gerek mükemmel halkla ilişkilerin özellikleri ve gerekse yönetim mükemmelliğine iletişim bağlamında katkı sağlaması bakımından 12 özellik ortaya konulmuştur (Grunig J. E., 2008, s. 34-36).

1. İnsan Kaynakları: Mükemmel örgütlerin insan kaynaklarını güçlendirmek için bazı girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Çalışanların kendi kararlarını almalarını teşvik ederken birbirleri ile ilişkilerini geliştirerek birbirlerine olan bağımlılıklarını vurgulamak açısından bütünsel bir yaklaşım sergileyerek takım çalışmasını teşvik etmek. Ayrıca çalışanların kişisel gelişimine katkıda bulunacak girişimleri desteklemek ve böylece iş kalitesinin artırılmasına yönelik aktivitelerde bulunmak.
2. Organik Yapı: Mükemmel örgüt yapısı içinde halkla ilişkilerin iş birliğine dayalı kurum kültürünün geliştirildiği yapıları gerçekleştirirler. Böylece bürokratik, mekanik ve hiyerarşik örgütsel yapı ortadan kalkacağı için insan

odaklı ve katmanlaştırılmamış bütünsel bir liderlikten yararlanma şansı ortaya koyarlar.

3. Girişimcilik: Organik yapı ve insan kaynakları itibariyle güçlü örgütler mükemmel halkla ilişkiler bağlamında girişimcilik özelliğine de sahiptir. Dolayısıyla kurumların inovasyona açık bir yapısı bulunur.
4. Simetrik İletişim Sistemleri: Mükemmel örgütler simetrik iletişim sistemini uygulayarak tüm stratejik paydaşlarıyla yakın ilişkiler kurarlar. Ayrıca paydaşlarına simetrik iletişimin tanımı yapılarak bilgilendirme sağlanır.
5. Liderlik: Temel olarak mükemmel örgütlerde liderler otoriter yönetim biçimlerini tercih etmek yerine çalışanlarına ve örgüte vizyon ve yön göstererek onların güçlenmesini sağlar. İletişim ağları ve birebir iletişim kullanarak yönetmeyi tercih eden liderlik anlayışı yapı içerisindeki çalışanlara güç kazandırırken güç çekişmelerinden çalışanları uzak tutar.
6. Güçlü katılımcı Kültür: Mükemmel örgüt yapılarında çalışanların ortak bir hedefe sahip oldukları görülmektedir. Bu hedef birlikteliği ise insan kaynakları, organik yapıları güçlü olan yeniliklere açık ve simetrik iletişim becerisi sergilen kurumlarda var olan kültürle mümkün olabilir.
7. Stratejik planlama: Karlılığı artırmak amacıyla mükemmel örgütler önemli fırsatları ortaya çıkarıp, sınırlamaları tespit ederler. Böylece bir stratejik planlama gerçekleştirirler.
8. Sosyal Sorumluluk: Alınan kararlar ve izlenen yöntemler açısından örgütsel faaliyetlerin hem toplum hem de örgüt üzerindeki etkileri dikkate alınır.
9. Kadınlara ve Azınlıklara Destek: Kadınlara ve azınlıklara fırsat eşitliği sağlanması açısından onları kurum bünyesinde çalıştırarak veya kariyerlerini destekleyerek çeşitlilikler konusundaki farkındalık ve değer sağlanır.
10. Kalitenin Önceliği: Toplam kalite yönetimi mükemmel örgütsel yapı içerisinde de eylemsel olarak uygulanır.
11. Etkin Operasyon Sistemleri: Yukarıda bahsi geçen özelliklerin uygulanabilmesi ve kurum içerisinde benimsenebilmesi için mükemmel örgütler uygun yönetim sistemlerini meydana getirirler.
12. İşbirlikçi Bir Toplumsal Kültür: Toplumsal yapı ve kültür mükemmel örgütlerin ortaya çıkmasına katkı sağlar. Özellikle katılımcı, işbirlikçi karşılıklı

güven ve sorumlulukların yerine getirildiği toplumlarda daha fazla sayıda mükemmel örgüte rastlanır.

Grunig ve arkadaşları yukarıda belirtilen mükemmel halkla ilişkilerin 12 unsurundan ayrı olarak mükemmel halkla ilişkilerde 4 temel özelliği alt başlıklarıyla beraber düzenlemiştir. Mükemmel halkla ilişkilerin yönetim anlamında stratejik planlama ve iletişim anlamında ise simetrik iletişim özelliği en önemli unsurları arasında yer alır. (Tunçel, 2011, s. 152).

Bir organizasyonun kurumsal olup olmadığına ilişkin bazı kriterler söz konusudur. Bu kriterler şu şekilde sıralanabilir (Aylan & Koç, 2017, s. 567):

- “- İşletme anayasası (vizyon, misyon ve işletme ilkelerinin yazılı şekilde ortaya koyulması)
- Formel Örgüt Yapısı (görev, yetki ve sorumlulukların net olarak belirlenerek iş ve görev tanımlarının yapılmış olması)
- Stratejik Planlama Süreci
- Profesyonelleşme
- Yetki Devri ve Yetkilendirme
- Yönetim Anlayışı ve Yönetime Katılma (katılımcı yönetim)
- Karar Alma Şekli (katılımcı karar alma)
- Etkin Bir İletişim Sisteminin Oluşturulması
- İç Denetim Faaliyetleri (Hesap Verebilirlik)”

Kurumsallaşma kriterlerine bakıldığında bunların aslında mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile de örtüştükleri söylenebilir. Bu noktada mükemmel halkla ilişkiler kriterlerine uyum gösteren yapıların aynı zamanda kurumsallaşmış yapılar olduğu da söylenebilir.

3.1.1. Mükemmel Halkla İlişkiler Modelinin Özellikleri

Grunig tarafından ortaya konulan mükemmellik uygulamasının örgütsel etkinliğe 3 düzeyde uygulanabildiği sürece katkı sağlayacağına gerekliliği vurgulanır: makro düzey, orta düzey ve mikro düzey. Makro düzey toplumsal, orta düzey örgütsel ve mikro düzey ise halkla ilişkilerin bireysel faktörleri tarafından belirlenmektedir. Makro anlamda halkla ilişkiler departmanı örgüt içinde en iyi modeli geliştirmek için en üst yönetimde temsil edilmelidir. Örgütsel yapıda halkla ilişkilerin nasıl yönetildiği ve örgütlendiği ise orta düzey uygulamayı gösterir. Orta düzey örgütsel uygulamalarda halkla ilişkiler departmanı pazarlamadan ayrı tutulmalı, üst yönetime doğrudan bağlı olması ve hatta üst yöneticinin halkla ilişkiler uygulayıcı olası söz konusu olmaktadır. Ayrıca iletişim anlamında orta düzeyde çift yönlü simetrik model uygulanmalıdır.

Mikro anlamda halkla ilişkiler programlarında ise planlama uygulama ve değerlendirme aşamalarının gerçekleştiği durum olarak tanımlanmıştır. (Steyn, 2011, s. 125).

Grunig, mükemmel halkla ilişkiler modelini 17 değişkenle tanımlayarak örgütsel etkinliğin bu değişkenlerin gerçekleştirilmesiyle artırılacağını savunmuştur. Grunig'e göre stratejik anlamda yönetilmesi gereken mükemmel halkla ilişkiler, adı geçen 17 maddenin uygulanması ile örgüt içerisinde stratejik iletişim yönetiminin işlevsel bir şekilde uygulanmasını sağlayarak hedeflere kolayca ulaşan örgütlerin oluşacağını belirtmektedir. Sonuç olarak 17 madde mükemmel halkla ilişkiler modelinin genel özelliklerini belirtmektedir (Grunig J. E., 2002, s. 10):

I. Program Düzeyi

1. Stratejik olarak yönetilmesi

II. Departman Düzeyi

2. Tek ya da bütünleşik halkla ilişkiler departmanı
3. Pazarlamadan ayrılan fonksiyona sahip olması
4. Doğrudan üst yönetime bilgi verme
5. Çift yönlü simetrik model
6. Kıdemli halkla ilişkiler görevlisi yönetici rolünde
7. Mükemmel halkla ilişkiler potansiyeli aşağıdaki koşullarla ilişkilidir:
 - a) Simetrik model bilgisi
 - b) Yönetim rolü bilgisi
 - c) Halkla ilişkiler alanında akademik eğitim
 - d) Profesyonellik
8. Halkla ilişkilerde kadın ve erkeklere eşit fırsatlar

III. Örgüt Düzeyi

9. Örgütün halkla ilişkiler konusunda dünya görüşü çift yönlü simetrik modeli yansıtır
10. Halkla ilişkiler yönetmeni baskın koalisyonda güç sahibidir ya da onun içindedir
11. Otoriter değil, katılımcı örgüt kültürü
12. Simetrik iç iletişim sistemi

13. Mekanik değil, organik örgüt yapısı

14. Eylemci grupların baskısı altında çalkantılı ve karmaşık çevre

IV. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri

15. Programlar iletişim hedefleriyle buluşur

16. Yasal düzenleme, baskı ve mahkeme maliyetlerini azaltır

17. Çalışanların iş tatminini yükseltir.

Grunig, mükemmel halkla ilişkiler departmanlarının tek başına var olmadığını mükemmel bir organizasyonun özelliği olduğunu belirtir. Bir bütün olarak organizasyondaki mükemmelliğin özellikleri, mükemmel halkla ilişkileri mümkün kılan koşulları sağlamaktadır. Mükemmel iletişim yönetimi organizasyonları mükemmel hale getirmeye başlayan ve zaman geçtikçe daha da mükemmel hale getirecek olan bir katalizör olarak görev yapar (Grunig J. E., 2008, s. 38). Bu bağlamda yukarıda adı geçen 17 maddeyi detaylı olarak incelenmek yerinde olacaktır.

3.1.2. Program Düzeyi

3.1.2.1. Programın Stratejik Olarak Yönetilmesi

Mükemmellik Teorisi, farklı düzeylerde mükemmel halkla ilişkilerin özelliklerini tanımlayan ve halkla ilişkiler işlevinin mükemmel bir şekilde uygulanma olasılığını artıran organizasyonun iç ve çevresel bağlamını sağlayan bazı genel ilkeleri belirlemiş ve incelemiştir. Bu nedenle halkla ilişkiler uygulamaları hem işlevsel hem de program düzeyinde önemlidir. Program düzeyinde ise stratejik yönetimin araştırma, planlama, uygulama ve değerlendirmelerinin tekrarlı olarak nasıl yürütüldüğünü incelemek ihtiyacı bulunmaktadır. Stratejik yönetim, mükemmel halkla ilişkiler için son derece önemlidir, çünkü bir kuruluşun başarısına en fazla katkı halkla ilişkilerin nasıl uygulanması gerektiğinin belirlenmesi yoluyla sağlamaktadır (Flora Hung-Baesecke, 2020). 1960'lardan bu yana önemli bir kavram olan stratejik yönetim nispeten yeni bir kavram olarak kabul edilebilir. Stratejik olarak yönetilen halkla ilişkiler, örgütün paydaşlarla uyumlu olmasını, kamu ile ilgili konuların önceden planlanmasını sağlayarak çatışmaların önüne geçen bir süreci kapsar. (Steyn, 2011, s. 127). Stratejik yönetim operasyonel yönetimden kuruluşlar üzerindeki çevresel etkilerin artan önemi ve üst düzey yöneticilerin bunlara uygun şekilde tepki verme ihtiyacı ile ayırt edilmektedir. Stratejik olarak yöneten yöneticiler bunu,

organizasyonun misyonunu- ne olduğu ne olmak istediği ve ne yapmak istediği ile çevrenin izin vereceği veya yapmaya teşvik edeceği unsurları dengeleyerek yaparlar.

Mükemmellik çalışmasına göre halkla ilişkiler, organizasyonun stratejik yönetim sürecinin bir parçası olmalı ve programlar stratejik olarak yönetilmelidir. Halkla ilişkilerin stratejik rolü, “bir işletmenin stratejik seçeneklerini etkileyen ancak tipik olarak kontrol etme yeteneğinin ötesinde olan tüm koşul ve güçlerin toplamına” atıfta bulunan kuruluşun çevresini anlamak ve tanımlamakta yatmaktadır. Grunig ve Repper (2008), halkla ilişkilerin stratejik planlaması için üç aşamalı bir model önermiştir: paydaş, halk (kamu) ve gündem (sorun) (Jeong-Nam Kim, 2008, s. 752-755). Paydaş aşamasında, halkla ilişkiler uygulayıcıları, çevresel tarama yoluyla, davranışları örgütü etkileyecek ve örgütsel davranışlardan kimlerin etkileneceği paydaşları belirlemelidir. Kamu aşamasında uygulayıcılar bu kitlelerle iletişim hedeflerine ulaşma olasılığını artırmak için kitleleri belirlemesi ve bölümlere ayırması gerekir. Son olarak, sorun ve gündem aşamasında, kamular ortaya çıkar ve daha sonra kendi çıkarları doğrultusunda çözülmesi gerektiğine inandıkları sorunları yaratır ve zorlar. Halkla ilişkiler uygulayıcıları kamuyu bölümlere ayırmalı, kitle iletişim araçlarını ve kişilerarası iletişimi kullanmalı ve müzakereye girişmelidir İnsanlar, bir organizasyonun kararlarından etkilenen bir kategoride oldukları veya kararları organizasyonu etkilediği için paydaştır. Çalışanlar veya bir topluluğun sakinleri gibi bir paydaş kategorisindeki birçok kişi pasiftir. Daha bilinçli ve aktif hale gelen paydaşlar kamu olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte, paydaş kategorisindeki tüm kişilerin kuruluşla iletişim kurması veya kuruluştan etkilenmesi eşit derecede olası değildir. Halkla ilişkiler uygulayıcıları, paydaşlar için iletişim programları geliştirirken, kategoriye bölümlere ayırarak stratejik kitleleriyle iletişim kurma olasılıklarını artırabilirler (Grunig & Repper, 2008, s. 166-169).

Kamu ise Grunig tarafından geliştirilen “durumsal kamu teorisi” ile açıklanmaktadır. Buna göre bir insan nüfusunu kamulara bölmek için kritik ayrımı, insanların bir konu hakkında pasif veya aktif olarak iletişim kurma derecesi ve organizasyonun amacını takip etmesini destekleyecek veya kısıtlayacak şekilde aktif olarak davranma derecesi olarak kavramsallaştırmıştır (a.g.e. s.173).

Gündem veya sorun aşaması ise Grunig ve arkadaşlarına göre kamu tarafından belirlenir. Sorunlara dâhil edilmeyen kamu gündemi veya problemler belirler. Sonuç

olarak kamunun stratejik yönetime dâhil edilmesi ile süreç etkin şekilde yönetilebilir (a.g.e. s. 166-169).

İşlevsel düzeyde (halkla ilişkiler departmanı), bu ilk üç aşama halkla ilişkiler programları ile örgütsel hedefler ve kararlar arasında bir bağlantı sağlar. Kuruluşlar, bu aşamaların her biri için farklı türde halkla ilişkiler programlarına ihtiyaç duyar. Böylece, Grunig ve Repper'in (2008) stratejik yönetim ve halkla ilişkiler modelinin son dört bölümü, halkla ilişkiler yönetiminin geleneksel dört "adımını" tanımlar. Halkla ilişkiler departmanı uyguladığı her programa ilk üç aşamada yani; genel organizasyonun stratejik yönetimine katkıda bulunduğu halkla ilişkileri stratejik olarak yönetmeyi mümkün kılar. Bu dört ise aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Grunig & Grunig, 2000, s. 306; 311):

- Halkla ilişkiler uygulayıcıları iletişim programları için kurumsal hedefler belirlemelidir.
- Halkla ilişkiler stratejik hedefler doğrultusunda resmi program ve kampanyalar planlamalıdır.
- Halkla ilişkiler teknisyenleri programları ve kampanyaları yürürlüğe koymalıdır,
- Halkla ilişkiler, programların amaçlarına ulaşmasında özellikle çatışmayı azaltma rolündeki etkinliği değerlendirmelidir.

Sonuç olarak ilk adım halkla ilişkilerin stratejik yönetimdeki rolünü de tanımlarken ikinci adım iletişim programlarının planlanmasını, üçüncü adım programların uygulanmasını ve son olarak bu programların değerlendirilmesi ile mükemmel halkla ilişkilerde stratejik yönetim modeli tanımlanmıştır (Kim, Baesecke, Yang, & Grunig, 2013, s. 198).

3.1.3 Departman Düzeyi

3.1.3.1. Tek ya da Tümleşik Bir Halkla İlişkiler Departmanı

J. Grunig (2008)'e göre mükemmel halkla ilişkiler departmanının örgütsel yapı içerisindeki personel, pazarlama ve finans gibi departmanlara bağlamak yerine doğrudan yönetim alt sistemine erişimi olacak şekilde tek bir departmanda toplanarak örgütsel yapıda konumlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu şekilde halkla ilişkiler departmanı stratejik olarak yönetilebilmesi mümkün olan işlevsel bir konumda

olabileceğini ortaya koymaktadır. Sonuçta yeni stratejik kamuların ortaya çıkması veya eskiler için yeni stratejik programların oluşturulabilmesi için organizasyonda halkla ilişkiler ve/veya kurumsal iletişim gibi departmanların dinamik bir yatay yapıda oluşturulmasına vurgu yapmaktadır (Grunig J. E., 2008, s. 42). Halkla ilişkiler departmanının mükemmelliğe ulaşması için örgütsel yapıda yüksekte konumlanması ve stratejik olarak yönetilmesi ile tek bir departmanda olması Dozier ve L.Grunig göre önemlidir. Halkla ilişkilerin görevlerinin diğer departmanlara dağıtılması sonucu baskın koalisyonda kıdemli halkla ilişkiler yöneticileri yer alamayacaktır. (Dozier & Grunig, 2008, s. 505).

3.1.3.2. Pazarlamadan Ayrı Bir Fonksiyona Sahip Olmak

Birçok kuruluş halkla ilişkiler işlevini pazarlama, insan kaynakları, hukuk veya finans gibi diğer departmanlar için destekleyici bir araç haline getirerek gerçekleştirir. Bu gerçekleştiğinde ve halkla ilişkiler işlevi diğer işlevlere tabi olduğunda stratejik olarak yönetilemez. Halkla ilişkiler ve pazarlama, modern bir organizasyon için temel işlevlerdir. Pazarlama yöneticileri, kuruluşun ürün ve hizmetleri için pazarları belirler. Ardından, ürün ve hizmetler için talep yaratmak ve sürdürmek için pazarlama iletişimi programlarını denetler. Halkla ilişkiler yöneticileri, aksine, bir kuruluş onları etkilediğinde kendilerini organize eden kamu ile iletişim için programları denetler. Pazarlar, bir organizasyonun çevresinin tüketici segmentiyle sınırlıdır. Kamular, tüketiciler kadar çalışanlar, topluluklar, hissedarlar, hükümetler, üyeler, öğrenciler, tedarikçiler ve bağışçılar gibi birçok paydaş kategorisi içinde ortaya çıkabilir. Bir örgüt halkla ilişkileri bir pazarlama işlevi haline getirdiğinde, uygulayıcılar teknisyen rolüne indirgenir ve örgüt, stratejik kamularıyla karşılıklı bağımlılığını yönetmek için önemli bir mekanizmayı kaybeder. Araştırmalar yurt dışı yurt içi uygulamalara ilişkin birçok çalışmanın halkla ilişkilerin yaygın olarak reklamcılık ve pazarlamayla karıştırıldığı belirtmektedir. Halkla ilişkiler işlevi, örgütsel özerkliği etkileyen kamularla iletişim kurarken, pazarlama işlevinin rolü, kuruluşun ürünleri için pazar aramaktır (Ehling, White, & Grunig, 2008, s. 457;481) ve (Grammer, 2005). Pazarlar örgütün ilgi alanındaki tüketicilere bağlı iken halkla ilişkiler, tüketicileri de kapsayan örgüt etrafındaki üyeler, hissedarlar, bağışçılar, hükümetler vb pek çok paydaşla etkileşim halindedir. Bunu kapsam göz önünde bulundurulduğunda halkla ilişkiler

yöneticilerinin örgütten etkilenen veya etkileyen kamu ile iletişim yönetimini yürütme yükümlülüğüne sahip oldukları söylenebilir. Bu iletişim çift yönlü olması sebebiyle çift yönde karşılıklı gidip gelen ve iki aşamalı bir sistemdir. Bu yapısı ile ise bazen pazarlama iletişimi bazen da onun karşısında yer alabilmektedir. Pazarlama iletişimi tek yönlü olup tüketiciyi örgütün pazar payını büyütmek amacıyla ikna etmeyi hedeflerken, halkla ilişkilerde adından da anlaşıldığı üzere kamu (public) ön planda yer alır. Pazarlamanın talep yaratma işlevi ile halkla ilişkilerin iletişim yönetimi tamamen birbirinden farklıdır. İletişim çatışmalarını yönetme amacına sahip çift yönlü iletişime açık olan halkla ilişkilerin temelde ana hedefi talep yaratmak olan pazarlama departmanı ile genel anlamda ortak noktaları olduğunu söylemek doğru olmaz. Hatta pazarlama içine alınan bir halkla ilişkilerin örgüt içerisinde her iki departmanın işlev kaybına uğrayacağını vurgulayan Ehling ve ark. kavramsal ve operasyonel olarak iki departmanın birbirinden ayrılması gerektiğini belirtmektedir (Ehling, White, & Grunig, 2008, s. 495).

3.1.3.3. Doğrudan Üst Yönetime Bilgi Verme

Stratejik olarak yönetilen halkla ilişkilerin örgütün stratejik yönetiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi için halkla ilişkiler birimi yöneticisine mesleki ilkelere göre uygulama yetkisinin verilmesi gerekmektedir. Halkla ilişkiler güçlendirildiğinde, kıdemli halkla ilişkiler görevlisi, kuruluş için stratejik kararlar veren yöneticiler grubunun bir parçası veya bunlara doğrudan erişime sahip bir konuma gelir. Bu tür bir yetkilendirme veya doğrudan raporlama ilişkisi, halkla ilişkilerin stratejik yönetime katılımı için yeterli değilse de gerekli bir koşul gibi görünmektedir (Grammer, 2005). Örgüt içerisinde karar alma süreçlerine dâhil olmak için önemli koşullardan bir tanesi de baskın koalisyon içerisinde yer almaktır. Örgüt içerisinde stratejik kararları uygulama ve planlama, yön verme hedef ve işlevlerle ilgili karar alma gücüne sahip gruplara baskın koalisyon adı verilmektedir. Baskın koalisyonun örgütteki tüm bilgilere erişimi, karar alma mekanizmalarının yönetilmesi için çok önemlidir. Bilgileri toplayan ve ayıklayan birimler iletişim yöneticileri ve halkla ilişkiler uygulayıcılarıdır. Bu nedenle de halkla ilişkiler departmanının bilgileri doğru ve eksiksiz bir şekilde ulaştırabilmesi üst yönetime yakınlığı ile doğrudan ilişkilidir (White & Dozier, 2008, s. 131).

3.1.3.4. Çift Yönlü Simetrik Model

Çift yönlü simetrik halkla ilişkiler modeli, bir kuruluş ile kamuları arasındaki ilişkileri, halk-baskın koalisyon arasında karşılıklı alışverişi yararlı sonuçlar oluşturmak için müzakere ve uzlaşması yoluyla sağlar. Çift yönlü simetrik modelin diğerlerinden temel farkı, kamunun davranışını değiştirmenin yanı sıra örgütün davranışını da değiştirmesidir. Bu, simetrik modelde iknanın yer almadığı anlamına gelmez. Simetrik model, kuruluşun kişisel çıkarlarını stratejik kamuların çıkarlarıyla dengeler ve savunuculuk ve iş birliğinin bir birleşimini ortaya koyar. L. Grunig ve ark. karma amaç ve işbirlikçi savunuculuk direncin simetriyle eşitlenebileceğini savunmaktadır (Grunig, Grunig, & Dozier, 2002, s. 11). Bunun anlamı örgütün en iyi iletişimcilerinin “tartışmanın yanı sıra dinlemesi gerektiği” anlamına geldiğidir. Bu, simetrik model uygulayıcıların tartışmamaları veya ikna etmeye çalışmamaları gerektiği anlamına gelmez. Bunun yerine yönetime haklı olmayabileceklerini ve başkalarını dinlerse daha iyi sonuçlar alınabileceğinin vurgulanması anlamında bir iletişimdir. Bu özelliklerinden dolayı Grunig ve Grunig (2008) gözlemlenebilir ve ölçülebilir olan çift yönlü simetrik modelin örgütlerin etkinliklerine büyük katkı sağlayacağını savunmuşlardır (Grunig & Grunig, 2008, s. 371; 395). Özellikle karmaşık ve problemlili durumlarda bu iletişim biçiminin tercih edilmesinin önemli olduğunu belirten araştırmacılar bu konuda yetkin halkla ilişkiler yöneticilerine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Çift yönlü simetrik modelin uygulanabilmesi için baskın koalisyonun rolü önemlidir. Örgüt kültüründe gücün kimin elinde olduğu halkla ilişkilerin nasıl uygulanacağını belirler. Doğal sonuç olarak güç sahibi olanların örgütte örgüt kültürünü belirleyerek güç ve kültür arasında döngüsel bir ilişki kurulmasını sağlarlar. Baskın koalisyon halkla ilişkiler için hedef kamuyu stratejik olarak belirlediğinde sorunu halkla ilişkilere devreder ve sonuçta hangi modelin uygun strateji olacağını belirler. Halkla ilişkiler yöneticisinin baskın koalisyonda yer alması veya yakın olmasının yanında yüksek eğitim düzeyine sahip olması da iletişim yönetimi açısından önemlidir. Grunig ve Grunig (2008), mükemmel halkla ilişkilerde çift yönlü simetrik modelin örgütün halkla ilişkilerdeki etkinliğini artırması konusunda etik ve farklı modellerin uygulanması olmak üzere iki alanda yapılan araştırmaların sonucunu değerlendirmişlerdir. Buna göre çift yönlü simetrik halkla ilişkiler modelinin

hem etik anlamda hem de örgütün halkla ilişkiler hedefine ulaşmada en etkin iletişim modeli olduğunu ortaya koymuşlardır (a.g.e. s 397).

3.1.3.5. Kıdemli Halkla İlişkiler Görevlisi Yönetici Rolünde

Örgütün stratejik yönetimine etkin olarak katkının bir iletişim yöneticisi uygulayıcısının varlığında sağlanacağını savunan Dozier (2008), uygulayıcıların büyük oranda teknik eleman olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan kavramsallaştırıldığı ve operasyonel hale getirildiği şekliyle, her halkla ilişkiler uygulayıcısı hem yönetici hem de teknisyen rollerinin faaliyetlerini gerçekleştirir. Bir rolü oynamak, başka bir rolü canlandırmayı engellemez; iki rol kümesi bağımsızdır. Ancak baskın koalisyon içerisinde yönetici olarak yer alan halkla ilişkiler uygulayıcıları örgütün liberal politikalar izlemesini ve çift yönlü iletişime açık olmasını sağlar. Böylece örgüt ortamında rol beklentilerinin karşılanmış olur. Aksi takdirde kamuya kayıtsız basın ajansı ve kamuoyu modelleri uygulanır hale gelebilir. Halkla ilişkiler yöneticisi rolünün beklentileri karşılaması örgüt içerisinde çift yönlü iletişim sonucu ortaya çıkar. Böylece kıdemli halkla ilişkiler yöneticisinin baskın koalisyonda yer almasıyla en uzak kamu dâhil olmak üzere örgütün stratejilerine etkin şekilde karar verecek şekilde kalıcı ilişkilerin sağlanması söz konusu olur (Dozier, 2008, s. 420)

3.1.3.6. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri

J.Grunig simetrik model bilgisi, yönetim rolü bilgisi, halkla ilişkiler dalında akademik eğitim ve profesyonellik olarak mükemmel halkla ilişkiler departmanı özelliklerini belirtmişlerdir:

a. Simetrik Model Bilgisi

Halkla ilişkiler uygulayıcılarının simetrik model bilgisine sahip olması mükemmel halkla ilişkiler uygulamalarının da temeli olması bakımından iletişim yönetimi açısından çok önemlidir. Araştırmalar örgüt ve kamu ile ilişkilerini bir denge çerçevesinde, ikna değil ancak anlama, dinleme ve iletişimi kolaylaştırma yoluyla sağlayan simetrik modelin örgütün hedef kitlelerine ihtiyaçlarının önemsendiğini ileten etkin bir model olduğunu göstermektedir. Halkla ilişkiler uygulayıcısının

simetrik model bilgisine sahip olması örgütün hedef kitlelerini dinleyerek örgüt stratejisine katkı sağlaması bakımından da önemlidir. Bu sebeple örgütte simetrik model bilgisine dayalı iletişimin sürdürülmesi ve kalıcı hale getirilmesi halkla ilişkiler uygulayıcılarının model bilgisine sahip olmaları ile mümkündür (Grunig & Grunig, 2008, s. 375).

b. Yönetim Rolü Bilgisi

J. Grunig halkla ilişkiler yöneticisinin baskın koalisyon içerisinde bulunması gerektiğini vurgularken, burada etkin olabilmesi için ise yönetici rolüyle ilgili gerekli alt yapıya ve bilgiye sahip olması gerektiğini belirtmektedir (Roper, 2011, s. 84). Kamu ile sürekli iletişim içerisinde bulunan halkla ilişkiler yöneticisi stratejik planlamayı etkileyecek bilgileri kamudan üst yönetime aktaracaktır. Böylece örgüt paydaşlarını belirlemekle beraber tüm örgütün de iletişim yönetimini stratejik olarak etkileyecek kararlara imza atacaktır. Yönetici rolü bilgisine sahip bir halkla ilişkiler uygulayıcısının kamu iletişim politika programları geliştirerek örgütlere gerek etkin gerekse daha kısıtlayıcı biçimde etki eden kamularla iletişimini düzenleyebilir (Dozier, 2008, s. 447).

c. Halkla İlişkiler Dalında Akademik Eğitim

Ehling (2008) mükemmel halkla ilişkiler uygulamalarının ancak lisans ve hatta yüksek lisans, doktora düzeyinde bir akademik eğitim ile sağlanabileceğini savunmaktadır. Beceri olmaktan öte kuramsal bilgiye sahip olmak, etik değerleri gözetmek gibi profesyonel ve akademik alt yapı mükemmel halkla ilişkiler modeli uygulamalarının gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Örgütlerin en üst yönetiminde stratejik kararlarda yer almak, etkinliklerine katkıda bulunmak için eğitilmiş ve simetrik bir iletişim modelini benimsemiş bir halkla ilişkiler yöneticisi olmanın mükemmelliğe ulaşmak için çok önemli olduğunu vurgulamaktadır (Ehling, 2008, s. 559; 560).

d. Profesyonellik

Halkla ilişkilerin mesleki anlamda profesyonelliğine dair ilk kabul Ivy Lee ve Edward Bernays'in 1900'lerin başında alanı değiştirmesinden bu yana gerçekleşmiştir.

Böylece bir yandan halkla ilişkiler uygulayıcıları, mesleki standartları karşılayarak kendi öz saygılarını artırırken diğer yandan bu profesyonel statü, gazetecilerden ve toplumun geri kalanından halkla ilişkiler konusunda da saygı kazanacaktır. Mükemmel halkla ilişkiler uygulamalarında uygulayıcıların profesyonel olmalarının önemini vurgulayan Ehling'e (2008) göre sadece eğitim alanında halkla ilişkilerde uzmanlaşmış olmak değil aşağıdaki profesyonellik standartlarına da sahip olmak gerektiğini belirtmektedir (a.g.e. s.561):

- “1.Araştırmayla geliştirilmiş bir kurumsal yapıya dayalı bilgi ve becerilerin edinilmesi amacıyla, beceriden çok bilgiyi vurgulayan özel bir eğitimden geçmiş olmak.*
- 2.İlgili topluluk nezdinde önemli ve benzersiz bir hizmet üretmek.*
- 3.Kamu hizmetine ve sosyal sorumluluğa yapılan vurguyla, kamu çıkarını özel ekonomik kazancın ve özel çıkarların önüne çıkarmak.*
- 4.Uygulayıcılara kişisel sorumluluğun yanı sıra özerklik verilmesi.*
- 5.Kabul edilmiş davranışlardan sapanların disipline sokulması da içinde olmak üzere, kendi kendini yöneten bir meslektaşlar birliği tarafından hayata geçirilen uygulanabilir nitelikte etik davranış kuralları ve performans standartları”*

Yukarıda belirtilen bağlamda meslek bir beceri veya yetenek olmaktan öte belirli standartlara sahip olduğunda profesyonellikten bahsedilebilir. Bir profesyonelin ise eğitim dışında bazı özellikleri bulundurması gerekmektedir (a.g.e. s.692). Özetle sadece eğitilmiş olmak mükemmel halkla ilişkiler modeli için yeterli değildir. Eğitimin yanı sıra örgütleri geliştirecek bir vizyona ve kişilik yapısına da sahip olmak gerekmektedir (a.g.e. s.692):

1. Başkalarına hizmet etmenin kendi ekonomik kazançlarından daha önemli olduğuna inanırlar. Profesyoneller ayrıca özerkliğe büyük önem verirler. Yani, başkalarının istediklerine uyma karşılığında elde edebilecekleri ödüllerden ziyade doğru olduğunu düşündükleri şekilde performans gösterme özgürlüğünü tercih ederler.
- 2.Güçlü bir mesleki örgüte üyelik. Meslek Örgütleri, profesyonellere mesleğe bağlılıklarını sürdürmek için ihtiyaç duydukları diğer profesyonellerle iletişim sağlar. Meslek Örgütleri ayrıca uygulayıcıları akredite eder, uygulayıcıları mesleğin değerlerine göre sosyalleştirir, mesleki bir kültür geliştirir ve mesleğin değerlerini ve etiğini ihlal eden uygulayıcıları disipline eder.

3. Mesleki normlara bağılılık. Gerçek mesleklerin bir etik kuralları ve bunu uygulamak için bir prosedürü vardır. Etik kurallarını ihlal eden uygulayıcılar, kuralları uygulayan profesyonel organizasyondan dışlanmalıdır.

4. Entelektüel bir gelenek ve yerleşik bir bilgi birikimi. Bir mesleğin benzersiz ve köklü bir bilgi birikimine sahip olması gerekir. Profesyoneller bu bilgi birikimini anlar ve bunu işlerine uygularlar. Bu nedenle profesyonel olmayanlar, aynı bilgiye sahip olmadıkları için profesyonellerle aynı hizmeti veya uzmanlığı sağlayamazlar.

5. Mesleki eğitim yoluyla kazanılan teknik beceriler. Tanımlar, profesyonellerin benzersiz ve temel bir hizmet sağlamak için gereken teknik becerilere sahip olduğunu vurgular. Tanımlar ayrıca, bu becerileri, uzun bir öngörülen mesleki eğitim döneminde kazandıklarını vurgulamaktadır. Çünkü profesyoneller özel beceriler geliştirir. Yani profesyoneller hayatları boyunca mesleğin içinde kalırlar (Grunig & Hunt, 1984, s. 65-69).

3.1.3.7. Halkla İlişkilerde Kadın ve Erkeklerle Eşit Fırsatlar

Yapılan araştırmalar 1970'li yıllardan bu yana halkla ilişkiler alanına kadınların hızlı girişine dikkat çekmektedir. Ancak kadın sayısının bu hızlı artışına rağmen cinsiyete dayalı eşitsizlikler azalma eğilimi gösterse de maaş, prestij gibi alanlarda halen süregelen sorunlar bulunmaktadır (Grunig & White, 2008, s. 77). Diğer yandan feminen cinsiyet; işbirliği, saygı, özen, bakım, karşılıklı bağlantı, adalet, eşitlik, dürüstlük, duyarlılık, algı, sezgi, fedakârlık, adalet, ahlak ve bağılılık gibi değerleri daha çok benimser ve uygular (Grunig, Toth, & Hon, 2000, s. 57-58). Bu durum kadın ve erkek yöneticiler arasında önemli farklılıklara işaret etmektedir. Çünkü erkek yöneticilerin daha sert ve rekabete dayalı yönetim biçimi, yukarıda bahsedilen özelliklerin eksik olması sebebiyle halkla ilişkiler alanında daha fazla özelliklere sahip olmaları gerektiğini göstermektedir. Kadın iletişiminin daha çok simetrik modele yatkın olması da erkeklerle önemli bir farkı gösterir. Burada mesleki anlamda her iki cinsiyet de belirli eğitimlerden sonra bazı özellikleri kazanabilmektedir. Hakla ilişkileri mükemmel bir şekilde uygulamak isteyen erkekler kadınlardaki gibi simetrik iletişim modelini benimseyebilir, hak gözetme, ilişki yönetimi gibi özellikleri erkekler de öğrenebilir. Yani her iki cinsiyet de hem kadını

hem erkeksi bakış açısına sahip olabilir. İletişim yönetimi alanında ise örgütlerde halkla ilişkiler departmanında kadın yöneticilerin yer almasının ve onların teknisyen rolünden yöneticilik rolüne yükselebilmesi için desteklenmesinin özellikle geleceğin yöneticilerinde bulunan büyütüp besleme ve ilişkilere yaklaşımları mükemmelliğe halkla ilişkilere ulaşmak konusunda olumlu sonuç vereceğidir (Hon, Grunig, & Dozier, 2008, s. 537).

3.2.3. Örgüt Düzeyi

3.2.3.1. Örgütün Halkla İlişkiler Konusundaki Dünya Görüşü Çift Yönlü Simetrik Modeli Yansıtır

Bir örgütün çift yönlü simetrik modeli benimsemesi örgütlerin mükemmel modele yaklaşmasının önemli bir koşulu olarak kabul edilir. Böylece sadece çalışanlar, şirket sahipleri için değil tüm ilişkide bulundukları kamu üzerinde kararların etkilerini örgütler görebilir. Ayrıca herhangi bir çıkar çatışması, alınan kararlarda bir olumsuzluk olması durumunda kamuyu bilgilendirme açısından çift yönlü iletişimden yararlanır. Burada asıl konu örgütün çift yönlü simetrik modeli benimsemesinin yine örgütün halkla ilişkiler departmanının bunu uygulaması ve onaylamasıdır. Özellikle büyük ve dinamik örgüt yapılarında böyle bir etkileşim kurumsal adaptasyon için önemlidir. Bilgi toplamak ve bilgiyi paylaşmak ilgili dış kamuoyunu anlamak ve iş birliği yapmak anlamına gelir (Grunig L. A., 2008, s. 601).

3.2.3.2. Halkla İlişkiler Yöneticisi Baskın Koalisyonda Güç Sahibidir ya da Onun İçindedir

Daha önce belirtildiği gibi etkin ve mükemmel bir halkla ilişkiler ancak baskın koalisyonla direk iletişimde olan veya onun içinde yer alan halkla ilişkiler yöneticileri ile mümkün olmaktadır. Örgütteki en güçlü kişiler örgüt davranışını belirlediği için ve bu baskın koalisyonun da halkla ilişkilerin uygulama şartlarını da belirleyeceği belirtilmektedir (a.g.e s.611). Bu durumda kıdemli halkla ilişkiler yöneticisi teknik rol çerçevesi dışına çıkarak baskın koalisyonda örgütün karar alma mekanizmalarında etkin şekilde rol alırsa örgütün stratejik hedeflerine ulaşması kolaylaşacaktır. Sadece gerekçelendirme ve görevlendirme şeklinde örgütteki başkaca roller tarafından halkla ilişkiler departmanı yerine kararlar alınıp uygulaması yani birimin üst karar

kademelerinde işlevsizleştirilmesi sonucu halkla ilişkilerin etkinliği sınırlı kalacak ve örgüt etkinliğine katkı sağlaması ve mükemmel modelin uygulanması mümkün olmayacaktır (White & Dozier, 2008, s. 134).

3.2.3.3. Otoriter Değil Katılımcı Örgüt Kültürü

Bir örgütün kültürü kuşkusuz bulunduğu toplumun kültüründen bağımsız değildir. Toplumsal olarak işbirlikçi ve iletişimi çift yönlü uygulayabilen bir toplum kültürü kurum kültürünü de etkileyecektir. Yapılan araştırmalarda bu tür toplumlardaki örgütlerin mükemmellik açısından ayırt edici olduğu vurgulanmaktadır. Otoriter bir örgüt kültürü simetrik iletişimi benimsemeyen bir baskın koalisyon, yüksek bireycilik çalışanların özgüvenini de düşürecek, kişiler arası güveni zayıflatacak ve mükemmel halkla ilişkiler modelinden uzaklaşılmasına sebep olacaktır (K.Siriramesh & White, 2008, s. 767). Çalışanların üzerindeki baskı özgür ifadeyi engelleyecek halkla ilişkiler uygulayıcılarının karar verme süreçleri de bundan etkilenecek iş verimi düşecektir. Otoriter olmayan kurum kültüründe sağlıklı kararlar alan ve özgür düşünen halkla ilişkiler uygulayıcıları örgüt hedeflerine ulaşmada çok daha başarılı sonuçlar elde edebilme imkânı bulabilirler (Siriramesh, Grunig, & Dozier, 1996, s. 230;231;254).

3.2.3.4. Simetrik İç İletişim Sistemi

Örgüt içerisinde memnuniyetin artmasının simetrik iletişim sisteminin uygulanması ile mümkün olduğunu belirten J.Grunig (2008) bu yolla mükemmel halkla ilişkiler koşulunun da sağlanmış olacağını savunur. İki yönlü bilgi paylaşımı, işi doğru yapmayı en iyi bilen çalışanların mümkün olan düzeyde karar vermelerini kolaylaştırarak karar vermeyi ve iş performansını iyileştirebilir. Buna karşılık, bu artan katılım, daha yüksek çalışan memnuniyeti ve iş yaşam kalitesi düzeyinin artmasına sebebiyet verecektir. Daha önce halkla ilişkiler uygulayıcılarının eğitim almasının mükemmelliğe ulaşma konusundaki rolü üzerinde durulduğu üzere simetrik iç iletişim de çalışma ortamının kalitesini artıracak yönde yine bu konuda mesleki ve profesyonel eğitilmiş halkla ilişkiler uygulayıcıları sayesinde gerçekleşecektir (Grunig J. E., 2008, s. 671, 681)

3.2.3.5. Mekanik Değil Organik Örgüt Yapısı

Bürokratik örgütler olarak da adlandırılan mekanik örgütler değişime ihtiyaç duymayan standart talimat ve yazılı iletişimin tercih edildiği, örgüte bağlılığın olduğu ve kararları sıklıkla üst yönetimin aldığı dikey etkileşimin olduğu yapılardır. Organik örgüt yapısında ise karar alma merkezi değildir oy birliği söz konusudur. Mekanik örgütlerin aksine kuruma değil tavsiye ve bilgiye, iş ve projelere bağlılık vardır. Bu durumda yatay etkileşimden söz edilebilir. Organik örgütlerde alt düzey çalışanlara da yetki verilebilir. Ekip çalışması departmanlar arası iletişimi kuvvetlendirerek güven duygusunu ve farkındalığı artırarak çalışanların iş tatmininin de artırır. Bu kavramlar ışığında Grunig'in mükemmel halkla ilişkiler modeline organik örgüt yapısının simetrik iletişim modelinin de gerçekleştirmesi bakımından uygun olduğunu gözlemleyebiliriz. Nitekim L.Grunig mükemmel örgütlerin temelini bu organik örgüt yapısı olduğunu açıklar. Organik yapı katılımcı bir örgüt kültürünü de sağlayacağı için simetrik iletişim modelini desteklemektedir (Grunig J. E., 2008, s. 294-298).

3.2.3.6. Eylemci Grupların Baskısı Altında Çalkantılı ve Karmaşık Çevre

Örgütlerin bulunduğu ortamın karakteristiği olarak karmaşık ve çalkantılı ortamlar simetrik iletişimi gerekli kılması sebebiyle görünürde örgütleri en zorlayıcı koşul olarak görünse de aslında halkla ilişkilerin iletişim yöntemlerini geliştirdiği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Bu ortamlar halkla ilişkiler departmanının duruma getirdiği çözümler çerçevesinde bu departmanın gerekliliğini ve duyulan ihtiyacı artırır (Mengü, 2012, s. 129-130). Bu ortamı başka kamuları eğitim, uzlaşma, ikna, baskı ya da güç kullanımı yoluyla etkilemeye çalışan kolektif eylem gruplarının oluşturduğunu belirtmek gerekir. Böyle ortamların ortaya çıkmasının sebebi daha önceki bazı başarısızlıklarla ilgili olmaktadır. Halkla ilişkiler uygulayıcıları ise bu durumda kendi çıkarını korumak isteyen örgütün çıkarlarına yönelik kendi gelişimlerini de sağlayarak yönetici rolü ile korumalarıdır. Özellikle bu çeşit karmaşık eylemci grupların bulunduğu ortamlar için iletişimi sağlama amacıyla örgütlerin halkla ilişkiler uygulayıcılarını istihdam etmesinin gerekliliğine vurgu yapan L. Grunig, uygulayıcıların eylemci baskısına karşı halkla ilişkilerin dört modelini kullanabileceğini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar ise göstermektedir ki kamu

ile iletişimin en yüksek düzeyde olduğu hem örgütün kamunun görüşüne başvurabildiği hem örgütü bilgilendirebilme açısından en doğru seçeneğin çift yönlü simetrik model olduğudur. Olumsuz bir imajı en düşük seviyeye indirebilmesi açısından çağdaş bir model olarak kabul edilen çift yönlü simetrik model eylemci baskısıyla mücadelede etkin ve mükemmel halkla ilişkiler bakımından en uygun model olarak önerilmektedir. Diğer bir deyişle örgüt için tehdit oluşturan aktivist gruplar halkla ilişkiler için bir fırsattır ve mükemmel halkla ilişkiler örgütlerin stratejik halkla ilişkiler yönetimine geçmesini sağlayarak bu durumla başa çıkılmasını kolaylaştırır (Grunig L. A., 2008, s. 635-649). Bu modelde araştırma ve sonuçlarının etkin bir şekilde değerlendirilmesi de çatışmaların çözümünde halkla ilişkilerin etkin rol almasını sağlamaktadır.

3.2.4. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri

3.2.4.1. Programlar İletişim Hedeflerine Ulaşır

Halkla ilişkilerin mükemmel yaklaşması öncelikle planlanan gerçekçi hedeflere ulaşılmasıyla değerlendirilir. Bir halkla ilişkiler uygulayıcısı, iletişim programlarının gerekli olduğu stratejik kamuyu belirledikten sonra, bu programların başarısını ve kuruluşun uzun vadeli etkinliğine katkılarını en üst düzeye çıkarmak için hedeflere göre halkla ilişkiler uygulamalıdır. İletişim yöneticileri, iletişim programlarını planlamak için gerçekçi hedefler kullanmalıdır. Ardından, programların başarısını belirlemek için bu hedefleri araştırma yoluyla ölçmeleri gerekir. Bu hedeflerden en önemlisi iletişimdir. Paydaş gruplara yapılan ölçümlemede verilerin ve içeriğin güvenilirliği, bilinirliği değerlendirme sonuçlarını doğrudan etkilemesi bakımından dikkat edilmesi gereken unsurdur (Mengü, 2012, s. 163). Her ne kadar halkla ilişkiler faaliyetleri soyut kavramlar üzerinden yürüse de etkin bir halkla ilişkiler ölçümü kısa ve uzun vadedeki değişimlerin değerlendirilmesi ve planlama aşamasındaki hedeflerin gerçekleşmesi bakımından çok önemlidir. Kısa vadeli değişimler bilişsel düzeyde kalırken uzun vadede davranışsal değişimler ölçülebildiğini bildiren Dozier ve Ehling (2008: 234)'e göre simetrik iletişimin stratejik yönetim hedeflerine ulaşmada uzun vadeli etkileri görülmektedir. Böylece bilişsel düzeyden davranışsal düzeye değişimlerin olasılığı da artmaktadır. Stratejik kamular ve örgüt arasındaki ilişkinin çatışmasızlık yönünde kurulmasını sağlaması

mükemmel halkla ilişkilerin iletişim hedeflerine ulaşması konusundaki önemli bir değerlendirme kriteridir (a.g.e. s. 213, 238).

3.2.4.2. Yasal Düzenleme, Baskı ve Mahkeme Maliyetlerini Azaltır

Halkla ilişkiler hem örgütlerin hem de kamunun çıkarlarına hizmet etmelidir. İyi ilişkilerin değerinin çoğu hem örgütlerin hem de kamuların, normalde düzenleme, mevzuat, dava, kampanyalar ve diğer basın aktivist grupları veya düzenleyici kurumlarda kendini gösteren çatışma-çatışmaya harcayacakları parayı biriktirmelerinden gelir. Organizasyon içinde mükemmel halkla ilişkiler, çalışanların organizasyondan duydukları memnuniyet seviyesini arttırır (Grev, devamsızlık, düşük motivasyon gibi sonuçlarla çalışan halkla kötü ilişkilerin sonuçlarında boşa harcanabilecek para tasarrufu sağlar) (Grunig, Grunig, & Dozier, 2002, s. 9; 26). Burada halkla ilişkilerin kurumlarına kattığı değeri ölçümlemek için halkla ilişkiler ekonomisinin altında yatan yarar ve maliyet analizinin yapıyor olması önemlidir. Bir halkla ilişkiler programıyla elde edilen yararlar, o programın maliyetini aşmamalı ya da en azından ona eşit olmalıdır. Diğer yandan halkla ilişkiler katı bir fayda-maliyet analizine tabi değildir, çünkü yönetim halkla ilişkileri basitçe “işin maliyeti” olarak görülen düşük seviyeli iletişim üretim faaliyetlerine indirgemez. İletişim ve halkla ilişkiler faaliyetleri, bir bütün olarak kuruluşa doğrudan somut faydalar sağlamaz; bunun yerine pazarlama, personel veya finans gibi diğer örgütsel işlevleri desteklemek için tasarlanmış teknik faaliyetler olarak değerlendirilirler (Ehling, 2008, s. 777-779). Bu konuda bilgi sahibi olan halkla ilişkiler yöneticileri araştırma yapabilmeli, sonuçlarını değerlendirmelidir. Bu şekilde bazı yasal sorunlarla karşılaşılmasının da önüne geçilmesi sağlanmış olur.

3.2.4.3. Çalışanların İş Tatminini Yükseltir

Çalışanların işleriyle ve bir bütün olarak örgütle ifade ettikleri memnuniyet düzeyi, iletişim bilim insanları tarafından en sık incelenen konuları arasında yer almıştır. Çalışanların örgütle özdeşleşmesinde iletişimin etkileri araştırılmıştır. Devamsızlık, işten ayrılma görev stresi örgütsel bağlılık gibi etmenler incelenmiştir. Buna göre çalışan memnuniyetinin organizasyonun yapısı ve kültüründen olduğu kadar iletişim sisteminden de güçlü bir şekilde etkilendiğini belirten Grunig (2002)

katılımcı bir kurum kültürü, halkla ilişkiler uygulayıcılarının baskın koalisyonda yer almasının ve simetrik iç iletişimin çalışanlarda iş tatminini artırıcı etkisine vurgu yapmaktadır (Grunig, Grunig, & Dozier, 2002, s. 487). Nitekim aynı araştırma içerisinde katılımcı kültür, organik yapı, simetrik iç iletişim ve iş tatmini (hem bireysel işle hem de çalışanın çalıştığı organizasyonla) arasında güçlü bir karşılıklı ilişki olduğu ortaya konmuştur (a.g.e. s.62). Buna karşılık, otoriter kültürler mekanik yapılar, asimetrik iç iletişim sistemleri ve düşük iş tatmini ile sonuçlanmaktadır. Aynı araştırmada mükemmel kamu programlarının

(a) iletişim hedeflerini karşılamak

(b) düzenleme, baskı ve dava maliyetlerini azaltma ve

(c) çalışanlar arasında iş memnuniyetini artırma etkisinin olduğu saptanmıştır.

Çalışanların iletişim stratejisi çerçevesinde kurumların hedefleri, gelişme ve bazı problemler konusunda da bilgilendirilmesi çalışanları aidiyetleri ve kurum elçileri olarak davranmaları konusunda yapıcı bir etki sağlayacaktır (Sayımer, 2012, s. 210).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVRE ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN HALKLA İLİŞKİLER ÇALIŞMALARININ MÜKEMMEL HALKLA İLİŞKİLER KRİTERLERİNE UYUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1. Araştırma Yöntemi

Tezin araştırması niteliksel yönetime dayalı olarak yürütülmüştür. Derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Bu nitel teknikle toplanan veriler MAXQDA yazılımı aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuştur.

Nitel araştırmaların çeşitli ortak özellikler üzerinden bu araştırmadaki kullanımlarını şu şekilde özetleyebiliriz (Creswell, 2013, s. 45,47):

Doğal Ortam: Araştırmacının insanlarla konuşarak, yüz yüze etkileşimde bulunarak ve STÖ temsilcilerinin doğal ortamlarındaki davranışlarını gözlemleyerek veri toplaması gerekmektedir. Pandemi şartlarından kaynaklı sınırlamalar olsa da bu araştırmada yüz yüze görüşmede olduğu gibi STÖ temsilcileri ile çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilerek veri toplanmıştır.

Araştırmacının temel araç olması: Araştırmacının açık uçlu sorulardan oluşan bir araç kullanabileceği, araştırmacının yapacağı görüşmeler, gözlemler veya döküman inceleyerek bizzat kendisinin temel bir araç olması gerektiği belirtilmiştir. Araştırma formunda örgütlerin halkla ilişkiler yaklaşımlarının, mükemmel halkla ilişkiler modeli ile uyumunu değerlendirebilecek açık uçlu sorular yer almaktadır.

Tümevarım ve tümdengelim yoluyla karmaşık akıl yürütme: Nitel araştırmacıların, verileri tümevarımsal bir şekilde işleyerek bunları örüntü, kategori ve temalar altında toplayacağı belirtilmiştir. Araştırmada STÖ temsilcilerinin verdiği yanıtlar kodlara ve temalara dönüştürülerek analiz edilmiştir, bu verilerin analiz edilmesinde MAXQDA yazılımı kullanılmıştır. Oluşturulan temalar ve kodlar, mükemmel halkla ilişkiler temaları ile ilişkilendirilmiştir.

Katılımcı yorumları: Araştırmada STÖ temsilcilerinin yorumlarına odaklanılmıştır. Bu yorumlar araştırmanın raporunda farklı bakış açılarını yansıtacak şekilde yer almaktadır.

Zamanla beliren desen: Nitel araştırma sürecinin zamanla ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Bu durum, araştırma planının net bir biçimde belirlenemeyeceği ve alana girdikten, veri toplamaya başladıktan sonra, araştırma sürecinin her aşamasında değişiklikler olabileceği anlamına gelmektedir. Bu araştırmada da yer alan sorular STÖ temsilcilerinin verdikleri yanıtlara göre alt sorularla genişletilmiştir.

Yansıtıcılık: Nitel araştırmalarda, araştırmacının kendini bu sorunu araştırmaya iten nedenlerin neler olduğunun, kendisinin araştırmadaki elde edilen sonuçları nasıl yorumladığının, çalışmanın araştırmacıya neler kattığının yer alması gerekmektedir. Bu içerikler de araştırmada yer almaktadır.

Bütüncül açıklama: Nitel araştırmalar çalışılan her başlıkla ilgili oluşan örüntü, kodlar ve temaların birbirleriyle olan karmaşık etkileşimini ortaya koyabilmelidir. Araştırmanın raporlama aşamasında da çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler uygulamaları mükemmel halkla ilişkiler kriterlerine göre değerlendirilmeye alınmıştır.

4.2. Araştırma Problemi

Nitel araştırma çalışmaları için “nasıl” ve “neden” sorularının uygun sorular olduğu belirtilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 318). Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarının mükemmel halkla ilişkiler teorisine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Buna göre sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını nasıl yürüttükleri temel sorunsaldır.

Kurumsal hedeflere ulaşabilme sürecinde halkla ilişkiler nasıl ve neden etkilidir sorusu temelinde mükemmel halkla ilişkiler araştırmasında;

Halkla ilişkilerin bir kurumu nasıl daha etkili hale getirebileceği ve bunun kuruma ekonomik katkısının ne olduğu,

Kurumları etkili yapan mükemmel halkla ilişkiler ve iletişim yönetiminin standartların neler olduğu şeklinde iki temel soruya yanıt aranmıştır (Grunig J. E., Prefece, 2008, s. I).

Araştırma soruları şunlardır:

1. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri halkla ilişkiler çalışmalarını nasıl yürütmektedir?
2. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmaları, mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile uyumlu mudur?
3. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ekolojizmi benimseme düzeyleri ile halkla ilişkiler çalışmaları arasında bir ilişki var mıdır?

Araştırmada “Mükemmel Halkla İlişkiler Modelinin” sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler yaklaşımlarındaki yerini ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Dolayısıyla araştırma, genel kabul gören bir yaklaşımın-bir kuramın farklı organizasyonlarda nasıl yer bulduğu tespitleri açısından önemlidir.

4.3. Araştırma Analiz Birimi

Kararlar, karar verme süreçleri, programlar, belirli uygulama süreçleri veya örgütsel değişim konularının nitel araştırma çalışmaları konuları arasında yer alabileceği belirtilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 319).

Yukarıda tezin araştırma probleminin sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler yaklaşımlarının nasıl olduğu şeklinde belirlendiği ifade edilmişti. Araştırma probleminden yola çıkarak analiz birimi sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler yaklaşımları olarak saptanmış durumdadır. Dolayısıyla analiz birimi burada belirli uygulama süreçleri olarak açıkça görülmektedir.

4.4. Örneklem Büyüklüğü

Araştırmanın amacına ilişkin olarak örneklem sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarından sorumlu yöneticilerinden oluşturulmuştur. Diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi örneklem büyüklüğü göreceli olarak daha az olmaktadır. Bunun nedeni araştırma sürecinin sonunda geniş ve ayrıntılı bilgiler edinilmesidir. Araştırmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (a.g.e., s.320). Buna göre araştırmacı tarafından belirlenen bazı ölçütler neticesinde örneklem oluşturulmuştur.

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünü belirleyen kriterlerin:

- Araştırmanın odağı,
- Veri miktarı ve
- Kuramsal rneklem olduğu belirtilmektedir (a.g.e. s.321).

Bu kriterlere uygun olarak araştırmanın odağında evre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine yer verilmiştir. Soru formunda yer alan sorulara ST temsilcilerinden ayrıntılı yanıtlar alınmıştır. Kuramsal rneklem yaklaşımında da araştırma sorusunun yanıtı olabilecek kavramlar ve süreçlerin tekrar etmesi noktasına gelinceye kadar verilerin toplanmaya devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin de bu özellikleri içeren bir yapıya dönüşmüş olduğu görülmektedir (a.g.e. s.322).

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü veri tabanında bulunan, evre, su ve doğal hayatı koruma faaliyeti yürüten 178 dernek vardır. İlgili veri tabanında bu derneklerden 52 tanesinin web sayfası adresi bulunmaktadır. Ancak bunlardan 27 tanesinin web sitesi ulaşılabilir. Bu 27 dernekten araştırma yapısına uygun olan dernek sayısı ise 18’dir. Doğa sporu, bahçe hobisi ve bilimsel araştırma temelli olan örgütler araştırma dışında tutulmuştur. Araştırma evre hakkı temelinde oluşmuş sivil toplum örgütleri çerçevesinde yrtlmştir.

Bu çerçevede araştırmaya dahil edilecek sivil toplum örgütlerini belirlemek için iki temel kriter üzerinden hareket edilmiştir. Bunlardan ilki İstanbul merkezli olmak iken, diğeri de kurumsal web sitesine sahip olmaktır. Özellikle günümüzde web sitelerinin kurumsal tanıtım amacının yanı sıra etkileşimli iletişimi sağlayabilme özelliği izleyicileri pasif konumdan aktif konuma getirerek çift yönlü iletişime olanak sağlamaktadır. Özellikle de interaktif iletişimi sağlayan web siteleri hedef kitlelerle buluşmaya imkân tanımaktadır. Bu etkileşimli durumun yönetimi ise halkla ilişkiler yöneticilerinin paydaşlarıyla birlikte biçimlendirdiği ve örgüt amaçlarına uygun web siteleri ile geleneksel halkla ilişkilerden farklı olarak sürekli geri bildirimin alındığı mecralar olarak çift yönlü iletişimi desteklemektedir. Böylece çatışmaların yönetilmesi ve kamuların ikna edilmesi konusunda ilişki yönetimi söz konusu olabilecektir (Kılan, 2018, s. 15-25).

Bu kriterlere sahip sivil toplum örgütlerini saptamak için gerekli işlemler de aşağıdaki gibi gerçekleştirilmiştir:

Türkiye’de bulunan sivil toplum örgütlerinin en çok bulunduğu il İstanbul olduğu için, araştırma örnekleme dahil edilen sivil toplum örgütleri de buradan seçilmiştir. Araştırma halkla ilişkiler çalışmalarını konu edindiği için kurumsal iletişim çalışmalarının önemli bir parçası olan kurumsal web sayfasına sahip olma örneklem seçiminde kriter olarak belirlenmiştir. Bu nedenle 18 örgütten İstanbul’da bulunan 8 tanesi ile iletişime geçilmiş, bunlardan 6 tanesi görüşmeyi kabul etmiştir.

Vakıf statüsünde olan ve çevre alanında faaliyet gösteren vakıflara ilişkin ise herhangi bir veri tabanının oluşturulmadığı görülmüştür. Bu nedenle Türkiye’de en çok bilinen “çevreci sivil toplum örgütü” internet üzerinden sorgulanmış ve elde edilen listede yer alan 4 vakıfla iletişime geçilmiştir. Bunlardan Ö7 vakfı görüşmeyi kabul etmiştir.

Diğer yandan ekolojizm yaklaşımını benimseyen sivil toplum örgütlerinin, Ekoloji Birliği adı altında bir platformda bir araya geldikleri saptanmıştır. 64 örgütten meydana gelmiş olan bu Birlik, büyük çoğunlukla küçük çaptaki yerel örgütlenmelerden oluşmaktadır. 64 bileşenden sadece 3 tanesinin İstanbul merkezli olduğu ve de kurumsal web sayfasına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu 3 örgüt ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmanın amacına göre belirlenmiş ilgili kriterlere sahip oldukları için örnekleme dahil edilen sivil toplum örgütleri şunlardır:

- İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü veri tabanında bulunan, çevre, su ve doğal hayatı koruma faaliyeti yürüten 6 dernek: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6,
- Vakıf statüsünde sivil toplum örgütü: Ö7,
- Ekoloji Birliğine üye 3 sivil toplum örgütü;
 - o Ö8 (platform)
 - o Ö9
 - o Ö6 (aynı zamanda İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü veri tabanında bulunan, çevre, su ve doğal hayatı koruma faaliyeti yürüten dernek statüsünde bulunmaktadır.)
- Dernek, vakıf veya platform statülerinin dışında uluslararası sivil toplum örgütü olarak çok yoğun çevre hakları temelli faaliyetlerde bulunan Ö10 de inceleme nesnesi olarak saptanmış, örnekleme bu amaçla dahil edilmiştir.

- Toplamda 10 STÖ ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.5. Verilerin Toplanması ve Toplanan Verilerin Alt Problemlerle İlişkilendirilmesi

Veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla yarı yapılandırılmış soru formu üzerinden görüşmeler, COVID19 pandemi döneminde bulunulmasından dolayı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış soru formunda bulunan sorular, mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile ekolojizm yaklaşımını benimsemeye yönelik toplam 5 ana başlık altında toplanan 17 temel sorudan oluşmaktadır.

A. Program Düzeyi

1. Sivil toplum örgütlerinin stratejik olarak yönetimi:

Halkla ilişkiler çalışmaları stratejik olarak yürütülmekte midir? Örgütün genel stratejisinin belirlenip uygulanmasında halkla ilişkilerin rolü var mıdır? Varsa nasıldır?

B. Departman Düzeyi

1. Tek ya da tümleşik bir halkla ilişkiler departmanı: Halkla ilişkilerden sorumlu birimin adı nedir?
2. Pazarlamadan ayrı bir işlev: Birimin pazarlama ile ilgili faaliyetleri var mıdır?
3. Doğrudan üst yönetime bağlı oluşu: Birimin örgüt hiyerarşisindeki yeri nasıldır? Üst yönetim ile doğrudan iletişim var mıdır?
4. Çift yönlü simetrik model: Örgüt yapısı ve süreçler, çift yönlü simetrik anlayışa uygun mudur? Katılımcı ve demokratik örgütsel ortam nasıl sağlanmaktadır?
5. Kıdemli halkla ilişkiler görevlisi yönetim rolü (baskın koalisyonda yer alması): Halkla ilişkiler birimi yönetici birimindeki en kıdemli kişi midir? Baskın koalisyon içinde yer almakta mıdır?

C. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri

1. Simetrik model bilginiz var mıdır?
2. Kamuların görüşlerinin örgüt politikalarının oluşumuna katkısını sağlayabiliyor musunuz? Örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında üst yönetime görüş bildiriyor musunuz? (Yönetim rolü bilgisi)
3. Halkla ilişkiler alanında akademik eğitiminiz var mı?
4. Halkla ilişkiler biriminde görev alan kaç personel vardır? Bunlardan kaç tanesi halkla ilişkiler alanında eğitime sahiptir? (Profesyonellik)
5. Birimde kaç kadın çalışan vardır? Görevleri nedir?
6. Örgütte yatay etkileşim, düşük hiyerarşi, katılımcı karar alma gibi organik örgüt unsurları geçerli midir, mekanik-otoriter bir örgüt yapısı mı vardır?
7. Eylemci gruplar ile ilişkiler nasıl yürütülmektedir?

D. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri

1. Programlar iletişim hedeflerine ulaşır: Kısa, orta ve uzun vadeli iletişim programları hazırlanıp bu programların hedeflerine ulaşma düzeyleri ölçülmekte midir?
2. Yasal düzenleme, baskı ve mahkeme maliyetlerini azaltır: Maliyet-yarar analizleri yapılmakta mıdır? Araştırma çalışmaları dış kaynaklardan mı sağlanmakta mıdır?
3. Çalışan memnuniyetini yükseltir: Örgütte çalışanların memnuniyet düzeylerini ölçmeye yönelik çalışmaların sonucu nasıldır?

E. Ekolojizmi Benimseme Düzeyi

1. Örgütünüz ekolojizmi ilkesel olarak benimsemiş midir? Hangi ilkelerinizin ekolojizm yaklaşımı ile uyumlu olduğunu kısaca açıklayabilir misiniz?

4.6. Verinin Analizi

Derinlemesine görüşme yapılarak elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve MAXQDA yazılımı aracılığı ile analiz edilmiştir.

MAXQDA ilk defa 1989 yılında piyasaya sunulan, nitel ve karma yöntemlerle elde edilmiş verileri metin ve multimedya analizlerinde kullanıma uygun olarak

tasarlanan bir yazılım programıdır. Akademik, bilimsel ve ticari kurumlar için uygun olan bu program VERBI Software tarafından geliştirilmiştir. Kapsamlı istatistiki analizler ve testler, görselleştirme işlevi ve raporlama işlevselliği ile analitik sürecin baştan sona tamamlanmasını sağlar. MAXQDA ile aşağıda yer alan veri türleri ve formatları analiz edilebilmektedir (Kuckartz & Radiker, 2019, s. 1, 3).

Tablo 4.1. MAXQDA yazılımı ile analiz edilebilen veri türleri

Veri türü	Ampirik sosyal araştırma örnekleri	İçe aktarılabilir veri biçimleri
Tüm metin çeşitleri	Mülakat ve odak grup transkriptleri, araştırma günlükleri, notlar vb.	RTF, RTFD (Mac), DOC/X, ODT, TXT
Evraklar	Araştırma raporları, dergilerden makaleler	PDF
Ses kayıtları	Yapılandırılmış görüşmeler, anlatımlı görüşmeler, epizodik görüşmeler, odak grupları vb.	MP3, WAV ve diğer formatlar
Video kayıtları	Etnografya, alan araştırması, eğitim araştırması vb.	MP4, MOV, 3GP, 3GPP, MPG, AVI, M4V, AVCHD
Anketler	Otomatik kodlama ile anket verilerini Excel'den içe aktarma, değişkenleri SPSS dosyalarından içe aktarma	XLS/X, SAV
Çevrimiçi anket verileri	SurveyMonkey, Qualtrics, LimeSurvey, 2ask,	Via API from SurveyMonkey, XLS/X, HTML
Elektronik tablolar	İçe aktarım	XLS/X
Sosyal medya verileri	Twitter, Facebook vb.	Twitterdan API ile, PDF (Facebook sayfaları için)
Fotoğraf ve resimler	Etnografya, alan araştırması, kentsel araştırma, eğitim araştırması	PNG, JPG, JPEG, GIF, TIF
Bibliyografik veriler	Literatür yönetim programlarından (Endnote, Citavi, Zotero, vb.) ve çevrimiçi literatür veri tabanlarından yapılan dışaaktarım	RIS, TXT
WEB sayfaları	Kuruluşların web siteleri, web forumları vb.	PDF, PNG
MAXapp projeleri	MAXapp ile oluşturulan projelerin içe aktarımı	ZIP, XML
Önceden yapılandırılmış veriler	Açık ve kapalı uçlu sorular, veri tabanı dışa aktarmaları vb. ile yarı yapılandırılmış görüşmeler.	RTF, RTFD (Mac), DOC/X, ODT, TXT
Doğrudan MAXQDA'ya girilen metinler ve tablolar	Saha notları, gözlem protokolleri vb.	-
MAXQDA'da kopyalanan ses ve video kayıtları	Her türlü mülakat ve grup mülakatları; video kayıtları,	-

4.7. BULGULAR

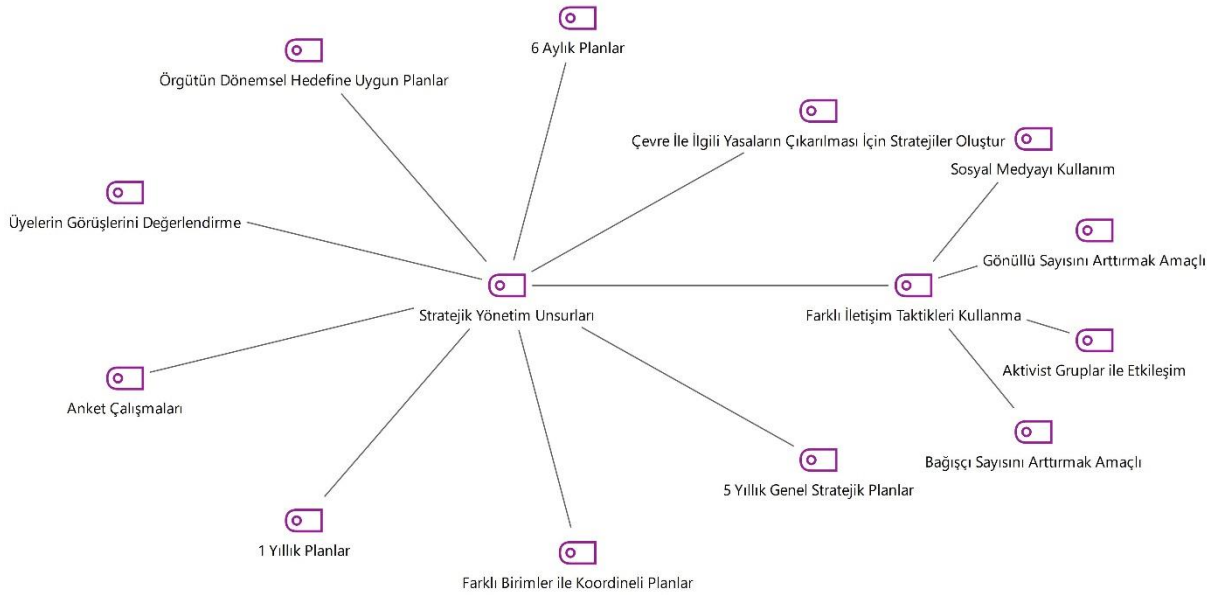
4.7.1. Program Düzeyi

a. Stratejik Olarak Yönetilmesi

Soru: Halkla ilişkiler çalışmaları stratejik olarak yürütülmekte midir? Örgütün genel stratejisinin belirlenip uygulanmasında halkla ilişkilerin rolü nasıldır?

Araştırmada yer alan (10) STÖ katılımcısının halkla ilişkiler çalışmalarının stratejik olarak yürütüldüğünü ve örgütün genel stratejisinin belirlenip uygulanmasında halkla ilişkilerin rolü olduğuna ilişkin ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

- Üyelerin görüşlerini değerlendirmek,
- 1 yıllık planlar yapmak,
- Örgütün dönemsel hedeflerine uygun planlar yapmak,
- Farklı iletişim taktiklerini kullanmak,
- 5 yıllık genel stratejik planlar yapmak,
- Farklı birimler ile koordineli planlar yapmak,
- Anket çalışmaları yapmak,
- 6 aylık planlar yapmak ve
- Çevre ile ilgili yasaların çıkarılması için stratejiler oluşturmak.

Şekil 4.1 STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin kod haritası

Stratejik yönetim unsurlarının STÖ'lere göre dağılımları ise Tablo 1'de gösterilmektedir. Buna göre stratejik yönetim unsurları ile ilgili Ö7 (4), Ö6 (3), Ö1 (3), Ö3 (3), Ö2 (3), Ö8(2), Ö4 (2), Ö10 (2), Ö9 (2), Ö5 (1) ifade kullanmıştır.

Tablo 4.2 STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	Ö7	Ö6	Ö1	Ö3	Ö2	Ö8	Ö4	Ö10	Ö5	Ö9
Çevre ile İlgili Yasaların Çıkarılması İçin Stratejiler Oluşturmak	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
5 Yıllık Genel Stratejik Planlar	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
Farklı Birimler ile Koordineli Planlar	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
1 Yıllık Planlar	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0
Anket Çalışmaları	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Üyelerin- Gönüllülerin Görüşlerini Değerlendirme	0	0	1	1	1	1	0	1	0	1
Örgütün Dönemsel Hedefine Uygun Planlar	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0
6 Aylık Planlar	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Farklı İletişim Taktikleri Kullanma	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	4	3	3	3	3	2	2	2	1	2

STÖ'lerin ifadeleri incelendiğinde stratejik yönetim unsurları ile ilgili olarak (6) STÖ'nün "üyelerin görüşlerinin değerlendirilmesi" ifadesinin en fazla verilen cevap olarak ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Stratejik yönetim unsurlarına ait tüm cevaplar tablo 4.3'te yer almaktadır.

Tablo 4.3 STÖ temsilcilerinin stratejik yönetim unsurları hakkındaki ifadelerinin frekans tablosu.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Üyelerin- Gönüllülerin Görüşlerini Değerlendirme	6	60,00
1 Yıllık Planlar	4	40,00
Örgütün Dönemsel Hedefine Uygun Planlar	4	40,00
Farklı İletişim Taktikleri Kullanma	3	30,00
Farklı Birimler ile Koordineli Planlar	2	20,00
5 Yıllık Genel Stratejik Planlar	2	20,00
Anket Çalışmaları	2	20,00
6 Aylık Planlar	1	10,00
Çevre ile İlgili Yasaların Çıkarılması İçin Stratejiler Oluşturmak	1	10,00
Toplam	25	250,00

Stratejik yönetim unsurları içerisinde yer alan ifadelerden “farklı iletişim taktikleri kullanma” başlığında ise, sosyal medya kullanımı, gönüllü sayısını arttırma amaçlı çalışmalar, aktivist gruplar ile etkileşimde olma, bağışçı sayısını arttırma amaçlı çalışmalar yapma ifadeleri ortaya çıkmıştır. Tablo 4.4’te bu ifadelerin dağılımları görülmektedir.

Tablo 4.4 STÖ temsilcilerinin farklı iletişim taktikleri kullanma hakkındaki ifadelerinin frekans tablosu.

	STÖ sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Sosyal Medyayı Kullanım	2	20,00
Bağışçı Sayısını Arttırmak Amaçlı	1	10,00
Aktivist Gruplar ile Etkileşim	1	10,00
Gönüllü Sayısını Arttırmak Amaçlı	1	10,00
Toplam	5	50,00

4.7.2. Departman Düzeyi

a. Tek Ya Da Tümüleşik Bir Halkla İlişkiler Departmanı

Soru: Halkla ilişkilerden sorumlu birimin adı nedir?

Mükemmel halkla ilişkilerin departman düzeyindeki araştırmasında STÖ temsilcilerinden (3)’ü halkla ilişkilerden sorumlu ayrı bir departmanları olduğunu, diğer (7) STÖ temsilcisi ise halkla ilişkilerden sorumlu ayrı bir departmana sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Buna ait frekans dağılımı Tablo 4.5’te görülmektedir.

Tablo 4.5 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler birimi hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.

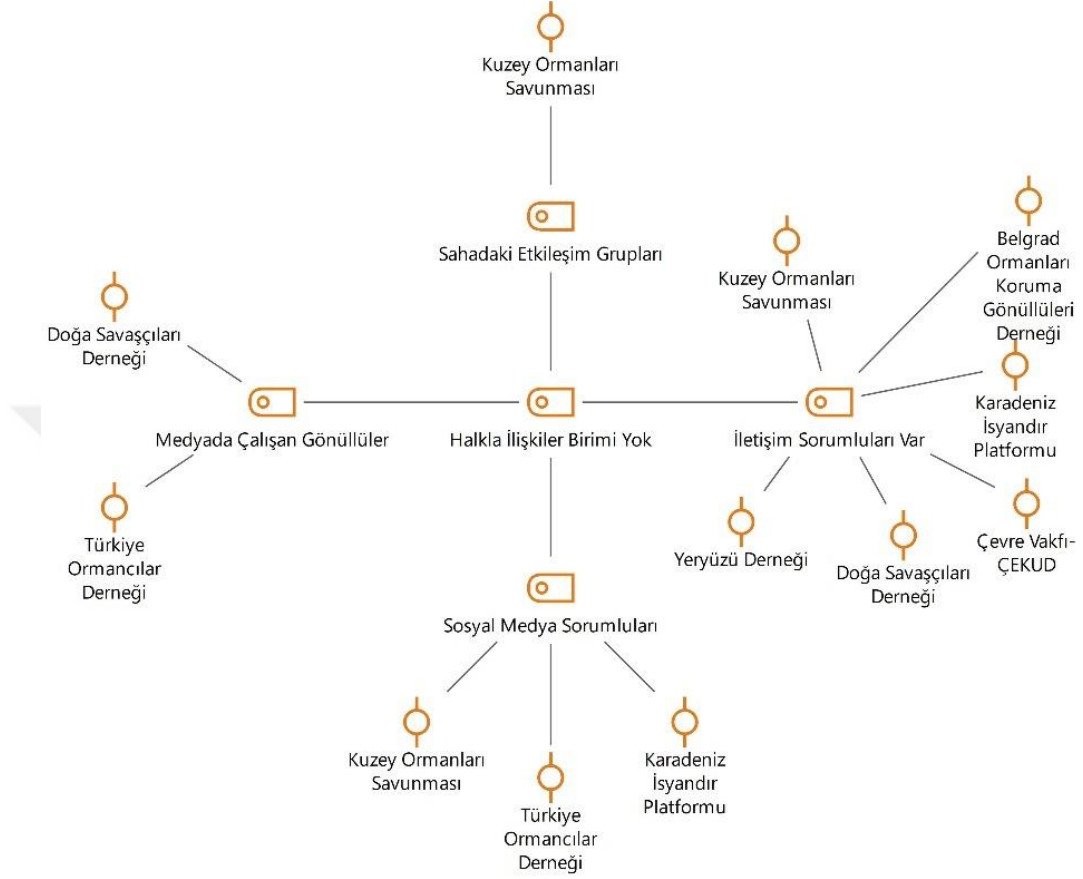
	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Halkla İlişkiler Birimi Yok	7	70,00
Halkla İlişkiler Birimi Var	3	30,00
Toplam	10	100

Halkla ilişkiler departmanına sahip olduğunu ifade edern Ö1'in halkla ilişkilerden sorumlu departmanı; kurumsal iletişim ve kaynak geliştirme, Ö7'nin ise iletişim birimi adını taşımaktadır. Ö10'un halkla ilişkiler departmanında; iletişim birimi, data inside birimi, etkileşim departmanı adı altında üç bölüm bulunmaktadır. Tablo 5'de halkla ilişkiler departmanına sahip STÖ'ler yer almaktadır.

Tablo 4.6 Halkla ilişkiler departmanına sahip STÖ temsilcilerinin birim adları hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö7	Ö10
<u>Halkla İlişkiler Birimi Var</u>	1	1	1
Kurumsal İletişim ve Kaynak Geliştirme	1	0	0
İletişim Birimi	0	1	1
Data Inside Birimi	0	0	1
Etkileşim Departmanı	0	0	1
Toplam	2	2	4

Ayrı bir halkla ilişkiler departmanına sahip olmadıklarını belirten (7) STÖ temsilcisi ise, halkla ilişkiler çalışmalarını farklı adlarla tanımladıkları birim veya kişilerce yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Bunlar, sahadaki etkileşim grupları, iletişimden sorumlu STÖ üyeleri, sosyal medya sorumluları ve medyada çalışan STÖ gönüllüleridir. Buna göre STÖ'lerden (6)'sının ayrı bir halkla ilişkiler birimine sahip olmamasına karşın iletişimden sorumlu üyeleri olduğu görülmektedir.

Şekil 4.2 Halkla ilişkiler departmanına sahip olmayan STÖ temsilcilerinin, örgütlerinde iletişim çalışmaları yürüten birim ya da kişiler ile ilgili ifadelerin kod haritası.

b. Pazarlamadan Ayrı Bir İşlev

Soru: Birimin pazarlama ile ilgili faaliyetleri var mıdır?

Mükemmel halka ilişkilerin departman düzeyi araştırmalarında pazarlama faaliyetleri ile ilgili görüşmelerde STÖ temsilcilerinden (5)'i pazarlama faaliyeti olarak tanımlanabilecek çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.7 STÖ temsilcilerinin birimin pazarlama faaliyetleri hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Pazarlama Faaliyeti Yok	5	50,00
Pazarlama Faaliyeti Var	5	50,00

Pazarlama ile ilgili faaliyetler ise; bağış programları yapmak, projelere gelir getirici çalışmalar yapmak ve STÖ'ye gelir getirici bazı el yapımı ürünlerin satışı şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 4.8 Pazarlama faaliyeti olan STÖ temsilcilerinin pazarlama faaliyetleri hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö9	Ö8	Ö7	Ö10
Gelir Getirici Satışlar	0	1	0	0	0
Projeye Gelir Sağlama Amaçlı	1	0	1	1	0
Bağış Programları	1	0	1	1	1
Toplam	2	1	2	2	1

c. Doğrudan Üst Yönetime Bağlı Oluşu

Soru: Birimin örgüt hiyerarşisindeki yer nasıldır? Üst yönetim ile doğrudan iletişim var mıdır?

Departman düzeyinde örgüt hiyerarşisi konusunda halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı olup olmadığına ilişkin verilen cevaplara göre (3) STÖ'de üst yönetim bulunmamaktadır. Diğer (7) STÖ'nün (4)'ünde bulunan üst yönetim aynı zamanda halkla ilişkilerden de sorumlu olarak ifade edilirken diğer (3) STÖ'de ise halkla ilişkiler çalışmalarını yürüten birimlerin üst yönetim ile doğrudan iletişimi olduğu bildirilmiştir.

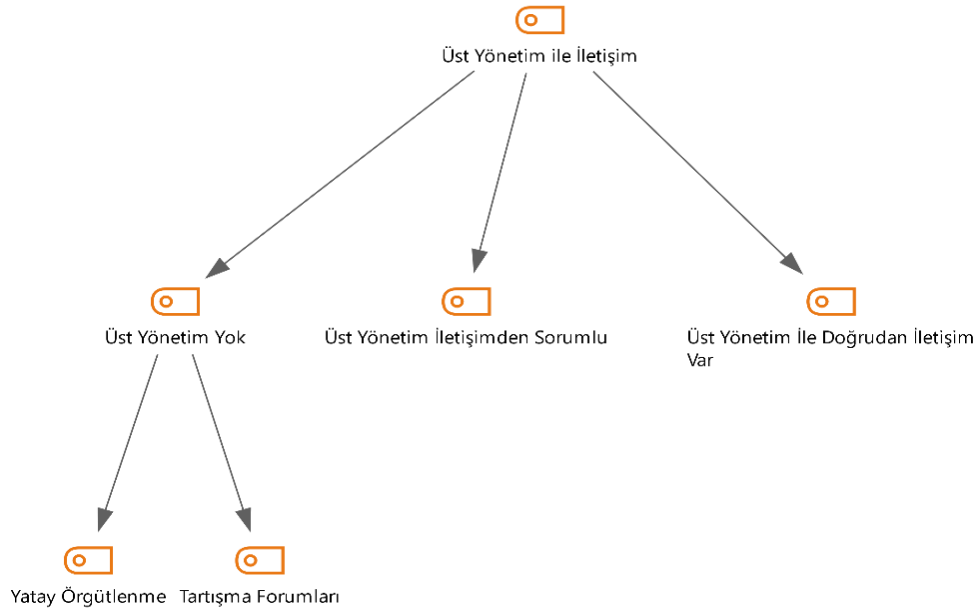
Tablo 4.9 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin frekans dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Üst Yönetim Yok	3	30,00
Üst Yönetim ile Doğrudan İletişim Var	3	30,00
Üst Yönetim İletişimden Sorumlu	4	40,00
Toplam	10	100,00

Tablo 4.10 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Üst Yönetim İletişimden Sorumlu	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	3
Üst Yönetim ile Doğrudan İletişim Var	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3
Üst Yönetim Yok	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	3
Tartışma Forumları	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Yatay Örgütlenme	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2
Toplam	1	1	1	1	2	1	3	1	1	1	12

Üst yönetimin bulunmadığını ifade eden (3) katılımcıdan (2) tanesi yatay örgütlenme yapısına sahip olduklarını belirtmiştir. Yatay örgütlenmeye sahip STÖ'lerden (1) tanesi tartışma forumları aracılığı ile karar aldıklarını ifade etmiştir (Tablo 4.9).

Şekil 4.3 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler biriminin üst yönetime bağlı oluşu hakkındaki ifadelerinin kod haritası.

d. Çift Yönlü Simetrik Model

Soru: Örgüt yapısı ve süreçler, çift yönlü simetrik anlayışa uygun mudur? Katılımcı ve demokratik örgütsel ortam nasıl sağlanmaktadır?

Çift yönlü simetrik modele uygun bir departman yapılanmasına sahip olunup olunmadığı konusunda yapılan araştırmada STÖ temsilcilerinden (9)'u departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin varlığına ilişkin ifadeler kullanmıştır (Tablo 11).

Tablo 4.11 STÖ temsilcilerinin departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin varlığına ilişkin kullandıkları ifadelerin frekans dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin varlığına ilişkin ifade kullanan	9	90,00
Departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin varlığına ilişkin ifade kullanmayan	1	10,00
Toplam	10	100

STÖ temsilcilerinin departman düzeyinde çift yönlü simetrik modelin var olup olmadığına ilişkin sorulara verdiği cevaplarda, gönüllülerin karar alma sürecine katılımının sağlanması en çok kullanılan cevap (8) olmuştur. STÖ temsilcileri ayrıca; etkin bir gönüllü iletişim ağı, yönetimin seçimle belirlenmesi, emek hiyerarşisini reddetme, bağışçıların fikirlerini iletmesi, çalışan temsilciliği, haftalık kurum içi toplantılar, workshoplar başlıklarında toplanan ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 4.12 STÖ temsilcilerinin demokratik ve katılımcı bir ortamın varlığına ilişkin ifadelerinin frekans dağılımı.

	STÖ	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Gönüllülerin Karar Alma Süreçlerine Etkin Katılımı	8	47,06
Etkin Bir Gönüllü İletişim Ağı	2	11,76
Yönetimin Seçim İle Belirlenmesi	1	5,88
Ortam Sağlanamıyor	1	5,88
Emek Hiyerarşisini Reddetme	1	5,88
Bağışçıların Fikirlerini İletmesi	1	5,88
Çalışan Temsilciliği	1	5,88
Haftalık Kurum İçi Toplantılar	1	5,88
Workshoplar	1	5,88
Toplam	17	100,00

STÖ temsilcilerinin cevaplarına göre Ö7, departman düzeyinde simetrik model varlığına ilişkin kullanılan ifadelerin (5) tanesine sahiptir. Ö4 katılımcısı ise, katılımcı demokratik bir ortam sağlayamadıklarını ifade etmiştir (Tablo 4.13).

Tablo 4.13 STÖ temsilcilerinin demokratik ve katılımcı bir ortamın varlığına ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Katılımcı Demokratik Bir Ortam	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2
Workshoplar	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Çalışan Temsilciliği	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Gönüllülerin Karar Alma Süreçlerine Etkin Katılımı	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	8
Yönetimin Seçim ile Belirlenmesi	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Etkin Bir Gönüllü İletişim Ağı	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2
Ortam Sağlanamıyor	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Emek Hiyeraşisini Reddetme	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Bağışçıların Fikirlerini İletmesi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Haftalık Kurum İçi Toplantılar	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Toplam	1	2	2	1	1	1	3	4	2	2	19

e. Kıdemli Halkla İlişkiler Görevlisi Yönetim Rolünde

Soru: Halkla ilişkiler birimi yöneticisi birimdeki en kıdemli kişi midir? Baskın koalisyon içinde yer almakta mıdır?

Yapılan araştırmada, departman düzeyinde mükemmel halkla ilişkiler kriterlerinde, STÖ temsilcilerinin (7)'si halkla ilişkilerden sorumlu bir yönetici olmadığını ifade etmiştir. (3) katılımcı halkla ilişkiler yöneticisinin birimdeki en kıdemli kişi olduğunu ifade etmiştir. STÖ temsilcilerinin tamamı halkla ilişkiler birimi sorumlusunun baskın koalisyonda yer aldığını ifade etmiştir (Tablo 4.14).

Tablo 4.14 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler görevlisinin yönetici rolüne ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Halkla İlişkiler Birimi Yöneticisi Yok	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	7
Baskın Koalisyonda Yer Alır	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Kıdemli Halkla İlişkiler Yöneticisi	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3
Toplam	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	13

4.7.3. Mükemmel Halkla İlişkiler Potansiyeli ve Belirleyicileri

a. Simetrik Model Bilgisi

Soru: Simetrik model bilginiz var mı?

Mükemmel halkla ilişkiler potansiyeli ve belirleyicilerinde simetrik model bilgisinin araştırıldığı bölümde STÖ temsilcilerinden sadece (1) tanesi simetrik model bilgisine sahip olduğunu ve bunu uyguladıklarını ifade etmiştir (Tablo 4.15). Diğer STÖ temsilcilerine ise simetrik model tanımlandıktan sonra bunu halkla ilişkiler çalışmalarında uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.15 STÖ temsilcilerinin simetrik model bilgisine ilişkin ifadelerinin frekans dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Simetrik Model Bilgisi Uygulama Olarak Var	9	90,00
Simetrik Model Bilgisi Teorik ve Pratik Olarak Var	1	10,00
Toplam	10	100,00

b. Yönetim Rolü Bilgisi

Sorular: Örgütün kamularının görüşlerinin örgütsel politikaların oluşumuna katkısını sağlayabiliyor musunuz? Örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında üst yönetime görüş bildiriyor musunuz?

Mükemmel halkla ilişkiler potansiyeli belirleyicilerinden yönetim rolü bilgisi ile ilgili olarak STÖ temsilcilerinin tamamı kamularının görüşlerinin örgütsel politikaların oluşumuna katkısını sağlayabildiklerini ifade etmiştir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16 STÖ temsilcilerinin kamuların görüşlerinin örgüt politikalarına yansımalarına ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Kamuların Görüşleri Örgüt Politikalarına Yansıtılır	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Toplam	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10

Yönetim rolü bilgisi ile ilgili olarak STÖ temsilcilerinden (8)'i örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında üst yönetime görüş bildirdiklerini ifade etmişlerdir. Üst yönetime sahip olmadığını ifade eden STÖ'ler bu soruyu karar alma mekanizması ve süreçleri ile ilgili olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.17).

Tablo 4.17 STÖ temsilcilerinin örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında yönetime görüş bildirmeleri hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Örgüt Politikalarının Olası Sonuçları Hakkında Bilgi Verme	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	8
Toplam	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	8

c. Halkla İlişkiler Alanında Akademik Eğitim

Soru: Halkla ilişkiler alanında akademik eğitiminiz var mı?

Yapılan araştırmada (10) STÖ temsilcisinden 1 tanesi halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olduğunu ifade etmiştir (Tablo 4.18).

Tablo 4.18 STÖ temsilcilerinin halkla ilişkiler alanında eğitime sahip olup olmadıklarına ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Halkla İlişkiler Alanında Akademik Eğitimi Var	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olmayan (9) katılımcıdan (4)'ü halkla ilişkiler ile ilgili seminerlere katıldığını, (2)'si halkla ilişkiler alanında eğitim alan gönüllüleri olduğunu, (1) tanesi de iletişim alanında düzenlenen kurum içi eğitimlere katıldığını ifade etmiştir.

Tablo 4.19 Halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olmayan STÖ temsilcilerinin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Alanda Eğitim Almış Gönüllüler Var	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2
İletişim Alanında Alınan Kurum İçi Eğitimler	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Seminere Katılmış	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	4
Toplam	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	7

d. Profesyonellik

Soru: Halkla ilişkiler biriminde görev alan kaç personel vardır? Bunlardan kaç tanesi halkla ilişkiler alanında eğitime sahiptir?

Mükemmel halkla ilişkiler potansiyeli ve belirleyicilerinde profesyonelliğin incelendiği bölümde STÖ temsilcileri iletişim çalışmalarından sorumlu olan kişi sayısını tablo 18'de belirtildiği üzere (13), (10), (5), (3), (2) ve (1) olarak cevaplamışlardır. STÖ temsilcilerinden bir (1) tanesi halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4.20 STÖ'lerin iletişim çalışmalarından sorumlu olan kişi sayıları.

Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
5	1	10	3	1	3	10	1	13	2	49

4.7.4. Kadın ve Erkeklere Eşit Fırsatlar Sunulması

Soru: Birimde kadın çalışan var mıdır? Görevleri nedir?

Mükemmel halkla ilişkilerin unsurlarından kadın ve erkeklere eşit fırsatlar sunulup sunulmadığının araştırıldığı bölümde STÖ temsilcilerinden 7'si kadın iletişim sorumlularının olduğunu söylemiştir (Tablo 4.21).

Tablo 4.21 STÖ'lerin kadın iletişim sorumlusu sayıları

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Kadın İletişim Sorumluları Var	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	7

Tablo 4.22'de görüldüğü üzere STÖ temsilcilerinin (7)'si kadın iletişim sorumlularının aynı zamanda karar alıcı pozisyonunda olduğunu ifade etmiştir.

Tablo.4.22 STÖ'lerdeki kadın iletişim sorumlularının karar alıcı pozisyonları

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Karar alıcı pozisyonunda	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	7

Örgütlerde eşitlikçi bir yaklaşımın olması mükemmellik kriterleri arasında yer almaktadır. (10) örgütten (7)'si kadın iletişim sorumlularına sahip olduklarını ve bunların yönetici pozisyonunda olduklarını ifade ettiğinden eşitlikçi yaklaşımın örgütlerde çoğunlukta olduğu söylenebilir.

4.7.4. Örgüt Düzeyi

a. Örgütün Halkla İlişkiler Konusunda Dünya Görüşü Çift Yönlü Simetrik Modeli Yansıtır

Mükemmel halkla ilişkiler unsurlarının örgütsel düzeyde incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada STÖ temsilcilerinin cevapları örgütün halkla ilişkiler konusunda dünya görüşünün çift yönlü simetrik modeli yansıttığına dair ifadeler kullandıkları görülmüştür. Buna göre en çok kullanılan ifade ise “gönüllülerin karar alma süreçlerine etkin katılımı” şeklinde olmuştur. STÖ temsilcileri ayrıca, diğer STÖ'lar ile iletişimde

olmak, etkin bir gönüllü iletişim ağına sahip olmak, paydaşlar ile yoğun etkileşimde bulunmak, ulusal ve uluslararası ağlara katılım, yerel halkın karar alma süreçlerine etkin katılımı, bağışçıların fikirlerini iletmesi, hükümet temsilcileri ile görüşmeler, tartışma forumları, yerel halkın görüşlerinin temel belirleyici olması başlıklarında toplanan ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 4.23 STÖ temsilcilerinin çift yönlü simetrik modele uyan ifadelerinin dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Gönüllülerin Karar Alma Süreçlerine Etkin Katılımı	8	27,59
Diğer STÖ'lar ile İletişimde Olmak	5	17,24
Etkin Bir Gönüllü İletişim Ağı	3	10,34
Paydaşlar ile Yoğun Etkileşim	3	10,34
Ulusal ve Uluslararası Ağlara Katılım	3	10,34
Yerel Halkın Karar Alma Sürecine Etkin Katılımı	2	6,90
Bağışçıların Fikirlerini İletmesi	2	6,90
Hükümet Temsilcileri İle Görüşmeler	1	3,45
Tartışma Forumları	1	3,45
Yerel Halkın Görüşleri Temel Belirleyici	1	3,45
Toplam	29	100,00

STÖ temsilcileri çift yönlü simetrik anlayışa uygun (10) ifade kullanmıştır. Ö9 bu ifadelerden 6'sına sahiptir (Tablo 4.24).

Tablo 4.24 Çift yönlü simetrik modele ilişkin ifadelerin STÖ'lere göre dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Tartışma Forumları	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Bağışçıların Fikirlerini İletmesi	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2
Etkin Bir Gönüllü İletişim Ağı	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	3
Gönüllülerin Karar Alma Süreçlerine Etkin Katılımı	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	8
Diğer STÖ'ler ile İletişimde Olmak	0	1	1	0	1	1	0	0	1	0	5
Ulusal ve Uluslararası Ağlara Katılım	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	3
Yerel Halkın Karar Alma Sürecine Etkin Katılımı	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
Paydaşlar ile Yoğun Etkileşim	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	3
Hükümet Temsilcileri İle Görüşmeler	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1

Yerel Halkın Görüşleri Temel Belirleyici	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Toplam	1	3	5	1	6	1	2	3	4	3	29

b. Otoriter Değil Katılımcı Örgüt Kültürü, Mekanik Değil Organik Örgüt Yapısı

Örgütsel olarak katılımcı ve organik bir örgüt kültürüne sahip olunup olunmadığının araştırıldığı bölümde STÖ temsilcilerinden (8)'i katılımcı örgüt kültürüne sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu STÖ temsilcilerinden (5)'i aynı zamanda düşük hiyerarşik yapıya organik bir örgüt yapısına sahip olduklarını ifadelerine eklemiştir. Bu çerçevede örgüt temsilcilerinin cevapları Tablo 4.25'te yer almaktadır.

Tablo 4.25 STÖ temsilcilerinin örgüt kültürü ve örgüt yapısına ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Katılımcı Karar Alma	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	8
Düşük Hiyerarşi	0	0	1	1	1	0	1	0	0	1	5
Toplam	1	1	2	2	2	0	2	0	1	2	13

Tablo 4.25'te yer alan bulgular daha önceki bulguları destekler niteliktedir.

c. Eylemci Gruplar ile İlişkiler

Soru: Eylemci gruplar ile ilişkiler nasıl yürütülmektedir?

STÖ temsilcilerinden (7)'si iletişim kurulacak eylemci grubun statüsüne göre ilişki düzeylerini belirlediklerini söylemiştir. STÖ temsilcileri ayrıca; konu özelinde ilişki kurduklarını platformlarda buluştuklarını, ulusal ve uluslararası ağlar ile iş birliği sağladıklarını, çevre alanında faaliyet gösteren örgütlere yol gösterici olduklarını, çevre bilimi bilgi birikimini diğer örgütlere aktardıklarını, hukuki yardımda bulunduklarını ve açık oturumlarda bilgi paylaşımı gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.26 STÖ temsilcilerinin eylemci gruplar ile ilişkileri nasıl yürüttüklerine ilişkin ifadelerinin dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Grupların Statülerine Göre İlişki Belirleme	7	24,14
Konu Özelinde İlişki Kurma	6	20,69
Platformlarda Buluşmalar	5	17,24
Ulusal ve Uluslararası Ağlar ile İşbirliği	4	13,79
Çevre Alanında Faaliyet Gösteren Örgütlere Yol Gösterici Olma	2	6,90
Halk ve Çevre Alanında Faaliyet Gösteren Örgütler Arasında Köprü Rolü	2	6,90
Çevre Bilimi Bilgi Birikimini Diğer Örgütlere Aktarma	1	3,45
Hukuki Yardımda Bulunma	1	3,45
Açık Oturumlarda Bilgi Paylaşımı	1	3,45
Toplam	29	100,00

4.7.5. Mükemmel Halkla İlişkilerin Etkileri

a. Programlar İletişim Hedeflerine Ulaşır

Soru: Kısa, orta ve uzun vadeli iletişim programları hazırlanıp bu programların hedeflerine ulaşma düzeyleri ölçülmekte midir?

Araştırmanın mükemmel halkla ilişkilerin etkilerinin kısa veya uzun vadeli bir program çerçevesinde ölçülüp ölçülmediği hakkında yapılan görüşmelerde STÖ temsilcilerinden (6)'sı hazırlanan iletişim programlarının başarı düzeylerini ölçtüklerini ifade etmiştir. STÖ temsilcilerinden (5)'i sosyal medya planlaması yaptıklarını, (3)'ü yıl sonu raporları hazırladıklarını, (3)'ü sosyal medya ölçümlemeleri ile sonuçları değerlendirdiklerini, (2)'si katılımcı sayısını arttırmaya yönelik planlamalar yaptıklarını ifade etmiştir (Tablo 4.27).

Tablo 4.27 STÖ temsilcilerinin programların iletişim hedeflerine ulaşması hakkındaki ifadeleri.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Program Başarısı Değerlendirilir	6	31,58
Sosyal Medya Planlamaları	5	26,32
Yıl Sonu Raporları	3	15,79
Sosyal Medya Ölçümlemeleri ile Sonuçları Değerlendirme	3	15,79
Katılımcı Sayısı Arttırma Planları	2	10,53
Toplam	19	100

b. Maliyet Yarar Analizleri, Araştırmalar

Soru: Maliyet-yarar analizleri yapılmakta mıdır? Araştırma çalışmaları dış kaynaklardan mı sağlanmakta mıdır?

Mükemmel halkla ilişkilerin etkilerinin maliyet-yarar analizi ile değerlendirilmesi ve kaynakların dışarıdan sağlanıp sağlanmadığı konusundaki görüşmelerde STÖ temsilcilerinden (6)'sı maliyet yarar analizleri yaptıklarını, (5)'i araştırmalarda dış kaynaklardan yararlandıklarını ifade etmiştir.

Tablo 4.28 STÖ temsilcilerinin maliyet yarar analizi ve dış kaynaktan yararlanma hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	STÖ Sayısı	Yüzde
Maliyet Yarar Analizi Yapılıyor	6	60,00
Araştırmalarda Dış Kaynaktan Yararlanılıyor	5	50,00
Toplam	11	110,00

c. Gönüllü-Üye Memnuniyetinin Yükselmesi

Soru: Örgütte çalışanların memnuniyet düzeylerini ölçmeye yönelik çalışmaların sonucu nasıldır?

STÖ temsilcilerinden (4)'ü gönüllü-üyelerin memnuniyet düzeylerinin ölçüldüğünü söylemiştir. Memnuniyet düzeyini yüksek olarak ifade eden katılımcı sayısı (2)'dir. STÖ temsilcilerine nasıl bir ölçüm tekniği kullandıkları sorulduğunda ise beşerî ilişkiler sürecinde elde ettikleri gözlemlere dayalı bir değerlendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4.29).

Tablo 4.29 STÖ temsilcilerinin gönüllü-üye memnuniyeti ölçümü hakkındaki ifadelerinin dağılımı.

	STÖ Sayısı
Gönüllülerin memnuniyet düzeyi ölçülür	4
Memnuniyet düzeyi yüksek	2
Toplam	6

4.7.6. Ekolojizmi Benimseme Düzeyi

Soru: Örgütünüz ekolojizmi ilkesel olarak benimsemiş midir? Hangi ilkelerinizin ekolojizm yaklaşımı ile uyumlu olduğunu kısaca açıklayabilir misiniz?

Örgütlerin ekolojizmi benimseme ve örgüt ilkeleri ile uyumlu olup olmadığının araştırılması ile ilgili yapılan araştırmada STÖ temsilcilerinin ekolojizm ile ilgili değerlendirmelerinde (27) ifadenin ortaya çıktığı görülmektedir. (Tablo 4.30). Bu ifadelerden en fazla Ekolojik alanı savunmak, Çevre sorununun yapısal nedenleri ile ilgilenme, Doğayı kaynak değil varlık olarak tanımlama ve Ekolojizm odak nokta ifadeleri 4 STÖ tarafından benimsendiği görülmüştür. 3 STÖ Politik Ekolojik Perspektif, Canlıların Yaşam Alanlarının Korunması ifadelerini kullanırken; 2 STÖ Anti-Kapitalist Bakış Açısı, Ulusal Değil Küresel Bir Bakış Açısı, Demokratik Toplum ifadelerini benimsemiştir.

Tablo 4.30 STÖ temsilcilerinin Ekolojizm Hakkındaki İfadelerinin Dağılımı.

	STÖ Sayısı	İfadeler İçindeki Yüzdesi
Ekolojik Alanı Savunmak	4	8,70
Çevre Sorununun Yapısal Nedenleri ile İlgilenme	4	8,70
Doğayı Kaynak Değil Varlık olarak Tanımlama	4	8,70
Ekolojizm Odak Nokta	4	8,70
Politik Ekolojik Perspektif	3	6,52
Canlıların Yaşam Alanlarının Korunması	3	6,52
Anti-Kapitalist Bakış Açısı	2	4,35
Ulusal Değil Küresel Bir Bakış Açısı	2	4,35
Demokratik Toplum	2	4,35
Çevre Sorunlarının Çözümü Bireylerin Bilinçlendirilmesine Bağlı	1	2,17
Ağaçlandırma ve Çevreyi Koruma Eğitimi İle Sınırlı Yaklaşım	1	2,17
Yerelin Çevre Mücadelesini Kamuoyuna İletabilmek	1	2,17
Tüm Çevre Örgütleriyle Etkileşim Sağlamaya Çalışmak	1	2,17
Anarşist-Sosyalist Ekolojiyi Benimseyen Gönüllüler	1	2,17
Denizlerin ve ekosistemin korunması	1	2,17
Kalkınmanın Sınırlandırılması	1	2,17
Kıyı koruma ve farkındalık eğitimleri	1	2,17
Doğa ve su kaynaklarının korunması için projeler geliştirme	1	2,17
Çevre Sorunlarının Çözümüne İlişkin Politikalar Oluşturmak	1	2,17
Sürdürülebilir Kalkınmayı Destekleme	1	2,17
Ekoloji ile İlgili Bilimsel Görüşler Üretme	1	2,17
Mekanik Değil Ekolojik Dünya Görüşü	1	2,17
Sürdürülebilirlik İlkesini Benimseme	1	2,17
Ekolojizmin Farklı Siyasal Platformlarına Uzak Durma	1	2,17
Her Türlü İktidarı Reddetme	1	2,17

Konsensüsü Benimseme	1	2,17
Ekolojizmin Ranta Dönüştürülmesini Reddetme	1	2,17
Toplam	46	100,00

Tablo 4.31 Ekolojizm ile ilgili ifadelerin STÖ'lere göre dağılımı

	Ö1	Ö5	Ö3	Ö2	Ö9	Ö4	Ö8	Ö7	Ö10	Ö6	Toplam
Denizlerin ve ekosistemin korunması	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kıyı koruma ve farkındalık eğitimleri	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Doğa ve su kaynaklarının korunması için projeler geliştirme	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Çevre Sorunlarının Çözümüne İlişkin Politikalar Oluşturmak	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ekoloji ile İlgili Bilimsel Görüşler Üretme	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Mekanik Değil Ekolojik Dünya Görüşü	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sürdürülebilirlik İlkesini Benimseme	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ekolojizmin Farklı Siyasal Platformlarına Uzak Durma	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Ekolojizmin Ranta Dönüştürülmesini Reddetme	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Çevre Sorunlarının Çözümü Bireylerin Bilinçlendirilmesine Bağlı	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Ağaçlandırma ve çevreyi koruma eğitimi ile sınırlı yaklaşım	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Yerelin Çevre Mücadelesini Kamuoyuna İletabilmek	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Tüm Çevre Örgütleriyle Etkileşim Sağlamaya Çalışmak	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Anarşist-Sosyalist Ekolojiyi Benimseyen Gönüllüler	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Politik Ekolojik Perspektif	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3
Kalkınmanın Sınırlandırılması	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Anti-Kapitalist Bakış Açısı	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	2
Ekolojik Alanı Savunmak	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	4
Çevre Sorununun Yapısal Nedenleri ile İlgilenme	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	4
Sürdürülebilir Kalkınmayı	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1

Destekleme											
Doğayı Kaynak Değil Varlık Olarak Tanımlama	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	3
Ekolojizm Odak Nokta	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	4
Canlıların Yaşam Alanlarının Korunması	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	3
Ulusal Değil Küresel Bir Bakış Açısı	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2
Her Türlü İktidarı Reddetme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Konsensüsü Benimseme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Demokratik Toplum	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2
Toplam	3	6	7	2	4	4	9	1	4	6	46

STÖ temsilcilerinin ekolojizm hakkındaki ifadelerinde bir tanesi hariç en çok ifadeye sahip olan STÖ Ö8 iken en az ifade kullanan Ö7 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.31). Görüşme yapılan STÖ'lerin ekolojizmi benimseme düzeylerinin değerlendirildiği ekolojizme ait ifadeler incelendiğinde Ö4, Ö8, Ö9 ve Ö10 örgütleri ekolojizmi odak nokta olarak kabul ettiklerine dair ifadeler kullandığı saptanmıştır. Diğer yandan sadece Ö6 konsensüsü benimserken Ö6 ve Ö8 küresel bir bakış açısına sahip olduklarını belirtmektedirler. Ö1 denizlerin ve ekosistemin korunması, kıyı koruma ve farkındalık eğitimleri ve doğa ve su kaynaklarının korunması ve projeler üretilmesi yoluyla ekolojizm içeren ifadeler kullanmıştır. Bahsi geçen sivil toplum örgütlerinin ekolojizm adına buluştukları ortak ifade ekolojik alanı savunmak ve çevre sorununun yapısal nedenleri ile ilgilenmek olarak görülmektedir. Genel anlamda örgütlerin her türlü iktidarı reddetme, konsensüsü benimseme, sürdürülebilir kalkınmayı destekleme, kalkınmanın sınırlandırılması, anarşist-sosyalist ekolojiyi benimseyen gönüllüler, tüm çevre örgütleriyle etkileşim sağlamaya çalışmak, yerelin çevre mücadelesini kamuoyuna iletebilmek, denizlerin ve ekosistemin korunması, kıyı koruma ve farkındalık eğitimleri, doğa ve su kaynaklarının korunması için projeler geliştirme, çevre sorunlarının çözümüne ilişkin politikalar oluşturmak, ekoloji ile ilgili bilimsel görüşler üretme, mekanik değil ekolojik dünya görüşü, sürdürülebilirlik ilkesini benimseme, ekolojizmin farklı siyasal platformlarına uzak durma, ekolojizmin ranta dönüştürülmesini reddetme, çevre sorunlarının çözümü bireylerin bilinçlendirilmesine bağlı olma ile ilgili ifadelerin sadece birer STÖ tarafından kullanıldığı görülmektedir.

4.7.4. Tartışma ve Değerlendirme

Mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile bulgular karşılaştırıldığında;

a) Halkla ilişkilerin stratejik olarak yönetilmesi:

Halkla ilişkilerin stratejik yönetimin bir parçası olması ve halkla ilişkiler çalışmalarının da stratejik olarak yönetilmesi, örgütün amaçlarının belirlenmesinde ve bu amaçlara uygun iletişim programları hazırlanmasında örgütü etkileyen unsurların, örgütün paydaşlarının etkin bir rol almasını ifade etmektedir.

STÖ temsilcilerinin halkla ilişkilerin stratejik olarak yönetilmesine ilişkin kullandıkları ifadeler aşağıdaki şekildedir:

- Üyelerin görüşlerini değerlendirmek,
- 1 yıllık planlar yapmak,
- Örgütün dönemsel hedeflerine uygun planlar yapmak,
- Farklı iletişim taktiklerini kullanmak,
- 5 yıllık genel stratejik planlar yapmak,
- Farklı birimler ile koordineli planlar yapmak,
- Anket çalışmaları yapmak,
- 6 aylık planlar yapmak ve
- Çevre ile ilgili yasaların çıkarılması için stratejiler oluşturmak.

Bulgulara göre örgütlerin farklı süreleri içeren ve farklı amaçlara yönelik iletişim programları hazırladıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu programlar hazırlanırken, örgütün paydaşlarının görüşlerine yer verildiği de saptanmıştır. Bulgulara göre örgütler kendilerini etkileyen koşulları yüzyüze iletişim süreçleri ile doğrudan izleyabilmektedirler. Gönüllüler olarak adlandırabileceğimiz kesim örgütlerin en önemli paydaşları arasındadır. Gönüllüler örgütlerin karar alma süreçlerinde doğrudan etkili olmaktadır. Karadeniz İsyandır, Ö8 Savunması, Ö3 temsilcileri çevre hakkı mücadelesi sürecine dahil olan yerel halk kesimlerinin bu süreçlerde örgütlerin gönüllüleri konumuna dönüştüklerini ifade ederek, örgütlerin karar alma süreçlerinde de doğrudan etkili olduklarını belirtmişlerdir. Halkla ilişkilerin stratejik yönetimin bir parçası olabilmesi için çalışmalarında öncelikle araştırmalara yer vermeleri gerekmektedir. Bulgulara göre üyelerin görüşlerine yer verdiğini ifade

eden örgütler bulunmakatadır, ancak anket çalışmalarına yönelen örgüt sayısı sadece (2)'dir. Paydaş görüşlerinin somut bir veri olarak elde edilmesi konusunda, araştırmaya dahil edilen örgütlerin eksiklikleri görülmektedir. Aynı şekilde halkla ilişkiler planlamalarına ilişkin süreçte bu verilerin somut olmamasından kaynaklı olarak somut hedefler ortaya koyamamk gibi eksikliklerin de olabileceği görülmektedir. Halkla ilişkiler programlarının değerlendirilmesinde de araştırma verilerine dayalı oluşturulan somut hedeflerin varlığı gereklidir.

Buna göre örgütlerin halkla ilişkilerin stratejik olarak planlanması ve uygulanması noktasında yukarıda sayılan eksiklikleri gidermesi gerekmektedir.

b) Tek ya da tümleşik bir halkla ilişkiler departmanı:

Mükemmellik kriterlerinden biri olan halkla ilişkilerin bir yönetim fonksiyonu olarak konumlanması ve birimin üst yönetim ile doğrudan ilişkisinin olabilmesi, yönetimde etkin bir konumda olabilmesi durumu halkla ilişkiler departmanının tek ya da tümleşik olarak var olması ile açıklanmıştır. Bulgulara göre (10) örgütten (7)'sinin halkla ilişkiler departmanına sahip olmadığı görülmektedir. Ancak halkla ilişkiler departmanına sahip olmadıklarını ifade etseler de bu örgütlerin halkla ilişkiler olarak nitelendirilecek çalışmalarını yürüten birimlere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. STÖ temsilcilerinin ifade ettiklerine göre tüm örgütlerde halkla ilişkiler çalışmalarını yürüten ve dönemsel olarak değişebilen sorumlular mevcuttur. Bu sorumlular aynı şekilde örgütlerin karar alma süreçlerinde söz sahibi konumdadırlar. Buna ilişkin bulgular ilerleyen soru başlıklarında da desteklenmektedir.

c) Pazarlamadan ayrı bir işlev:

Mükemmellik kriterlerine göre halkla ilişkilerin stratejik bir yönetim fonksiyonu olarak işlev görebilmesi için, halkla ilişkiler faaliyetlerinin bütünsel pazarlama iletişiminin altında konumlanmaması gerekmektedir. STÖ temsilcilerinin pazarlama faaliyeti olarak tanımladıkları çalışmalara bakıldığında bunların örgütlerin kâr elde etme amaçlı yürüttükleri faaliyetlerden farklı olduğu görülmektedir. Zaten araştırmaya konu olan örgütler kâr amacı gütmeyen örgütler statüsünde bulunmaktadır. Dolayısıyla STÖ temsilcilerinin ifade ettikleri faaliyetleri bütünsel halkla ilişkiler konseptinin altında değerlendirmek mümkündür. Örgütlerin asıl gayesi kâr amacı

olmayan iletişim hedeflerine ulaşabilmek için ihtiyaç duydukları maddi kaynakları yaratmaktır. Buna göre bulguların halkla ilişkiler faaliyetlerinin pazarlama iletişiminin altında konumlanmaması gerektiği kriterini desteklediği görülmektedir.

d) Doğrudan üst yönetime bağlı oluşu:

Halkla ilişkiler birimi sorumlusunun üst yönetimde yer alması, örgüt ile ilgili tüm bilgilere erişebilmesi, stratejik karar alma süreçlerine dahil olması mükemmellik kriterleri içinde yer almaktadır. Elde edilen bulgular araştırmaya dahil olan tüm örgütlerin bu özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. İletişim programlarını hazırlayan ve bunları uygulayan sorumluları baskın koalisyonda yer aldıkları görülmektedir. Bulgulara göre üst yönetim bulunan örgütlerde halkla ilişkiler sorumlusunun üst yönetim ile doğrudan ilişkisinin olduğu görülmektedir. Üst yönetimin olmadığı örgütlenmelerde de iletişim sorumluları stratejik karar alma süreçlerine dahildirler. Üst yönetimin halkla ilişkilerden doğrudan sorumlu olduğunu ifade eden STÖ temsilcileri de değerlendirildiğinde, bu kriter araştırmaya dahil olan tüm örgütlerin uyduğu görülmektedir.

e) Çift yönlü simetrik model:

Bulgulara göre (9) katılımcı çift yönlü simetrik anlayışı destekleyen bir örgüt yapısına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. (1) katılımcı ise her ne kadar bu yönde çabaları olsa da örgüt içerisinde bu süreci oluşturamadıklarını söylemiştir. Çift yönlü simetrik yaklaşımın örgütün kültürünün bir parçası olabilmesi için, örgüt üyelerinin görüşlerini demokratik ve katılımcı bir ortamda ifade edebilmeleri gerekmektedir. STÖ temsilcilerinin ifadelerine göre araştırmaya dahil olan örgütlerin, farklı süreçler ve yapılar ile bunu oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir. (10) örgütten (8)'i gönüllülerin karar alma süreçlerine katılımlarının sağlandığını ifade etmiştir. Bulgular örgütlerden (9)'nun bu kriter farklı düzeylerde de olsa uyum sağladıklarını göstermektedir.

f) Kıdemli halkla ilişkiler görevlisi yönetim rolünde:

Bulgularda halkla ilişkiler sorumlularının örgütleri stratejik yönetim sürecinin bir parçası oldukları ortaya koyulmuştu. Burada ise halkla ilişkiler birimi olan (3)

örgütün de halkla ilişkiler birimi yöneticisinin en kıdemli kişi olduğu ortaya çıkmıştır. Bulgulara göre bu (3) örgüt kıdemli halkla ilişkiler yöneticisine sahip olmaları ile kriteri karşılar durumdadır. Halkla ilişkiler birimi sorumlusunun hem teknisyen hem de yönetici rollerine sahip olması mükemmellik kriterleri arasındadır. Bulgular halkla ilişkilerden sorumlu kişilerin örgütlerin karar alma mekanizmalarında bulunduklarını göstermiştir. Baskın koalisyonda yer almak stratejik karar alma süreçlerine dahil olmayı ifade ettiğinden, araştırmaya dahil olan örgütlerin tamamının bu kritere uygun olduğu görülmektedir.

g) Simetrik model bilgisi:

STÖ temsilcilerinden (9)'u kuramsal olarak bilgi sahibi olmadıkları çift yönlü simetrik modele ilişkin araştırma içerisinde yer alan diğer başlıklarda da uygulamalarına ilişkin örnekler verdikleri için çift yönlü simetrik model bilgisine pratikler ile sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Simetrik modeli örgüt ve paydaşları arasında karşılıklı etkileşimi sağlamaya yönelik olduğundan, bulgularda örgütlerin tamamının stratejik halkla ilişkiler yönetimine uygun süreçler yürüttükleri ve bu süreçlerde paydaşların görüşlerinin yönetim sürecine dahil edildiği görülmüştü. Buna göre STÖ temsilcilerinden (9)'u kuramsal olarak simetrik model hakkında bilgi sahibi olmasa da halkla ilişkiler uygulamalarında bunu gerçekleştirebilmektedir. Ancak mükemmel halkla ilişkiler kriterlerine göre, halkla ilişkiler uygulayıcılarının yalnızca beceriye sahip olmaları yeterli değildir, aynı zamanda halkla ilişkiler alanında kuramsal bilgiye sahip olmaları da gereklidir. Bu noktada araştırmaya dahil edilen örgütlerin eksikleri olduğu görülmektedir.

h) Yönetim rolü bilgisi:

Daha önceki bulgularda halkla ilişkiler sorumlularının üst yönetim ile doğrudan iletişimi olduğu ya da yönetim biriminin aynı zamanda halkla ilişkilerden sorumlu olduğu gösterilmişti. Burada da bu bulguları destekler nitelikte sonuçlar görülmektedir. STÖ temsilcilerinin tamamı kamuların görüşlerinin örgüt politikalarına yansıdığını ifade etmiştir. Örgüt politikalarının sonuçları hakkında bilgi verdiğini ifade eden (8) katılımcı vardır. Mükemmellik kriterlerine göre halkla ilişkiler sorumlularının örgüt politikalarının oluşumuna kamuların görüşlerini yansıtmaları beklenmektedir,

bulgulara göre bu kritere örgütlerin tamamı uymaktadır. Ancak bu görüşlerin elde ediliş yönteminde daha önce de belirtildiği gibi eksikler söz konusudur. Kamuların görüşleri büyük oranda yüz yüze iletişim süreçleri sonunda oluşmaktadır. Ancak bunların diğer yöntemler kullanılarak elde edilmesinde eksikler vardır

i) Halkla ilişkiler alanında akademik eğitim:

Halkla ilişkiler alanında eğitime sahip olmak kamuların görüşlerini araştırmalar yoluyla ortaya koyabilmek, halkla ilişkileri yönetim fonksiyonları ile ilişkilendirerek profesyonel bir şekilde yönetebilmek, etik değerleri gözetebilmek açısından önemlidir. Sadece (1) katılımcının bu kriterlere uygun bir altyapıya sahip olduğu görülmektedir. Bulgulara göre araştırmaya katılan örgütlerin (9)'u bu açıdan eksiklik göstermektedir.

j) Kadın ve erkeklere eşit fırsatlar sunulması:

Örgütlerde eşitlikçi bir yaklaşımın olması mükemmellik kriterleri arasında yer almaktadır. (10) örgütten (7)'si kadın iletişim sorumlularına sahip olduklarını ve bunların yönetici pozisyonunda olduklarını ifade ettiğinden eşitlikçi yaklaşımın örgütlerde çoğunlukta olduğu söylenebilir.

k) Örgütün halkla ilişkiler konusunda dünya görüşü çift yönlü simetrik modeli yansıtır:

Çift yönlü simetrik anlayışın varlığı mükemmel halkla ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır. Örgütlerin etkiledikleri ve etkilendikleri tüm unsurlar ile oluşturacakları ve geliştirecekleri uzun vadeli ilişkilerin varlığı bu sayede gerçekleşecektir. STÖ temsilcileri örgütlerinin ilişki içerisinde olduğu paydaşları ve bunların görüşlerinin örgüt politikalarına yansımaları ile ilgili ifadeler kullanmışlardır. Örgütlerin diğer STÖ'ler ile iletişim halinde olarak, gönüllüleri karar alma süreçlerine katarak, etkin bir gönüllü iletişim ağı kurarak ve Tablo4.22'de yer alan diğer (10) farklı süreci gerçekleştirerek örgütlerinin çevre ile olan etkileşimini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bulgulara göre örgütlerin çift yönlü simetrik modele uyan özelliklere farklı ağırlıklarda sahip olduğu görülmektedir.

l) Otoriter değil katılımcı örgüt kültürü, mekanik değil organik örgüt yapısı:

Örgütlerin gönüllülerin karar alma süreçlerine katılımlarını sağlama, üst yönetime sahip olmayıp yatay bir örgütlenmeyi gösteriyor olmaları, katılımcı karar alma ve düşük hiyerarşiye sahip olma özellikleri ile örtüşmektedir. Çift yönlü simetrik yaklaşıma uygun bir özellik olması itibari ile örgütlerin katılımcı karar alma süreçlerine sahip olmaları ve düşük hiyerarşik yapıda olmaları beklenmektedir. STÖ temsilcilerinden (8)'i katılımcı karar almayı sağlayabildiklerini, (5)'i de düşük hiyerarşiye sahip olduklarını ifade etmiştir.

m) Eylemci gruplar ile ilişkiler:

Ticari kuruluşlar ve kamu kuruluşları açısından değerlendirildiğinde baskı grupları ile kurulan ilişkilerin örgüt politikalarına yansması ve bunların kamuoyunda olumlu bir şekilde yer alması kurumsal itibarları açısından önemlidir. Ancak araştırmada yer alan STÖ'ler esasen bu baskı gruplarından oluştuğundan elde edilen bulgular bir eylemci grubun başka eylemci gruplar ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya koyması bakımından diğer kurum ve kuruluşların halkla ilişkiler yaklaşımlarından ayrılmaktadır. Bulgularda en çok öne çıkan ifade grupların statülerine göre ilişki belirleme olmuştur. STÖ temsilcileri bunu, örgütlerin farklı siyasal bakış açılarına sahip olmaları ve kendilerine uzak gördükleri siyasal bakış açılarına sahip olan örgütler ile bir araya gelmek istememeleri şeklinde özetlenebilecek gerekçeler ile ifade etmişlerdir.

n) Programlar iletişim hedeflerine ulaşır:

Stratejik halkla ilişkiler yönetiminin ve çift yönlü simetrik anlayışın bir sonucu olarak, oluşturulan iletişim programlarının başarısının ölçülmesi gerekmektedir. Bulgulara göre örgütlerin 6'sı programların başarı düzeylerini ölçümlediklerini ifade etmişlerdir. Yıl sonu raporları, sosyal medya planları ve ölçümlemeleri, katılımcı sayısına ilişkin koyulan hedefler ve sonuçların karşılaştırılmasına ilişkin ifadeler bulgular arasında yer almaktadır. Bunlar başarıların somut bir şekilde ölçülmesi gerekliliği ile örtüşmektedir. Bulgular örgütlerin iletişim hedeflerini ölçmede çeşitli yöntemler kullandıklarını göstermektedir.

o) Maliyet yarar analizleri ve araştırmalar:

Örgütlerin halkla ilişkiler için ayırdıkları bütçeler ile bu halkla ilişkiler için yürüttükleri tüm faaliyetlere ilişkin bir maliyet yarar analizi yapmaları, halkla ilişkilerin örgütler açısından yarattığı değerin somutlaştırılması ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin örgüt açısından gerekliliği açısından önemlidir. Bulgulara göre (6) STÖ bu çalışmayı yapmaktadır. Buna ek olarak halkla ilişkiler çalışmalarında kullanılacak verilerin önemli bir yeri vardır. Kamuların görüşlerinin araştırılmasında halkla ilişkiler sorumluları profesyonel yardım alabilmektedir. İletişim planlamaları yapılırken bunların somut araştırma verilerine dayanmasını sağlamak, doğru program hedefleri seçebilmek açısından önemlidir. Bulgulara göre (5) örgüt dış kaynaklardan aldığı verileri kullanmaktadır.

p) Gönüllü-üye memnuniyetinin yükselmesi:

Mükemmel halkla ilişkilerin varlığı çalışanların memnuniyet düzeylerinin de yüksek olmasını sağlamaktadır. Bulgulara göre memnuniyet düzeyi ölçen örgüt sayısı düşüktür. Mükemmel halkla ilişkiler kriterlerinin varlığı üyelerin memnuniyet düzeyinin yüksek olmasını sağlamalıdır. Bulgularda bu yönde elde dilen memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu sadece (2) örgüt vardır. Ayrıca bu örgütlerde memnuniyet düzeyi somut şekilde ölçülenmemiştir.

Ekolojizm ile ilgili ideolojik unsurlar, endüstriyalizmin eleştirisi, ekonomik büyümenin sınırlandırılması, nüfusun azaltılması, teknolojinin sorgulanması, eko-merkezcilik, ekolojik toplum projesi, çevreci özne, strateji ve taktiktir (Çoban A. , 2002, s. 3-30). Bu çerçevede yapılan derinlemesine görüşme bulgularında endüstriyalizm eleştirisi ve büyümenin sınırlandırılması unsurları ile örtüşen ifadeler aşağıda şekilde yer almaktadır:

Çevresel sorunların yapısal nedenleri ile ilgilenme,

- Anti kapitalist bakış açısı,
- Kalkınmanın sınırlandırılması,
- Doğayı kaynak değil varlık olarak tanımlama.

Eko-merkezcilik ve ekolojik toplum unsurları ile örtüşen ifadeler ise şunlardır;

- Ekolojizmin odak nokta olması,
- Politik ekolojik perspektife sahip olmak,

- Anti-kapitalist bakış açısına sahip olmak,
- Ulusal değil küresel bir bakış açısına sahip olmak,
- Demokratik toplum ideali.

Çevreci özne ile ilgili ifadeler de şöyle sıralanabilir;

- Ekolojik alanı savunmak,
- Canlıların yaşam alanlarının korunması,
- Denizlerin ve eko-sistemin korunması,
- Çevre sorunlarının çözümüne ilişkin politikalar oluşturmak,
- Ekolojizmin ranta dönüştürülmesini reddetme.

Strateji ve taktik ile ilgili ifadeler de aşağıdaki gibidir;

- Yerelin çevre mücadelesini kamuoyuna iletebilmek,
- Ekoloji ile ilgili bilimsel görüşler üretmek,
- Tüm çevre örgütleriyle etkileşim sağlamaya çalışmak,
- Konsensüsü benimsemek,
- Mekanik değil ekolojik bir dünya görüşüne sahip olmak.

Ekolojizm ile ilgili ideolojik unsurlar ile bağdaşmayan ifadeler ise şu şekilde beliriyor;

- Ağaçlandırma ve çevreyi koruma eğitimi ile sınırlı yaklaşıma sahip olmak,
- Çevre sorunlarının çözümünü bireylerin bilinçlendirilmesi ile sınırlandırmak.

Yapılan araştırmaya göre örgütlerin;

1. Ekolojizmi farklı seviyelerde benimsemiş oldukları görülmüştür.
2. Örgütlerden sadece bir tanesi bu kriterlerin dışında kalmıştır.

Araştırma sonucunda, çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını nasıl yürüttükleri, çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarının mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile uyumu ve çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ekolojizmi benimseme düzeyleri ile halkla ilişkiler çalışmaları arasındaki ilişkiye dair yanıtlar sonuç bölümünde ayrıntılı olarak yer almaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan farklı sivil toplum tanımlamaları içerisinde belirginleşen egemen liberal yaklaşım ve eleştirel yaklaşım, sivil toplum kavramının çağdaş tanımlamasında etkili olmuştur. Bu nedenle günümüzde de üzerinde uzlaşılan bir sivil toplum tanımlamasından söz edilemez. Yapılacak tanımlamalar temel olarak hangi ideolojik perspektiften bakıldığına göre farklı anlamları içermektedir. Sivil toplum kavramına ilişkin özellikler belirtilmekle beraber bu özelliklerin geçerliliği konusunda fikir farklılıkları söz konusu olmaktadır. Çağdaş sivil toplum tanımları aslında “ideal” olanı belirtmekle birlikte, tanımlarda oluşan özellik başlıklarının içeriğine ilişkin değerlendirmeler liberal ve eleştirel yaklaşıma göre farklı biçimlenmektedir.

Değerlendirilen tanımlamalar sonucunda çağdaş sivil toplum kavramını, bireylerin hak ve özgürlüklere sahip oldukları ve bu hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi için örgütlü ya da bireysel mücadeleler gerçekleştirdikleri, bu sayede politik toplumu etkileyebildikleri, aynı zamanda politik toplumun da sınıfsal çıkarlar temelinde etkilemeye çalıştığı bir alan olarak tanımlayabiliriz. Bu tanımlamadan hareketle sivil toplum alanındaki örgütlenmelerin de politik toplumu etkileme ve ondan etkilenme potansiyelini taşıdıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Demokratik toplumlarda yurttaşlık hakkının oy vermenin ötesinde politik toplumu dönüştürme mekanizmalarına sahip olduğu görülmektedir. Otoriter rejimlerde ise sivil toplum alanının kısıtlandığı ve bu alanın devlet müdahalesine daha açık bir özellikte var olduğu görülmektedir.

Günümüzde sivil toplum alanındaki örgütlenmelerin oluşum sebepleri ve mücadele biçimleri de içinde bulundukları toplumun ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin yoğunluğu ve çeşitliliği de zaman içerisinde değişen bu koşullara bağlı olarak farklılıklar göstermiştir. 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesi ile 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar yaşanan çalkantılı toplumsal süreç sivil toplum alanında da daha çok siyasal rejimi değiştirmeye yönelik makro taleplerin öne çıktığı örgütlenmelere sahne olmuştur. 1982 Anayasasının yarattığı otoriter siyasal rejim, liberal ekonomik politikalar ve daha sonrasında yaşanan küreselleşme süreci, sivil

toplum alanında değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Günümüzde sivil toplum alanındaki örgütlenmeler daha çok makro siyasi talepli örgütlenmeler dışında kalan, çevre hakkı, tüketici hakkı, kadın hakkı, dini haklar, etnik ve kültürel haklar, cinsel yönelime ilişkin haklar temelinde oluşmaktadır. Sivil toplum alanının devlet müdahalesinden daha uzak olduğu demokratik siyasal rejimlerde, sivil toplum örgütlenmelerinin daha etkin olduğu görülmektedir. Çeşitli haklar temelinde oluşan sivil toplum örgütlerinin etkililiği ise siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki alanlarda meydana getirecekleri değişimler ile gözlemlenebilir. Örgütlerin etkin olabilmelerini sağlayan temel koşullar ise bu alanlardaki değişimleri takip edecek ve bu değişimleri etkileyebilecek bilgi, deneyim ve stratejilere sahip olmalarıdır. Bu bağlamda sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler faaliyetlerinin değişimleri takip ederek etkin bir şekilde söz sahibi olmalarında önemli bir rol oynadığı açıktır.

Araştırmada çevre hakkı temelinde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin seçilmesinin nedeni, bir insan hakkı olarak ortaya çıkmış olan çevre hakkının, günümüzde önemli küresel gündemlerden biri haline gelmiş olmasıdır. Günümüzde küresel iklim krizinin ortaya çıkışı, fosil yakıtların kullanımı, sınırlandırılmayan büyüme ve doğadaki tüm unsurların insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir kaynak olarak görülmesi sonucunda oluşmuş ve halen önü alınamayan bir çevresel kriz olarak süregelmektedir. Tüm bu krizlerin nedenlerini ortadan kaldır(a)mayan küresel politik bir sistemin varlığı ise bir diğer gerçekliktir. İnsanlığın varlığını tehdit eden bu krizlerin çözüme kavuşturulabilmesi ise yine bu sorunu yaratan siyasal, sosyal ve ekonomik süreçlerin dönüştürülmesine bağlıdır. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ise bu alanlardaki dönüşümü sağlayabilecek önemli unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin etkili olabilmeleri dönüşümün sağlanabilmesi için önemlidir.

Mükemmel halkla ilişkiler teorisi; halkla ilişkilerin bu örgütleri nasıl daha etkili yapabileceğini, bu örgütleri etkili yapan mükemmel halkla ilişkilerin özelliklerinin neler olduğunu ortaya koyması nedeniyle önemlidir (Grunig J. E., 2008, s. I).

Grunig (2006) mükemmellik ilkelerinin uygulanmasında (6) bağlamsal koşulun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Tunçel, 2011, s. 157). Bunlar;

- Kültür ve dil,
- Siyasi rejim,

- Ekonomik sistem
- Medya sistemi Ekonomik gelişmişlik seviyesi
- Eylemci grupların düzeyi ve doğası

Araştırmanın problemi çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını nasıl yürüttükleridir. Bu bağlamda çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarının mükemmel halkla ilişkiler teorisine uygun olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Araştırma soruları şunlardır:

1. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri halkla ilişkiler çalışmalarını nasıl yürütmektedir?
2. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmaları, mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile uyumlu mudur?
3. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ekolojizmi benimseme düzeyleri ile halkla ilişkiler çalışmaları arasında bir ilişki var mıdır?

Buna göre;

Araştırmada değerlendirilen STÖ'lerin halkla ilişkilerin stratejik yönetilmesi ile ilgili özellikler konusunda eksiklikleri görülmüştür. Stratejik halkla ilişkiler yönetiminin varlığı, halkla ilişkilerden sorumlu birimin yöneticisinin örgütün stratejilerinin belirlenmesinde etkili olabilmesi ile ilgilidir. Araştırmada görüşülen örgüt temsilcileri halkla ilişkiler faaliyetlerinden sorumlu kişilerdir ve bu kişilerin aynı zamanda örgütlerin yönetim süreçleri ile doğrudan ilişkileri olduğu görülmüştür.

Araştırmadaki STÖ'lerin (3) tanesi dışında diğerlerinin halkla ilişkiler departmanına sahip olmadıkları, ancak tüm STÖ'lerin halkla ilişkiler faaliyetlerini yönetim fonksiyonunun bir parçası olarak değerlendirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Halkla ilişkilerin değerinin yönetim kademesinde bilindiği görülmektedir. Ancak halkla ilişkiler programlarının araştırma verilerine dayalı olarak oluşturulması noktasında örgütlerin eksikliklerini gidermeleri gerekmektedir. Paydaşların görüşlerinin bilimsel yöntemler kullanılarak elde edilmesi ve bu verilere uygun somut hedefler oluşturulması konusundaki eksiklikler, halkla ilişkiler alanında kuramsal bilgiye sahip profesyonel iletişim sorumluları sayesinde giderilebilir.

STÖ'lerin farklı amaçlara dönük ve farklı süreleri içeren iletişim programları hazırladıkları da ortaya çıkmıştır. Bu iletişim programlarının örgütlerin genel stratejileri ile uyumlu oldukları görülmüştür. Örgütler bu iletişim programlarını hazırlarken genellikle yüz yüze iletişim tekniği ile gönüllülerden, çevre sorunu ile karşı karşıya kalan yerel halktan bilgi almaktadırlar. Örgütler sosyal medya ve diğer sivil toplum örgütlerinden aldıkları bilgileri de değerlendirmektedirler. Bu yönüyle değerlendirildiğinde örgütler kendilerini etkileyen konular ile ilgili paydaşları ile etkileşim içerisinde oldukları ve bu etkileşim örgüt politikalarına, iletişim stratejilerine yansımaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bu süreçteki eksikliklerin giderilmesine ihtiyaç vardır.

Araştırmada STÖ temsilcilerinin hem uygulayıcı hem de yönetici pozisyonunda oldukları da görülmektedir. Halkla ilişkiler sorumlularının yönetim rolünde olmaları kurumların etkililiği açısından önemlidir. Yukarıda da değinildiği gibi halkla ilişkiler faaliyetlerinin planlanıp uygulanmasında yönetim kademesinin katkısı üst düzeyde gerçekleşmektedir.

STÖ temsilcilerinin ifadelerine göre iki yönlü simetrik model konusunda kuramsal bilgi sahibi olunmamasına karşın, halkla ilişkiler uygulamalarında iki yönlü simetrik model özellikleri görülmüştür. Örgütlerin paydaşları ile kurdukları iletişim simetrik özellikler göstermektedir. Örgütlerin bunu sağlamasındaki en önemli neden ise varlık sebeplerini oluşturan gönüllülerdir. Sivil toplum örgütleri ticari birer kurum olmadıklarından varlıklarını sürdürebilmeleri faaliyetlerini yürütebilecek gönüllülere sahip olmaları ile ilişkilidir. Araştırmada STÖ temsilcilerinin kullandıkları ifadelerde gönüllülerin görüşlerine önem verdikleri ve bunu örgüt politikalarına yansıttıkları görülmüştür. Örgütlerin çevre sorunlarına ilişkin iletişim stratejileri oluşturabilmelerinin koşulu da çevre sorunlarından etkilenen kişi ve kurumlar ile iki yönlü simetrik bir iletişim ilişkisi içerisinde olmalarıdır. Örgütlerin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak kendilerini etkileyebilecek süreçler konusunda bilgi sahibi olmaları önemlidir. Araştırmada örgütlerin bilimsel araştırma yöntemleri kullanma konusunda eksikleri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Çevre sorununa taraf olan tüm kişi ve kurumlar çeşitli nedenler ile örgütlerin iletişim içerisinde olmadığı konumda olabilmektedir. Örgütlerin, çevre alanında faaliyet gösteren diğer sivil toplum örgütleri ile etkileşimlerinde ideolojik olarak

tanımlanabilecek nedenler ile bir araya gelmekten kaçındıkları görülmüştür. Mükemmellik kriterlerine göre baskı grupları ile kurulan iletişimin kurumların değişimine olumlu katkı sunması gerekmektedir. Araştırmada baskı gruplarının kendileri değerlendirmeye alınmış olsa da baskı gruplarının kendileri arasındaki etkileşimin de önemli olduğu belirtilmelidir. Çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin çeşitli nedenler ile iletişim içinde olmamaları değişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Araştırmada yatay örgütlenme, katılımcı karar alma, düşük hiyerarşik bir örgütsel yapıya sahip olma özellikleri ortaya çıkmıştır. Sivil toplum örgütlerinin zaten katı ve otoriter bir yapıda olmaları sivil toplumun özellikleri ile de çelişmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sivil toplum örgütlerinin tamamının sahip olması gereken bu özelliklerin mükemmel halkla ilişkiler kriterleri ile uyum içinde olduğu görülmektedir.

Örgütlerin halkla ilişkiler biriminde kadın çalışanların varlığı ve bunların yönetici pozisyonlarında oldukları da görülmüştür. Farklılıkları barındıran örgütlerin daha etkin ve güçlü olabilmeleri açısından bu sonuç da önemlidir ve mükemmellik kriterleri ile uyumludur.

Araştırmada STÖ temsilcilerinin yalnızca (1) tanesinin halkla ilişkiler alanında akademik eğitime sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Mükemmellik kriterlerine göre halkla ilişkiler sorumlularının akademik eğitime sahip olmaları, araştırma süreçleri, iletişim stratejilerinin oluşturulması ve yönetsel yetkinlikler açısından önemlidir. Sivil toplum örgütlerinin bu açıdan eksiklikleri olduğu görülmektedir.

Araştırmada örgütlerin ekolojizm ile ilgili görüşleri de değerlendirilmiştir. Ekolojizm ile ilgili bulguların değerlendirilmesi sonucunda araştırmaya katılan STÖ'lerden (9)'unun farklı seviyelerde, ekolojizm yaklaşımına uygun ifadeler kullandıkları tespit edilmiştir. Örgütlerin ekolojizme bakış açıları ile mükemmel halkla ilişkiler kriterlerine uyumları ile ilgili anlamlı bir sonuca varılmamıştır. Derinlemesine görüşme bulgularında endüstriyalizm eleştirisi ve büyümenin sınırlandırılması unsurları ile örtüşen ifadeler şu şekilde yer almaktadır:

Çevresel sorunların yapısal nedenleri ile ilgilenme; anti-kapitalist bakış açısı; kalkınmanın sınırlandırılması ve doğayı kaynak değil varlık olarak tanımlama.

Eko-merkezcilik ve ekolojik toplum unsurları ile örtüşen ifadeler ise

ekolojizmin odak nokta olması, politik ekolojik perspektife sahip olmak, anti-kapitalist bakış açısına sahip olmak, ulusal değil küresel bir bakış açısına sahip olmak, demokratik toplum idealine sahip olmak olarak sıralanabilir.

Çevreci özne ile ilgili ifadelere bakıldığında da ekolojik alanı savunmak, canlıların yaşam alanlarının korunması, denizlerin ve eko-sistemin korunması, çevre sorunlarının çözümüne ilişkin politikaların oluşturulması, ekolojizmin rantta dönüştürülmesinin reddi şeklinde sıralanabilir.

Strateji ve taktik ile ilgili ifadeler incelendiğinde de yerelin çevre mücadelesini kamuoyuna iletebilmek, ekoloji ile ilgili bilimsel görüşler üretmek, tüm çevre örgütleriyle etkileşim sağlamaya çalışmak, konsensüsü benimsemek, mekanik değil ekolojik bir dünya görüşüne sahip olmak yaklaşımları tespit edilmiştir.

Ekolojizm ile ilgili ideolojik unsurlar ile bağdaşmayan ifadeler ise, ağaçlandırma ve çevreyi koruma eğitimi ile sınırlı yaklaşıma sahip olmak, çevre sorunlarının çözümünü bireylerin bilinçlendirilmesi ile sınırlandırmak olarak sıralanabilir.

Araştırma çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ile sınırlıdır, sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler faaliyetleri ile ilgili yapılacak araştırmalarda farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri dahil edilebilir.

Araştırma sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler faaliyetleri ile ilgili olmasına karşın, görüşme gerçekleştirilmek istenen sivil toplum örgütlerinden bir kısmı görüşmeyi kabul etmemişlerdir. Dolayısıyla sivil toplum örgütlerinin araştırmaya dahil olmaktan kaçınma nedenlerine ilişkin farklı bir araştırma yapılması önerilmektedir.

Sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarını yürüten birimlerin varlığını gerekli gördükleri ancak çoğunun bu birimlere sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Örgütlerin bu eksikliği gidermeleri ve profesyonel bir halkla ilişkiler birimine sahip olmalarının yanında sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler alanında akademik eğitim almış halkla ilişkiler sorumlularına sahip olmaları gerekmektedir.

Sivil toplum örgütlerinin halkla ilişkiler çalışmalarının çoğunlukla deneyimlerden yararlanarak yürütüldüğü dikkate alındığında, bilimsel yöntemlere dayanan çalışmalara da yer verilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Mükemmel halkla ilişkiler kriterlerinin varlığı aynı zamanda kurumsallaşmış bir organizasyonun varlığının da göstergesidir denebilir. Sivil toplum örgütlerinin yukarıda bahsedilen

eksiklikleri gidermesi, kurumsal bir yapıya dönüşmelerinde önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdulahakimoğulları, E., Sezer, Ö., Sezer, Ö.: “Küresel Ulusal ve Yerel Düzeyde Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkının Gelişimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.2, No:14, 2011, s.61-88.
- Adorno, T., Horkheimer, M.: **Aydınlanmanın Diyalektiği**, Çev. Ülner, N ve Karadoğan E., Ö., İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2014.
- Akbal, İ.: **Sivil Toplum**, İstanbul, Çizgi Kitabevi, 2014.
- Althusser, L.: **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev. A. Tümer, İstanbul, İthaki Yayınevi, 2014.
- Aylan, S., Koç, H.: “İşletmelerin Kurumsallaşma Kriterlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.19, 2011, No:2, s.564-585.
- Bedük, A., Usta, S., Kocaoğlu, M.: “AB’ye Giriş Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Demokratikleşme Sürecindeki Misyonları”, **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, C. 2006, 2006, No:1, s. 54.
- Bektaş, İ.: **Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim ve Yönetim Sorunları**, İstanbul, Semerci Yayınları, 2014.
- Biber, A.: **Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler**, Ankara, Nobel, 2006.

Biröl, Ö. H., Gencer, A. H.: “Neo-Klasik İktisat ve Neo-Klasik Sentez”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.16, 2014, No:1, s.259-280.

Bozdoğan, R: “Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 2005, No:50,s.1011-1028.

Carnoy, M.: **Devlet ve Siyaset Teorisi**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015.

Cevizci, A.: **Etik Ahlak Felsefesi**, İstanbul, Say Yayınları, 2018.

Cohen, J., Arato, A.: **Sivil Toplum ve Siyasal Teori**, Ankara, Efil Yayınevi, 2013.

Creswell, J. W.: **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Çev. A. Budak, ve İ. Budak, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2013.

Cüceloğlu, D.: “Temel Değerler”, (Çevrimiçi)
<http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/658/temel-degerler-listesi/>, 30 Haziran 2018.

Çelebi, A., **Kamusal Alan**, Ed. by Meral Özbek, İstanbul, Hil Yayınevi, 2004.

Çetin, H.: “Liberalizmin Temel İlkeleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.2, 2001, No:1,s.217-237.

- Çilingir, L.: “Locke’un Toplum Sözleşmesi Kuramı”, **Temâşâ Felsefe Dergisi**, C.11, 2009, No: 31-43.
- Çoban, A.: “Çevreciliğin İdeolojik Unsurlarının Eklemlenmesi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C. 57, 2002, No: 3, s.3-30.
- Çoban, A.: “Siyaset Bilimi”, Ed. by. Gökhan Atılgan, Atilla Aytekin, İstanbul, Yordam Kitap, 2018.
- Çoban, B.: “Kadife Karanlık 2”. İstanbul, Su Yayınevi, 2011.
- Çoban, S.: “Gramsci, Hegemonya ve Kapitalizm”, **First International Interdisciplinary Social Inquiry Conference**, 17-21 Temmuz 2012, s.1-11. (Çevrimiçi), https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/20222928/Gramsci_Hegemonya_ve_Kapitalizm-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1652970772&Signature=LG8URgXBGIXIJ7Jxe-2NJogNKP7fq2wuYzZrQ~m0HNZaPdffUIHx89k9AnR~7Jd-3Sxi~5sfesIGjYHkJnt8PH1NEIzG~R3mxNwtzGlXnr3hks6bzlzzkgE3JLH, 15 Haziran 2018.
- Dağdeviren, T.: “ Gramsci'nin Sivil Toplum Kavramına Bakışı”. **İş ve Hayat**, C.6, 2020, No:11,s.156-167.
- Dellaloğlu, B.: **Frankfurt Okulu'nda Sanat ve Toplum**, İstanbul, Say Yayınları, 2018.

Demir, G., Öztugay, D. A.: “Hegel ve Marx’ta Sivil Toplum”, **Doğu Batı**, 14, 2011, No:55, s.111-138.

Die Grüne: *Die Grünen Bundestagswahl Porgramm 2017*, (Çevrimiçi), https://cms.gruene.de/uploads/documents/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017_barrierefrei.pdf?site=https://www.gruene.de&from=/fileadmin/user_upload/Dokumente/BUENDNIS_90_DIE_GRUENEN_Bundestagswahlprogramm_2017.pdf&to=https://cms.gruene.de/, 20 Aralık 2021.

Dobson, A.: **Green Political Thought**, New York, Routledge, 2007.

Dobson, A.: **Ekolojizm**, Çev. C. Yücel, İstanbul, Yeni İnsan, 2017.

Dozier, D. M.: “Organizational Roles of Communications and Public Relations Practitioners”, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Ed. J. E. Grunig, New York, Routledge, 2008, pp. 420-457.

Dozier, D. M., Ehling, W. P.: “Evaluations of Public Relation Programs: What the Literature Tells Us About Their Effects”, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Ed. J. E. Grunig, New York, Routledge, 2008, pp. 213-245.

Dozier, D. M., & Grunig, L. A.: “The Organisation of Public Relation Function”, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Ed. J. E. Grunig, New York, Routledge, 2008, pp. 505-531.

Dönmezer, S.: “Sosyoloji”. İstanbul, Beta Yayınları, 1990.

- Dural, A.: “Antonio Gramsci ve Hegemonya”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.11, 2012, No:39, s.309-321.
- Durna, T.: “Neoliberalizmin Bir Hegemonya Aracı Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ve Çokuluslu Şirketlerin Hayattan Eksilttikleri”, Ankara, Ütopya, 2011.
- Ehling, W. P.: “Estimating the Value of Public Relations and Communication to an Organisation”, Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.774-803.
- Ehling, W. P.: “Public Relations Educations and Professionalism”, Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.558-589.
- Ehling, W. P., White, J., Grunig, J. E.: “Excellence in Public Relations and Communication Management” Ed. J. E. Grunig, New York, Routledge, 2008.
- Ekici, E.: “Hobbes ve Rousseau: Toplumsal Sözleşme Kuramı”, **Kaygı Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi**, 2006, s.78-89.
- Hung-Baesecke, F., Chen, R, Y, Ni, L. *The Excellence Theory – Origins, Contribution and Critique.* (Çevrimiçi)
https://www.researchgate.net/publication/349187469_16_The_Excellence_Theory_-_origins_contribution_and_critique, 10 Eylül 2020.
- Foster, J. B.: **Marksist Ekoloji**, Çev. Ş. Yatarkalkmaz, İstanbul, Kalkedon, 2012.

- Gemalmaz, M.: “Bir İnsan Hakkı Olarak Çevre Hakkı ve Türk Düzenlemesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.52, 1987, No:1-4, s.233-278.
- Gök, A., Tekin, N.: “Yabancılaşma ve Özsaygı”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, 2015, s.279-301.
- Grammer, E. M.: “An Exploration of the Generic Principles of Public Relations Excellence in Australia, Italy, Mauritius, and Uganda”, 2005 (Çevrimiçi).
https://www.researchgate.net/publication/277208584_An_Exploration_of_the_Generic_Principles_of_Public_Relations_Excellence_in_Australia_Italy_Mauritius_and_Uganda, 15 Eylül, 2021
- Gramsci, A. “Hapishane Defterleri”, İstanbul, Belge Yayınları, 2014.
- J. E. Larissa A., Grunig, J. E.: “Excellent Public Relations and Effective Organisations”, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2002.
- Grunig, J. E.: “Communication, Public Relations, and Effective Organisations: An Overview of the Book, Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.17-52
- Grunig, J. E.: Preface. Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.I.

- Grunig, J. E.: "Symmetrical Systems of Internal Communication", Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.670-726.
- Grunig, J. E.: "The Departmental Level: Characteristics of Excellent Public Relations/Communications Departments", Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.17-51.
- Grunig, J. E.: "What is Excellence in Management?", Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.287-324.
- Grunig, J. E., & Grunig, L. A.: "Models of Public Relations and Communication", J. E. Grunig Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.369-420.
- Grunig, J. E., Hunt, T.: "Professionalism in Public Relations", **Managing Public Relations** Ed. J. E. Grunig, & T. Hunt, CBS Collage, New York, 1984, pp.62-86.
- Grunig, J. E., & Repper, F. C.: "Strategic Management, Publics and Issues", Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.160-212.
- Grunig, J. E., & White, J.: "The Effect of Worldviews on Public Relations Theory and Practice", Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp. 55-96.

- Grunig, L. A.: “Activism: How It Limits Effectiveness of Organisation and How Excellent Public Relations Departments Respond”, Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp.635-669.
- Grunig, L. A. : “How Public Relations/Communications Departments Should Adapt to The Structure and Environment of an Organisation”, Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp. 592-612.
- Grunig, L. A., Grunig, J. E., Dozier, D. M.: “Excellent Public Relations and Effective Organisations”, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2002.
- Grunig, L. A., Toth, E. L., Hon, L. C.: “Feminist Values in Public Relations”, **Journal of Public Relations Research**, C.12, 2000, No:1, s.49-68.
- Grunig, J. E., Grunig, L. A.: “ Public Relations in Strategic Management and Strategic Management of Public Relations: Theory and Evidence from the IABC Excellence Project”, **Journalism Studies**, C.1, 2000, No:2, s.303-321.
- Haklı, S. Z.: **Yeşil ve Siyaset**, Ed. O. İmge, H. Olgun, Liberte, Ankara 2017, pp. 445-459
- Harrison, K., Boyd, T.: **Understanding Political Ideas and Movements**, New York, Manchester University Press, 2003.

- Hegel, G.. **Hukuk Felsefesinin Prensipleri**, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1991.
- Herbert, M.: **Tek Boyutlu İnsan**, İstanbul, İdea Yayınevi, 2010.
- Hon, L. C., Grunig, L. A., Dozier, D. M.: **“Women in Public Relations:Problen and Opportunities”, Excellence in Public Relations and Communication Management**, Ed. J. E. Grunig, Routledge, New York, 2008, pp. 530-557.
- Hosta, S. **“Dünya Su Günü”, UNICEF. Unicef Türkiye: (çevrimiçi)** <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/d%C3%BCnya-su-g%C3%BCn%C3%BCn%C3%BCn-unicef-d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-yoksullar%C4%B1-temiz-suya-eri%C5%9Fimi-en-az-olanlar>, 15 Kasım 2020.
- HukukBook: **“Stockholm Bildirgesi”, (Çevrimiçi)** <https://hukukbook.com/stockholm-bildirgesi-milletler-insan-ve-cevre-konferansi-bildirgesi/>, 10 Şubat 2020.
- Illich, I.: **“Tools for Conviviality”. (Çevrimiçi)**, Academia: https://www.academia.edu/7816050/Ivan_Illich_Tools_for_Conviviality_Tools_for_Conviviality_Ivan_Illich_Acknowledgments, 15 Ekim 2020.
- Jeffrey, D.: **“The Roles of Environmental Non-Governmental Organisations in the Twenty-First Century”, Biology and Environment: Proceedings of the Royal Irish Academy**, C. 101B, 2001, No: 1-2, s. 151-156.

- Jeong-Nam Kim, L. N.: “Breaking down the Stakeholder Environment: Explicating Approaches to the Segmentation of Publics for Public Relations Research”, **Journalism & Mass Communication Quarterly**, 85, 2008, No:4, s. 751-768.
- K.Siriramesh, White, J.: “Societal Culture and Public Relations”, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Ed. J. E. Grunig, Routledge, NewYork, 2008, pp. 752-770.
- Kaynar, M. K. “ Sivil toplumun Kavramsal Tarihi ve Sivil Toplumla İlgili Güncel Tartışmalar”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 23, 2005, No:1, s. 339-369.
- Kazancı, M. “Althusser, İdeoloji ve İdeoloji İle İlgili Son Söz”. **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C. 24, 2006, No:5, s. 67-93.
- Keleş, R. **100 Soruda Çevre**, Yakın Kitabevi, İzmir, 2015.
- Keyman, F. “Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum”, 2008, (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/2971550/Avrupada_ve_T%C3%BCrkiyede_sivil_toplum, 15 Ekim 2020.
- Kılanç, R., Ö.: **Yönetişimde Yeni Yaklaşımlar**, Kriter, İstanbul, 2018.
- Kim, J. -N., Baesecke, C. -j., Yang, S. -U., Grunig, J. E. **The Handbook of Communication and Corporate Reputation**, Ed.. Carroll C., E., Wiley-Blackwell, West Sussex, 2013.

- Koçakoğlu, H.: “Roger Garaudy’ye Göre İslam Düşüncesinin Temel Meseleleri”, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2006.
- Kuckartz, U.,
Readiker, S.,: “Analyzing Qualitative Data with MAXQDA”, Springer, İsviçre, 2019.
- Li, G., He, Q., Shao, S., Cao, J “Environmental Non-Governmental Organizations and Urban Environmental Governance: Evidence From China”, **Journal of Environmental Management**, 2018, No: 206, 1296-1307. (Çevrimiçi), doi:<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.09.076>, 1 Haziran 2020.
- Martell, L.: *Ecology and Society (Çevrimiçi)*, Academia: https://www.academia.edu/1429958/Ecology_and_Society, 15 Haziran 2020.
- Mengü, S. Ç.: **Halkla İlişkiler Bir Kültür Politikası**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2012.
- Müller-Rommel, F.: “The Greens in Western Europe: Similar but Different”, **International Political Science Review / Revue Internationale De Science Politique**, C.6, 1985, No:4, 483-499.
- Narman, G.: “Sivil Toplum Özel Sektör Etkileşimi ve STK’larda Yönetim, İletişim ve Pazarlama”, **Halkla İlişkiler Perspektifinden Sivil Toplum**, Ed. Emel Karayel Bilbil, İstanbul, Parodi, 2015, pp.167-207.

- Öztürk, A.: “Kapitalizmde Sömürü ve Adalet Tartışmaları”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.48, 2015, No:2, s.23-36.
- Pallemaerts, M.: “International Environmental Law from Stockholm to Rio: Back to the Future?” ,(Çevrimiçi), **Reciel**, C.1, 1992, No:3, s.254-266.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9388.1992.tb00044.x>, 1 Eylül 2020.
- Peffer, R.: **Marksizm, Ahlak ve Toplumsal Adalet**, Çev. Alogan, Y., Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001.
- Porritt, J.: **Green Politics Today**, Basil Blackwell, New York, 1984.
- Rights, O.: “Sivil Toplum Alanı ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi”, t.y.
- Roper, J.: “Environmental Risk, Sustainability Discourses, and Public Relations”, **Public Relations Inquiry**, C. 1, 2011, No: 1, s.69-87.
- Rousseau, J.: **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri Üzerine Konuşma**, Çev. Zengin, H., Say Yayınları, İstanbul, 2004.
- Ryfman, P.: **Sivil Toplum Kuruluşları**, Çev. Yerguz, İ., İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Ryu, J., Walmsley, J. D., Slinn, P., Harashina, S.: “The Role of Environmental Non-Governmental Organisations in The Environmental Impact Assessment Process in Japan”, **Impact Assessment and Project Appraisal**, C. 22, 2004, No:4, s.283-293, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.3152/147154604781765798>, 1 Aralık 2019.

Sayımer, İ.: **Sanal Ortamda Halkla İlişkiler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Sezer, Ö.: **Siyasal Ekoloji**, **Siyasal Ekoloji**, Ed. Kırışık, F., Sezer, Ö., Ankara, Detay Yayıncılık, 2015, pp. 1-25.

Shelton, D.: Human Rights and the Environment: What Specific Environmental Rights Have Been Recognized Rights Have Been Recognized, **Denver Journal of International Law & Policy**, C. 35, 2006, No:1, s. 129-171, (Çevrimiçi), <https://digitalcommons.du.edu/djilp>, 1 Kasım 2021.

Sociology Dictionary: **Sociology Dictionary**, (Çevrimiçi), <https://sociologydictionary.org/industrialism/>, 1 Eylül 2021.

Sriramesh, K., Grunig, J. E., Dozier, D. M.: “Observation and Measurement of Two Dimensions of Organizational Culture and Their Relationship to Public Relations”, **Journal of Public Relations Research**, C. 8, 1996, No: 4,s. 229-261.

Steyn, B.: “Halkla İlişkiler Stratejist Rolü”, **Halkla İlişkilerden Stratejik Halkla İlişkilere**, Ed. Şatır, Ç., K., Ankara, Nobel Kitap, 2011, pp. 119-134.

- Şenkal, A.: “Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 2003, No: 45, s. 97-126.
- Talas, M.: “Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi”, **Türklük Bilim Araştırmaları**, 2011, s. 16-29.
- Tarhan, N.: **Değerler Psikolojisi ve İnsan**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.
- Thomas, P.: **Gramsci Çağı**, Çev Akay, İ., Ekici, E., Dipnot Yayınları, Ankara, 2013.
- Tuna, M.: **Türkiye'de Çevrecilik**, Nobel Basımevi, Ankara, 2006.
- Tunçel, H.: “Halkla İlişkilerde Mükemmellik Teorisinin Türkiye Ekseninde Eleştirel Değerlendirilmesi ve Öneriler”, **Halkla İlişkiler ve Reklamın Anatomisi**, Ed. Becerikli, S., Y., Ütopya, Ankara, 2011, pp. 149-164.
- Ulusoy, K., Dilmaç, B.: **Değerler Eğitimi**, Pegem Akademi, Ankara, 2012.
- Washington, H., Taylor, B., Kopnina, H., Cryer, P., & Piccolo, J. J. “Why Ecocentrism is the Key Pathway to Sustainability”, **The Ecological Citizen**, 2017, s. 35-41.

- White, J., & Dozier, D. M.: “Public Relations and Management Decision Making”. Ed. J. E. Grunig, **Excellence in Public Relations and Communication Management**, Routledge, New York, 2008, pp. 131-152.
- Yetiş, M.: “Marx ve Sivil Toplum”, **Praksis**, 2003, No:10,s. 35-72.
- Yetiş, M., & Halifeoğlu, M.: “Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İikiliği ve Kuramsal Kökenler”, **Mülkiye Dergisi**, C. 37, 2013, No: 1, s. 163-188.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H.: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin, Ankara, 2013.
- Yıldırım, M.: “Sivil Toplum ve Devlet”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003, s. 226-242.
- Yıldırım, Y. “Liberal Demokrasinin Krizi Bağlamında Avrupa’da Sağ-Popülizm ve Yükselen Sağ”, **Amme İdaresi Dergisi**, 2017, s. 51-72.

EKLER

EK 1: Araştırma Soruları

1. Halkla ilişkiler çalışmaları stratejik olarak yürütölmekte midir? Örgütün genel stratejisinin belirlenip uygulanmasında halkla ilişkilerin rolü var mıdır? Varsa nasıldır?
2. Halkla ilişkilerden sorumlu birimin adı nedir?
3. Birimin pazarlama ile ilgili faaliyetleri var mıdır?
4. Birimin örgüt hiyerarşisindeki yeri nasıldır? Üst yönetim ile doğrudan iletişim var mıdır?
5. Örgüt yapısı ve süreçler, çift yönlü simetrik anlayışa uygun mudur? Katılımcı ve demokratik örgütsel ortam nasıl sağlanmaktadır?
6. Halkla ilişkiler birimi yönetici birimindeki en kıdemli kişi midir? Baskın koalisyon içinde yer almakta mıdır?
7. Simetrik model bilginiz var mıdır?
8. Kamuların görüşlerinin örgüt politikalarının oluşumuna katkısını sağlayabiliyor musunuz? Örgütsel politikaların olası sonuçları hakkında üst yönetime görüş bildiriyor musunuz? (Yönetim rolü bilgisi)
9. Halkla ilişkiler alanında akademik eğitiminiz var mı?
10. Halkla ilişkiler biriminde görev alan kaç personel vardır? Bunlardan kaç tanesi halkla ilişkiler alanında eğitime sahiptir? (Profesyonellik)
11. Birimde kaç kadın çalışan vardır? Görevleri nedir?
12. Örgütte yatay etkileşim, düşük hiyerarşi, katılımcı karar alma gibi organik örgüt unsurları geçerli midir, mekanik-otoriter bir örgüt yapısı mı vardır?
13. Eylemci gruplar ile ilişkiler nasıl yürütölmektedir?
14. Kısa, orta ve uzun vadeli iletişim programları hazırlanıp bu programların hedeflerine ulaşma düzeyleri ölçölmekte midir?
15. Maliyet-yarar analizleri yapılmakta mıdır? Araştırma çalışmaları dış kaynaklardan mı sağlanmakta mıdır?

16. Örgütte çalışanların memnuniyet düzeylerini ölçmeye yönelik çalışmaların sonucu nasıldır?
17. Örgütünüz ekolojizmi ilkesel olarak benimsemiş midir? Hangi ilkelerinizin ekolojizm yaklaşımı ile uyumlu olduğunu kısaca açıklayabilir misiniz?

EK 2: Araştırmada Yer Alan Sivil Toplum Örgütleri

- Ö1: Deniz Temiz Derneği
- Ö2: ÇEKUD
- Ö3: Doğa Savaşçıları Derneği
- Ö4: Belgrad Ormanlarını Koruma Gönüllüleri Derneği
- Ö5: Türkiye Ormancılar Derneği
- Ö6: Yeryüzü Derneği
- Ö7: ÇEKÜL
- Ö8: Kuzey Ormanları Savunması (platform)
- Ö9: Karadeniz İsyandır Platformu
- Ö10: Greenpeace

ÖZGEÇMİŞ

Serhan SALEPCİGİL, Akdeniz Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu Seyahat İşletmeciliği lisans programından 2006 yılında mezun olmuştur. 2008 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Reklamcılık ve Tanıtım yüksek lisans programını bitirmiştir. 2008 yılında başladığı Sinop Üniversitesi Gerze Meslek Yüksekokulu Turizm Otel İşletmeciliği Programı'nda öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam etmektedir.

